

**UCHWAŁA NR XXXII/587/21
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO**

z dnia 21 czerwca 2021 r.

**w sprawie przyjęcia oceny zasobów pomocy społecznej województwa wielkopolskiego za rok
2020 w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej**

Na podstawie art. 16a ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876, z późn. zm.) Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się przedstawioną przez Zarząd Województwa Wielkopolskiego ocenę zasobów pomocy społecznej województwa wielkopolskiego za rok 2020 w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2.

Ocena, o której mowa w § 1, wraz z rekomendacjami stanowi podstawę do planowania budżetu na rok następny.

§ 3.

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Wielkopolskiego.

§ 4.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Wiceprzewodniczący
Sejmiku Województwa
Wielkopolskiego

Marek Gola

Ocenę zasobów pomocy społecznej województwa wielkopolskiego za 2020 rok opracował zespół Obserwatorium Integracji Społecznej działający w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego,

w składzie:

Anita Oblizajek
Sylwia Szpyrka
Marta Zaręba

Spis treści

WSTĘP	4
WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW	6
1. Pomoc społeczna w czasie pandemii	7
1.1. <i>Sytuacja instytucji pomocy społecznej w gminach, w perspektywie OPS:</i>	7
1.2. <i>Zmiany funkcjonowania systemu z perspektywy PCPR:</i>	8
2. Sytuacja społeczno-demograficzna województwa wielkopolskiego w ujęciu przestrzennym....	9
2.1. <i>Dane o sytuacji demograficznej i społecznej</i>	9
2.2. <i>Infrastruktura społeczna.....</i>	11
2.3. <i>Bezrobocie w województwie wielkopolskim.....</i>	14
3. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia	17
3.1. <i>Klienci pomocy społecznej</i>	17
3.2. <i>Osoby i rodziny korzystające z pomocy i wsparcia</i>	19
3.3. <i>Świadczeniobiorcy w systemie pomocy społecznej – profil demograficzny</i>	21
3.4. <i>Deprywacja lokalna</i>	25
3.5. <i>Powody udzielenia pomocy i wsparcia</i>	28
4. Zadania gminy – OPS, MOPS, MOPR, GOPS.....	30
4.1. <i>Świadczenia pieniężne – 3 typy zasiłków.....</i>	30
4.1.1. <i>Zasiłek stały</i>	32
4.1.2. <i>Zasiłek okresowy</i>	34
4.1.3. <i>Zasiłek celowy.....</i>	36
4.2. <i>Dodatek energetyczny i dodatek mieszkaniowy.....</i>	38
4.3. <i>Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej</i>	39
4.3.1. <i>Posiłek</i>	40
4.3.2. <i>Odpłatność gminy za pobyt w DPS.....</i>	41
4.3.3. <i>Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi</i>	42
4.4. <i>Wspieranie rodziny.....</i>	45
5. Powiat – zadania PCPR oraz MOPR	48
5.1. <i>Piecza zastępcza</i>	48
5.1.1. <i>Rodzinna piecza zastępcza</i>	48

5.1.2.	Instytucjonalna piecza zastępcza	53
5.2.	<i>Usamodzielnienie</i>	54
5.3.	<i>Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych</i>	56
6.	Kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej	61
6.1.	<i>Struktura kadry socjalnej</i>	61
6.2.	<i>Dostępność kadry socjalnej</i>	63
7.	Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia	69
7.1.	<i>Placówki oferujące wsparcie seniorom</i>	70
7.1.	<i>Placówki oferujące wsparcie osobom niepełnosprawnym</i>	72
7.2.	<i>Placówki oferujące wsparcie rodzinom (w tym pieczy zastępczej)</i>	74
7.3.	<i>Placówki oferujące wsparcie osobom należącym do grupy podwyższonego ryzyka socjalnego</i>	76
8.	Aktywność projektowo-konkursowa jednostek organizacyjnych pomocy społecznej	78
9.	Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego	82
10.	Działalność organizacji pozarządowych na terenie województwa wielkopolskiego	91
11.	Wnioski i rekomendacje	95
	Infrastruktura społeczna	95
	Korzystający z pomocy i wsparcia	97
	Usługi socjalne.....	100
	Kadra pomocy społecznej.....	102
	Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia.....	103
	Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityk społecznej.....	108
12.	Aneks	110

WSTĘP

Nowelizacja *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.), zgodnie z art. 16a, wprowadziła obowiązek corocznego przygotowywania przez gminy, powiaty i samorząd województwa oceny zasobów pomocy społecznej.

Ocena zasobów pomocy społecznej zastąpiła od 2012 r. dotychczas przygotowywany przez jednostki samorządu terytorialnego bilans potrzeb pomocy społecznej.

OZPS powinna zostać sporządzona w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej, a zasoby, o których mowa, w szczególności obejmują: infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania z pomocy społecznej bez względu na podmiot je finansujący i realizujący (art. 16a, p.1 i 2 *Ustawy*). Ocena, o której mowa, obejmuje osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy (art.16a, p.3 *Ustawy o pomocy społecznej*).

Ocena zasobów przedstawiana jest przez organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego co roku do dnia 30 kwietnia odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu, a do dnia 30 czerwca sejmikowi województwa właściwej jednostki samorządu terytorialnego. Ocena wraz z rekomendacjami ma być podstawą do planowania budżetu na rok następny (art.16a, ust. 4 *ustawy o pomocy społecznej*).

Następnie, samorząd województwa jest zobligowany do przekazania oceny zasobów pomocy społecznej sporządzonej na podstawie ocen przygotowanych przez gminy i powiaty z obszaru województwa, właściwemu wojewodzie do 31 lipca każdego roku (art. 21 pkt. 8 *ustawy o pomocy społecznej*)

Sprawozdanie OZPS w 2018 roku zostało poddane znacznej modyfikacji w wyniku realizacji przez ówczesne Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Instytut Pracy i Spraw Socjalnych projektu pn. „Narzędzie agregowania i monitorowania danych w obszarze włączenia społecznego”. Projekt realizowany był w ramach środków europejskich Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. Założeniem projektu było uproszczenie wypełniania formularza sprawozdania przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej oraz ułatwienie prezentacji gotowego materiału lokalnym władzom. W zmodyfikowanym formularzu sprawozdania znaczna część danych z tabel przeniesiona została do automatycznie generujących się raportów graficznych.

Rok 2021 jest trzecim rokiem funkcjonowania zmienionego narzędzia wyposażonego w nowe możliwości graficznego przedstawienia pewnych zjawisk społecznych. Wypełnianie formularza zarówno dla gmin, powiatów, jak i województw nadal obfitowało w różne trudności techniczne, np. brak możliwości wygenerowania wszystkich raportów graficznych, czy błędne zasilenia danych z baz dziedzinowych do raportów graficznych.

Nowa formuła narzędzia w swoim założeniu miała uprościć użytkownikowi korzystanie z formularza i uatrakcyjnić formę prezentacji danych. Jednakże na poziomie wojewódzkim, zabieg ten spowodował istotny ubytek danych. Brak potrzebnych statystyk uniemożliwił w roku 2021 (podobnie, jak w 2020) analizę niektórych zjawisk oraz porównywanie poszczególnych wartości na poziomie gminnym i powiatowym w perspektywie kilku ostatnich lat.

Należy w tym miejscu zasygnalizować, iż niektóre, istotne dane, z punktu widzenia opracowywania analizy wojewódzkiej, zostały utracone (np. wskaźnik osób w wieku emerytalnym korzystających z usług opiekuńczych) i aktualnie nie ma możliwości pozyskania ich z innych źródeł.

W formularzu OZPS umieszczonej w Centralnej Aplikacji Statystycznej tylko niewielka część danych znajduje się w sekcji tabelarycznej. Zdecydowanie większy pakiet danych oraz wskaźników znajduje się w sekcji raportów graficznych. W raportach graficznych, które zasilają się automatycznie ze zbiorów centralnych, znajdują się błędne zasilenia wartości, co do których część ośrodków pomocy społecznej zgłaszało swoje zastrzeżenia, dodatkowo OPS zgłaszały problemy z zasileniami wartości automatycznie wyliczanych (WAW), które również wpływają na poprawność raportów graficznych. Modyfikacja raportów graficznych i ręczne wpisanie poprawnych danych nie są możliwe z poziomu gminy, powiatu i województwa. W takiej sytuacji Zespół ROPS w Poznaniu podjął decyzję dotyczącą prezentacji w raporcie tylko tych danych, co do których jakości i poprawności nie ma wątpliwości. W tegorocznej OZPS opisano zatem dane znajdujące się w sekcjach tabelarycznych, natomiast tam, gdzie ich uzupełnienie wydawało się konieczne, odwołano się do dostępnych danych i statystyk publicznych, np. z GUS BDL czy statystyk resortowych, głównie sprawozdania MRPiPS-03 czy MRPiPS-05. Tabele sprawozdania OZPS zostały załączone w aneksie do raportu.

Ocena zasobów województwa wielkopolskiego została przygotowana w oparciu o sprawozdania nadesłane ze wszystkich jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa wielkopolskiego, a więc 226 gmin, 31 powiatów i 4 miast na prawach powiatu.

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW

CAS	Centralna Aplikacja Statystyczna
CIS	Centrum Integracji Społecznej
DPS	Domy Pomocy Społecznej
EFŚ	Europejski Fundusz Społeczny
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KIS	Klub Integracji Społecznej
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie
NGO	Organizacje pozarządowe (Non-Governmental Organization)
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu
ŚDS	Środowiskowy Dom Samopomocy
WTZ	Warsztat Terapii Zajęciowej
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej
↑	symbol oznacza wzrost w stosunku do roku ubiegłego
↓	symbol oznacza spadek w stosunku do roku ubiegłego

1. Pomoc społeczna w czasie pandemii

Dane z tegorocznej oceny zdają się zaburzać niektóre trendy, które od lat można było obserwować w systemie pomocy społecznej, np. systematycznie wzrastająca liczba osób korzystających z usług opiekuńczych, ze specjalistycznego poradnictwa czy wsparcia ośrodków interwencji kryzysowej, zmniejszyła się w roku 2020. W roku oceny, który upłynął pod znakiem pandemii wirusa SARS-CoV-2, nie do końca potwierdziły się prognozy dotyczące wzrostu liczby osób korzystających z pomocy społecznej. W statystykach resortowych nie widać odzwierciedlenia problemów społecznych, które nasiliły się podczas izolacji – przemocy, osamotnienia czy problemów ze zdrowiem psychicznym.

Sytuacja spowodowana pandemią koronawirusa w 2020 roku, w ogólnym rozrachunku nie wpłynęła na zwiększenie ogólnej liczby świadczeniobiorców czy ogólnej liczby osób pobierających zasiłki w ramach systemu pomocy społecznej. Przedstawiciele OPS biorą pod uwagę fakt, że negatywne skutki pandemii mogły zostać odroczone w czasie i będą odczuwalne dopiero w 2021 roku. Wpływ na brak zmian w liczbie świadczeniobiorców w 2020 roku mogły mieć działania uruchomione w ramach kilku tarcz antykryzysowych, wprowadzonych przez administrację rządową, które skutecznie wstrzymały lub opóźniły likwidację miejsc pracy czy zwolnienia na masową skalę.

Koniec roku 2020 i początek 2021 to czas drugiej fali pandemii, która przyniosła kolejne obostrzenia i zawieszenie działalności wybranych sektorów gospodarki. Branże takie, jak: turystyka, hotelarstwo, gastronomia, kultura, musiały po raz kolejny całkowicie wstrzymać działalność. Być może negatywne skutki drugiej fali, która jeszcze bardziej osłabiła te sektory, będą widoczne w 2021 lub 2022 roku.

Poniższa część raportu w całości oparta jest na komentarzach pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, umieszczonych w OZPS za 2020 rok. Stanowią one podsumowanie funkcjonowania pomocy społecznej w czasie pandemii i przedstawienie jej głównych bolączek w 2020 roku.

1.1. Sytuacja instytucji pomocy społecznej w gminach w perspektywie OPS:

Pandemia i rosnąca liczba zakażeń koronawirusem wymusiła nowy model pracy socjalnej i organizacji funkcjonowania ośrodków pomocy społecznej, m.in.:

- pełnienie każdego dnia dyżurów telefonicznych przez pracowników socjalnych, w celu udzielania niezbędnych informacji,
- kontakt telefoniczny z osobami przebywającymi na kwarantannie w celu rozeznania ich potrzeb oraz koordynowanie możliwości udzielenia pomocy,
- organizowanie pomocy żywnościowej dla osób potrzebujących, objętych kwarantanną we współpracy z Policją, Ochotniczą Strażą Pożarną i Bankiem Żywności,
- udzielanie wsparcia emocjonalnego mieszkańcom gminy oraz informowanie o możliwości skorzystania z porady psychologa,
- pomoc w formie zakupów czy dostarczenia środków higienicznych (Program Wspieraj Seniora).

W związku z pandemią koronawirusa pracownicy OPS prognozują:

- wzrost wskaźników bezrobocia lub obniżenie zarobków (w związku ze spowolnieniem gospodarki) pogorszenie się stanu zdrowia fizycznego (ograniczony kontakt do lekarzy specjalistów),
- pogorszenie się stanu zdrowia psychicznego (depresja, ciągły niepokój związany z obawą przed zarażeniem się chorobą COVID-19),
- nasilenie się przemocy w rodzinie, z uwagi na fakt wprowadzonych obostrzeń,
- brak możliwości skorzystania z ośrodków wsparcia przez osoby starsze,
- wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej oraz z zasiłków rodzinnych,
- wzrost zapotrzebowania na wsparcie psychologiczne, które już ujawniło się w minionym roku.

1.2. Zmiany funkcjonowania systemu z perspektywy PCPR:

Sytuacja epidemiczna wpłynęła na wiele dziedzin życia i ma swoje odzwierciedlenie również w zasobach pomocy społecznej, związanych między innymi z:

- ograniczeniem bezpośrednich kontaktów osobowych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej z rodzinami zastępczymi,
- utrudnioną realizacją postanowień sądu o umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej,
- utrudnieniami w kierowaniu osób do domów pomocy społecznej,
- utrudnieniami kadrowymi, związanymi z zabezpieczeniem pracy w domach pomocy społecznej,

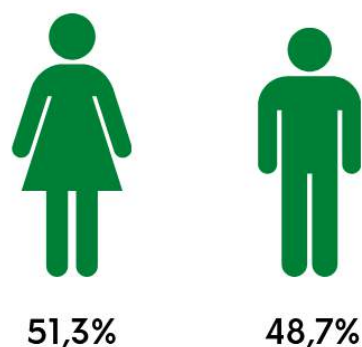
- nakładami finansowymi na zwiększenie bezpieczeństwa dla podopiecznych w ośrodkach opieki całodobowej (domach pomocy społecznej, placówce opiekuńczo-wychowawczej) oraz pracowników instytucji samorządowych,
- generowania sprawozdań i przekazywania bieżących informacji z obszaru pomocy społecznej oraz pieczy zastępczej w związku z rozprzestrzenianiem się na terytorium Polski wirusa SARS-CoV-2,
- realizacją nowych kierunków działań dedykowanych osobom z niepełnosprawnością, które na skutek zamknięcia placówek rehabilitacyjnych z powodu pandemii, nie mogą korzystać z zajęć przez nie realizowanych,
- utrudnieniami w komunikacji, wymianie i przetwarzaniu dokumentów.

2. Sytuacja społeczno-demograficzna województwa wielkopolskiego w ujęciu przestrzennym

2.1. Dane o sytuacji demograficznej i społecznej

Województwo wielkopolskie leży w zachodniej części Polski i graniczy z województwami: zachodniopomorskim, pomorskim, kujawsko-pomorskim, łódzkim, opolskim, dolnośląskim i lubuskim, zajmując **9,5% powierzchni kraju – 29 826,5 km²** (2 miejsce w kraju po mazowieckim – 35 558 km²). Udział gruntów rolnych na terenie województwa wynosił niecałe 65%, natomiast gruntów zabudowanych i zurbanizowanych 5,6%. W 2019 roku Wielkopolskę zamieszkiwało **3 498 733 ludności** (3 miejsce w kraju, po województwie mazowieckim i śląskim), co w efekcie daje liczbę 117 osób przypadających na 1 km². **Województwo wielkopolskie w 2019 roku zamieszkiwało 9% ludności Polski.** W miastach mieszkało 54% ludności, a na wsiach 46% ludności¹.

Rysunek nr 1 Udział kobiet i mężczyzn w liczbie ludności województwa w 2019 roku

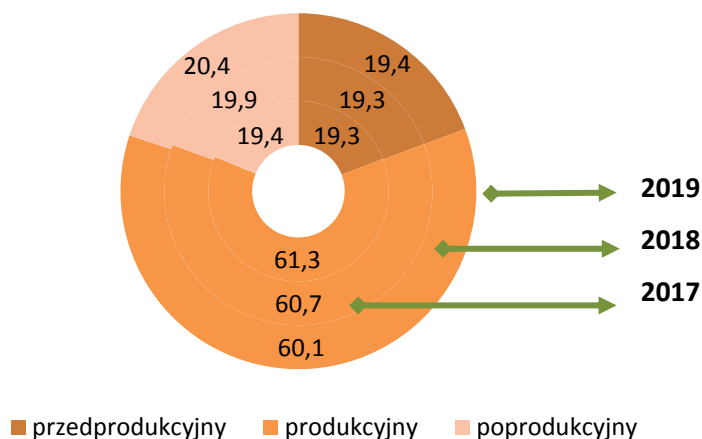
¹ Dane za rok 2020 nie zostały jeszcze opublikowane.

Źródło: GUS-BDL

W roku 2019 województwo wielkopolskie zamieszkiwało **1 796 599 kobiet (51,3%)** i **1 702 134 mężczyzn (48,7%)**. W porównaniu do zeszłego roku rozkład płci wśród mieszkańców województwa pozostaje na takim samym poziomie. Rozkład płci w poszczególnych powiatach województwa jest tożsamy z tym, zaprezentowanym dla całego województwa.

W roku 2019 województwo wielkopolskie zamieszkiwało **679 113 osób w wieku przedprodukcyjnym**, **2 104 475 w wieku produkcyjnym** i **715 145 osób w wieku poprodukcyjnym**.

Wykres nr 1 Struktura wielkopolskiej ludności w ekonomicznych grupach wieku w latach 2017, 2018 i 2019 (%)

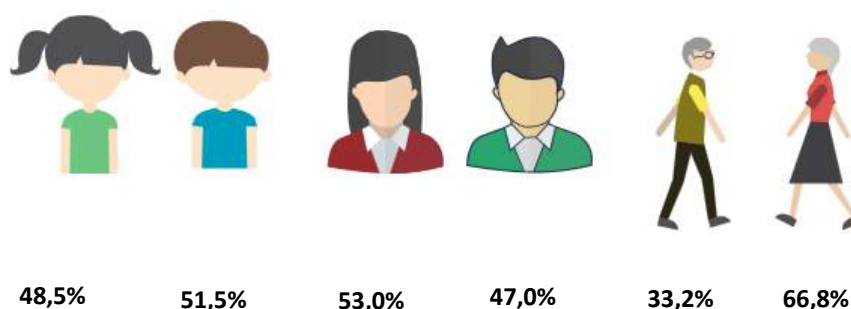
Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS-BDL

Na przestrzeni ostatnich kilku lat widać nieznaczne zmiany struktury wieku mieszkańców Wielkopolski w ekonomicznych grupach wieku. Zauważalny jest ubytek ludności w wieku produkcyjnym (odsetek w populacji Wielkopolan spada) oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (odsetek w populacji rośnie). Na powyższym wykresie odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym pozostaje, na przestrzeni trzech ostatnich lat, praktycznie na takim samym poziomie, jednak prognozy demograficzne GUS wskazują na kurczenie się liczebności tej subpopulacji.

Zauważalna jest niewielka dysproporcja kobiet i mężczyzn w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, odsetek kobiet jest nieznacznie niższy w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, natomiast w grupie osób w wieku poprodukcyjnym zauważalna

jest znaczna dysproporcja płci, zdecydowanie przeważają w niej kobiety, które stanowią prawie 67% tej subpopulacji. Kobiety żyją statystycznie dłużej niż mężczyźni. Kobieta, która w 2019 roku skończyła 60 lat, ma przed sobą średnio 24 lata życia, natomiast mężczyzna w takim samym wieku – 19,1 lat. Udział kobiet i mężczyzn w ekonomicznych grupach wieku zaprezentowano poniżej.

Rysunek nr 2 Rozkład płci w ekonomicznych grupach wieku w roku 2019

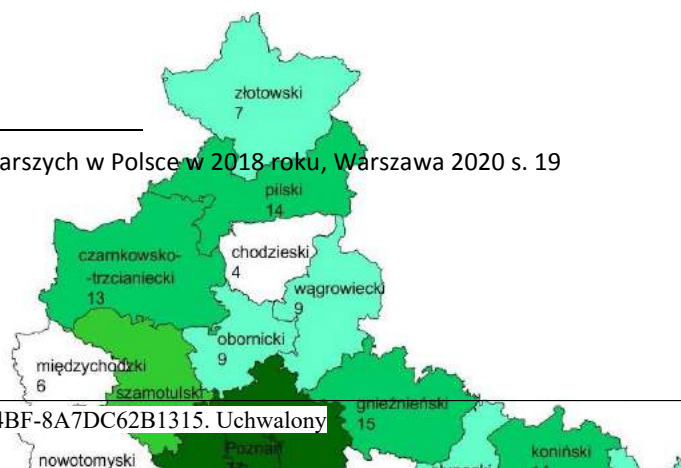
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL za 2019 r.

Współczynnik feminizacji, określający liczbę kobiet przypadającą na 100 mężczyzn w skali ogólnopolskiej populacji w 2019 roku wyniósł – 107, w tym dla osób w wieku 60 lat i więcej – 139. Wartość współczynnika wzrasta wraz z wiekiem, dla 60-64-latków wynosił 113, dla 70-74-latków – 137, dla 80-84-latków – 195, a dla grupy wiekowej 85 lat i więcej – 255. **Rosnący udział kobiet w starszych kohortach wieku jest konsekwencją nadumieralności mężczyzn i zróżnicowanych współczynników trwania życia seniorów i senierek**, z tych właśnie powodów sędziwa starość w Polsce częściej ma twarz kobiety².

2.2. Infrastruktura społeczna

W ramach oferty dla starszych Wielkopolan w regionie funkcjonują **522 kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów** (↑ o 30). W roku oceny niespełna 35% wielkopolskich gmin nie posiadało na swoim terenie klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów (78 gmin).

Mapa nr 1 Liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów w Wielkopolsce w 2020 roku (ujęcie powiatowe)

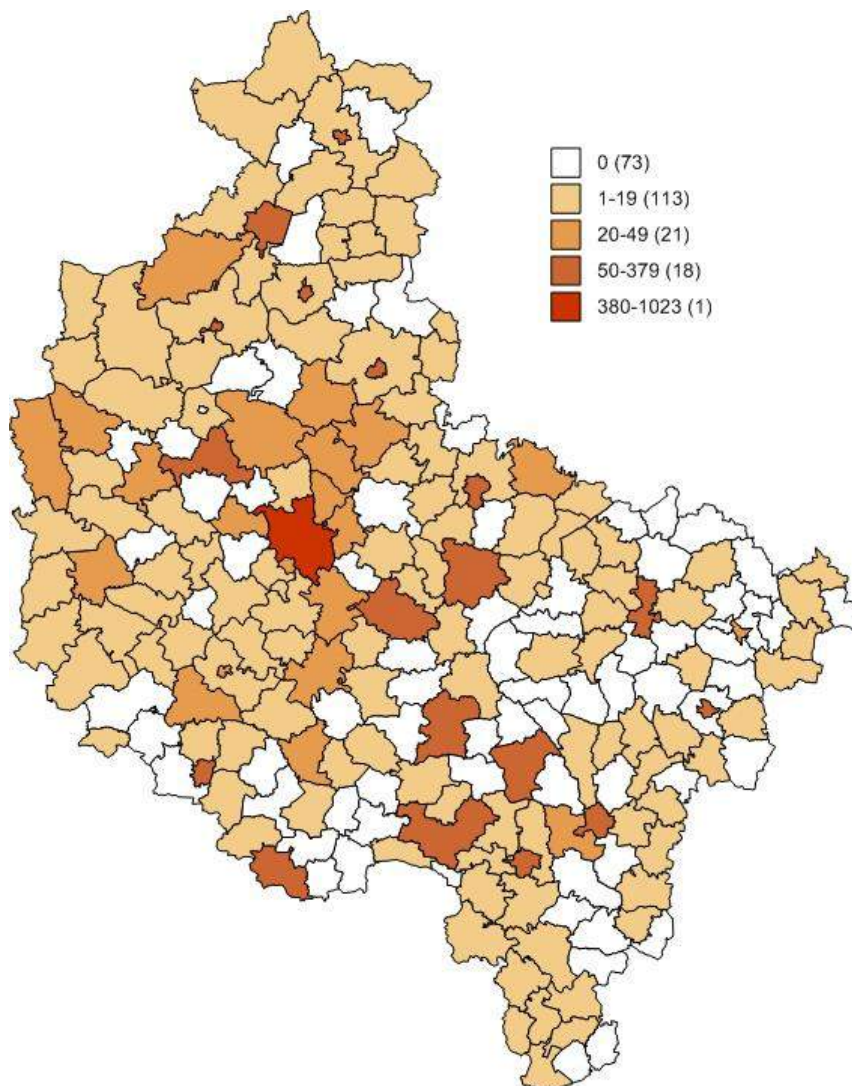
² GUS Sytuacja osób starszych w Polsce w 2018 roku, Warszawa 2020 s. 19

Źródło: Sprawozdanie OZPS za 2020 r.

W świetle sprawozdań gminnych w roku oceny **zmała liczba mieszkań komunalnych znajdujących się w zasobach gminy – z 52 015 w 2019 roku do 51 387 w roku 2020** (↓ o 628 mieszkań). Zmniejszyła się także liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy – z 7 088 w 2019 roku do 5 664 w roku 2020 (↓ o 1 424 wnioski). Z danych wykazanych w OZPS wynika, że 6 wielkopolskich gmin nie posiadało w 2020 r. w swoim zasobie żadnych mieszkań komunalnych.

Mapa nr 2 Liczba lokali socjalnych w Wielkopolsce w 2020 roku (ujęcie gminne)

Źródło: Sprawozdanie OZPS za 2020 r.

W roku oceny zmalała również liczba lokali socjalnych – w roku 2019 wielkopolskie gminy dysponowały zasobem 5 085 mieszkań, a **w 2020 – 4 847 mieszkańiami socjalnymi**. Z danych wykazanych w OZPS wynika również, że **73 wielkopolskie gminy nie posiadały w 2020 r. w swoim zasobie mieszkań socjalnych** – największy ich deficyt zauważalny jest we wschodniej i południowej Wielkopolsce. W roku oceny 3 680 osób (↓ o 635 os.) oczekiwało na przyznanie lokalu socjalnego. W porównaniu do roku 2019 wzrosła liczba wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego – z 720 w 2019 roku do 795 w 2020 roku (↑ o 75).

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat zapotrzebowanie na lokale socjalne było wyższe niż oferta lokalnych samorządów. **Lokal socjalny**, zgodnie z definicją zawartą w ustawie o ochronie praw lokatorów, to lokal nadający się do zamieszkania ze względu na wyposażenie i stan techniczny,

którego powierzchnia pokoi przypadająca na członka gospodarstwa domowego najemcy – tj. jedną osobę w przypadku zamieszkiwania co najmniej dwóch osób – nie może być mniejsza niż **5 m²**, a w wypadku jednoosobowego gospodarstwa domowego **10 m²**, przy czym lokal ten może być o obniżonym standardzie. Sąd musi przyznać prawo do lokalu socjalnego w wyroku eksmisyjnym (art. 14 ust. 4 ustawy o ochronie praw lokatorów) następującym osobom:

1. Kobietom w ciąży.
2. Małoletniemu, niepełnosprawnemu lub ubezwłasnowolnionemu oraz sprawującemu nad taką osobą opiekę i wspólnie z nią zamieszkałą.
3. Obłożnie chorym.
4. Emerytom i rencistom spełniającym wymagania do otrzymania świadczenia z pomocy społecznej (określone w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie funduszu socjalnego emerytów i rencistów Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu i Państwowej Straży Pożarnej oraz ich rodzin z dnia 9 września 2004 r.).
5. Osobie posiadającej status bezrobotnego.
6. Osobie spełniającej przesłanki określone przez radę gminy w drodze uchwały, z reguły mającej niskie dochody.

W 2020 r. na terenie województwa wielkopolskiego prowadzonych było 20 hospicjów.

Według danych OZPS hospicja usytuowane są na terenach miejskich oraz w gminach miejsko-wiejskich. Wszystkie miasta na prawach powiatu posiadają na swoim terenie placówki hospicyjne.

Na terenie województwa wielkopolskiego w 2020 roku wciąż nie funkcjonował żaden ośrodek dla cudzoziemców, co biorąc pod uwagę aktualne, intensywne ruchy migracyjne z państw Dalekiego Wschodu i Afryki do Europy i możliwe relokacje uchodźców przebywających na terenie innych krajów europejskich, stanowi istotny deficyt w zasobie województwa.

2.3. Bezrobocie w województwie wielkopolskim

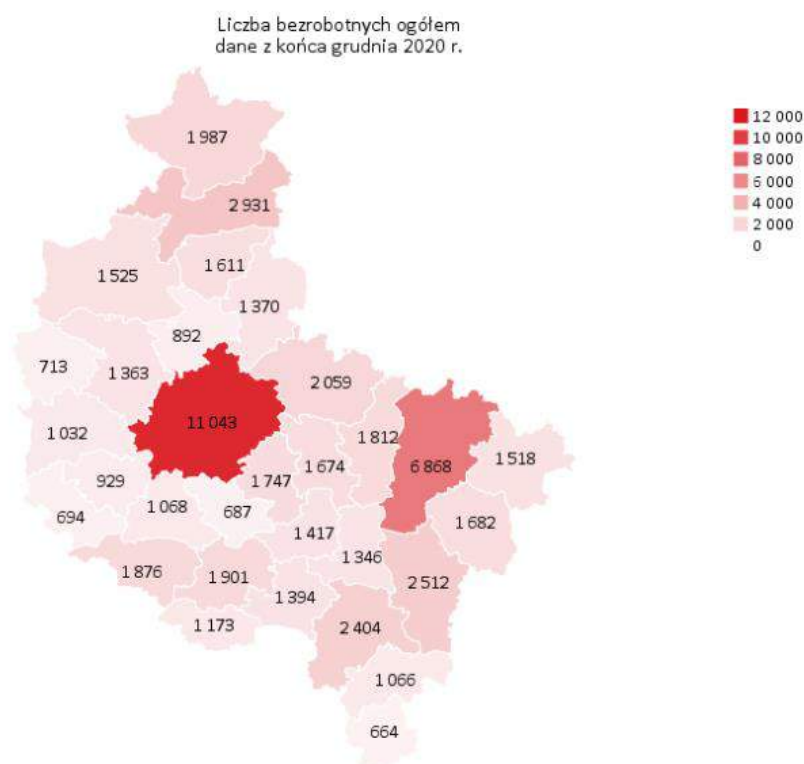
Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w wielkopolskich powiatowych urzędach pracy w grudniu 2020 roku wyniosła **60 958 osób** (↑ o 31,6%). Z tej grupy **39,2%** (w analogicznym okresie 2019 roku – 39,1%) **było długotrwale bezrobotnymi**, a **17,6%** (14,8% w 2019 r.) nie podjęło pracy

przez okres co najmniej ostatnich 2 lat. Natomiast **prawo do zasiłku przysługiwało 11 158 os.** (w 2019 r. 9 081 os.). Wśród ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w 2020 roku 58,3% stanowiły kobiety, a 41,7% mężczyźni. Proporcje płci osób bezrobotnych w porównaniu do 2019 roku nie uległy znaczącej zmianie, choć obserwuje się zmniejszenie udziału bezrobotnych kobiet (w 2019 r. 60,4%).

W Wielkopolsce połowę bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim (odpowiednio 28% i 22%).

Patrząc na statystyki płci i poziomu wykształcenia zarejestrowanych osób bezrobotnych wynika, że największe dysproporcje płciowe występują wśród osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym – 69% kobiet i 31% mężczyzn, policealnym, średnim zawodowym – 65,7% kobiet i 34,3% mężczyzn oraz średnim ogólnokształcącym – 69,4% kobiet i 30,6% mężczyzn. Wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i poniżej, rozkład płci kształtuje się prawie po równo (z niewielką przewagą kobiet wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej z niewielką przewagą mężczyzn).

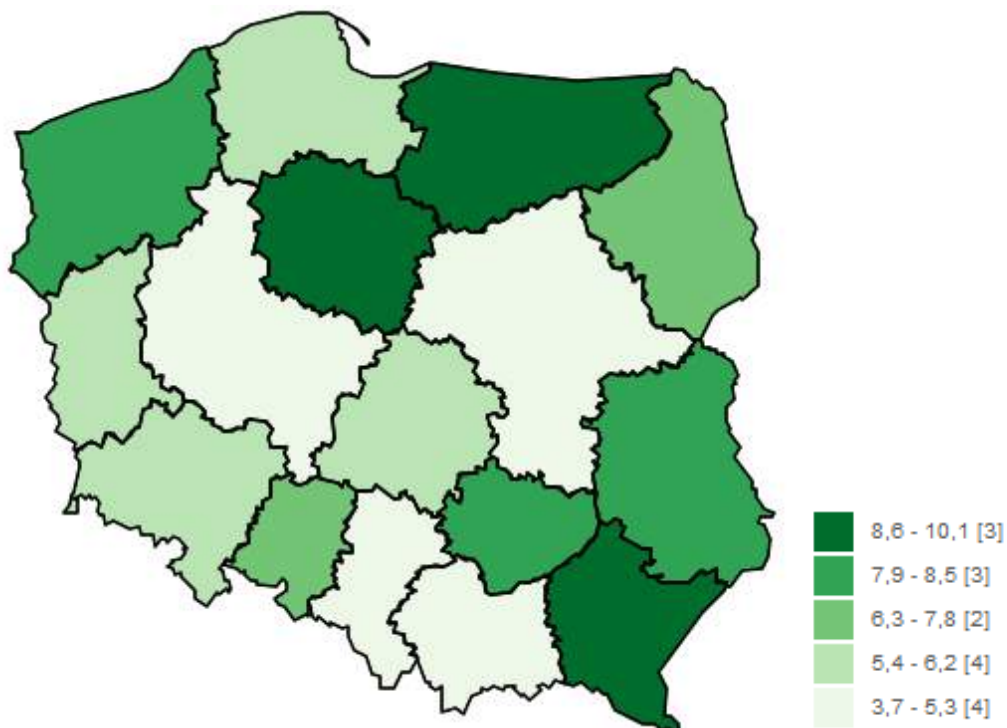
Mapa nr 3 Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych w grudniu 2020 roku (w ujęciu powiatowym)

Źródło: Biuletyn Informacyjny WUP w Poznaniu, Styczeń 2021, s. 21

Wskaźnik stopy bezrobocia rejestrowanego dla Wielkopolski w grudniu 2020 wyniósł 3,7% (2,8% w 2019 r.) i był to najniższy poziom odnotowany wśród wszystkich województw w naszym kraju.

Mapa nr 4 Stopa bezrobocia (%) w Polsce w 2020 r.

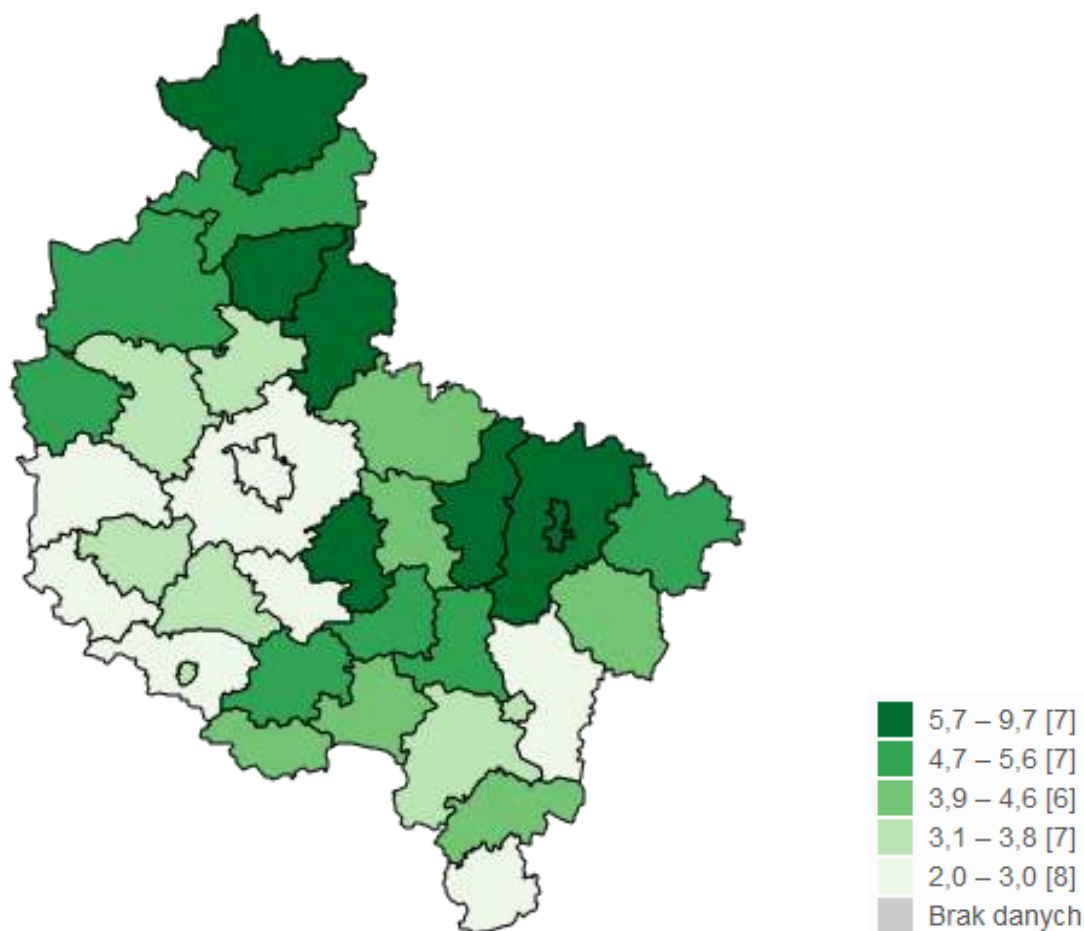

Źródło: Mapa wygenerowana za pośrednictwem portalu: www.strateg.gov.pl

Najniższe wskaźniki odnotowano w województwach: wielkopolskim (3,7%), śląskim (4,9%), mazowieckim (5,2%) i małopolskim (5,3%). Najwyższe za to – w woj. warmińsko-mazurskim (10,1%), podkarpackim (9,1%) oraz kujawsko-pomorskim (8,9%) (średnia stopa bezrobocia w Polsce to 6,2%).

W wielkopolskich powiatach stopa bezrobocia osiągała wartości od 2% w powiecie poznańskim i kępińskim do 8,6% w powiecie konińskim. Pod koniec 2020 roku jedynie w 4 powiatach stopa bezrobocia była wyższa niż średni wskaźnik liczony dla kraju (6,2%) – w konińskim (8,6%), chodzieskim (8,2%), słupeckim (7,9%) i średzkim (7,1%).

Mapa nr 5 Stopa bezrobocia (%) w wielkopolskich powiatach w 2020 r.

Źródło: Mapa wygenerowana za pośrednictwem portalu: www.strateg.gov.pl

3. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia

3.1. Klienci pomocy społecznej

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej (art. 17) do zadań własnych i zleconych gminy należą, m.in.:

- udzielanie schronienia, zapewnianie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych i specjalnych celowych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych,

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczenia na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia,
- przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego,
- opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwałe lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem,
- praca socjalna,
- organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych, dożywanie dzieci, sprawowanie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym,
- kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu,
- pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
- opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze,
- realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin, grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom,
- wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki.

Pomoc społeczna udzielana jest osobom, które spełniają kryteria zapisane w *Ustawie o pomocy społecznej*. Pierwszym warunkiem jest trudna sytuacja materialna, drugim – trudna sytuacja życiowa. Należy pamiętać, że powyższe kryteria muszą być spełnione jednocześnie, tzn. niskie dochody łączy się z innym powodami przyznawania świadczeń.

Kryteria dochodowe podlegają weryfikacji co 3 lata, z uwzględnieniem wyniku badań prognozy interwencji socjalnej. Rozporządzeniem z dnia 11 lipca 2018 r., w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy z pomocy społecznej, Rada Ministrów podwyższyła dotychczas obowiązujące standardy. **Od 1 października 2018 r. prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje:**

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód nie przekracza kwoty **701 zł netto**
- osobie w rodzinie, w której dochód na osobę nie przekracza kwoty **528 zł netto**

Kryteria te będą obowiązywały do października 2021 r.

Z kolei, do zadań własnych powiatu należy, m.in. udzielanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz kontynuowanie nauki, a także zapewnienie pomocy w integracji ze środowiskiem osobom opuszczającym: domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze (Art. 19 p. 6 i 7 *Ustawy o pomocy społecznej*).

3.2. Osoby i rodziny korzystające z pomocy i wsparcia

Wielkopolskie gminy i powiaty w 2020 roku udzieliły **pomocy i wsparcia 225 194 os.** (↓ o 8 058 os.), czyli **6,4% ogółu ludności województwa wielkopolskiego**. Kategoria osób, którym udzielono pomocy i wsparcia jest kategorią najszerszą i najliczniejszą, gdyż obejmuje osoby, które otrzymały świadczenia pieniężne i niepieniężne z pomocy społecznej przyznane decyzją, jak również pomoc bezdecyzyjną oraz pracę socjalną. Wśród tych osób znalazły się również takie, które zostały objęte poradnictwem specjalistycznym, osoby kierowane do domów pomocy społecznej, osoby z niepełnosprawnościami korzystające ze środków PFRON, dzieci przebywające w pieczy zastępczej oraz usamodzielniani wychowankowie pieczy zastępczej.

Źródło: Sprawozdanie OZPS za 2020 r.

Najwięcej osób zostało objętych pomocą i wsparciem wielkopolskich jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w powiatach: m. Poznania (26 458 os.), krotoszyńskim (13 578 os.) poznańskim (13 544 os.), pilskim (9 417 os.), ostrowskim (9 142 os.), pleszewskim (8 766 os.) i kolskim (8 640 os.). Pod tym względem przodowały gminy: m. Poznań (26 458 os.), Ostrów Wlkp. (5 569 os.), m. Kalisz (4 264 os.) i m. Konin (3 890 os.).

3.3. Świadczeniobiorcy w systemie pomocy społecznej – profil demograficzny

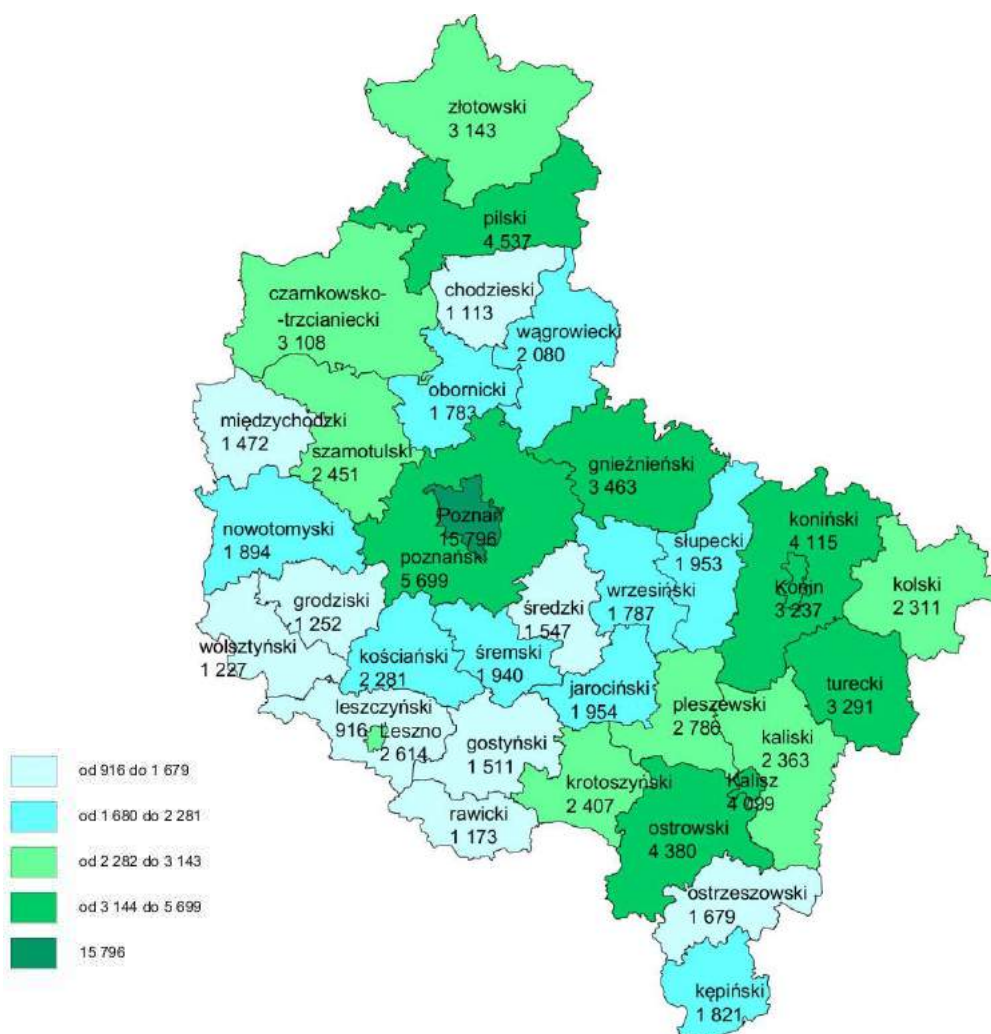
W tej części sprawozdania wykazywane są jedynie te osoby, które świadczenie otrzymały na podstawie decyzji administracyjnej, w oparciu o ustawę o pomocy społecznej. W Wielkopolsce tego typu świadczenie w 2020 r. przyznano **99 183 os.** (↓ o 5 060 os.), **co stanowiło 44,0% ogółu osób, którym udzielono pomocy i wsparcia.** Ze świadczeń pomocy społecznej w 2020 r. skorzystało **74 006 rodzin**, które liczyły **149 242 os.** (↓ o 12 115 os.).

W ciągu kilku ostatnich lat liczba świadczeniobiorców w województwie wielkopolskim sukcesywnie maleje, od roku 2016 zmalała aż o 23,6% (30 708 os.). Przyczyn poprawy warunków materialnych rodzin upatruje się przede wszystkim we wprowadzeniu rządowego programu 500+ (1 kwietnia 2016 roku), jednak wpływ na tę sytuację mógł mieć także dość znaczny spadek bezrobocia na przestrzeni kilku ostatnich lat, wzrost płacy minimalnej oraz systematyczny rozwój gospodarczy, dostrzegalny na poziomie wielu lokalnych samorządów (co zostało dostrzeżone na poziomie gminnych i powiatowych rekomendacji dołączonych do oceny zasobów pomocy społecznej). Zauważyć należy, że od roku 2016 liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia spadła o niemal połowę (46,1%, czyli 15 107 rodzin). Niektóre z samorządów w poprawie sytuacji społeczno-gospodarczej upatrują również efektu realizowanych projektów unijnych, które wpłynęły, w ich ocenie, na rozwój gmin i powiatów (m.in. poprzez aktywizację zawodową prowadzoną w ramach projektów zewnętrznych, udzielanie wsparcia na rozwój przedsiębiorstw, dopłaty dla rolników, itp.). Być może zjawisko zmniejszania się liczby osób korzystających z pomocy społecznej jest wypadkową opisanych wyżej czynników, z pewnością jednak należy się przyglądać tym statystykom w kolejnych latach.

Najwięcej świadczeń pomocy społecznej wypłacono w powiatach: m. Poznań (15 796 os.), poznańskim (5 699 os.), pilskim (4 537 os.), ostrowskim (4 380 os.), konińskim (4 115 os.), m. Kalisz (4 099 os.), gnieźnieńskim (3 463 os.), tureckim (3 291 os.) i m. Konin (3 237 os.).

Wywiad środowiskowy przeprowadzany jest przez pracownika socjalnego w celu ustalenia sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osób i rodzin, aby na podstawie uzyskanej wiedzy można było przyznać odpowiednią pomoc. Na podstawie informacji uzyskanych za pośrednictwem wywiadu, pracownik socjalny dokonuje analizy i oceny sytuacji danej osoby lub rodziny i formułuje wnioski, stanowiące podstawę planowania pomocy. W 2020 r. wywiad środowiskowy przeprowadzono w **83 806 rodzinach** (↓ o 4 896 rodzin).

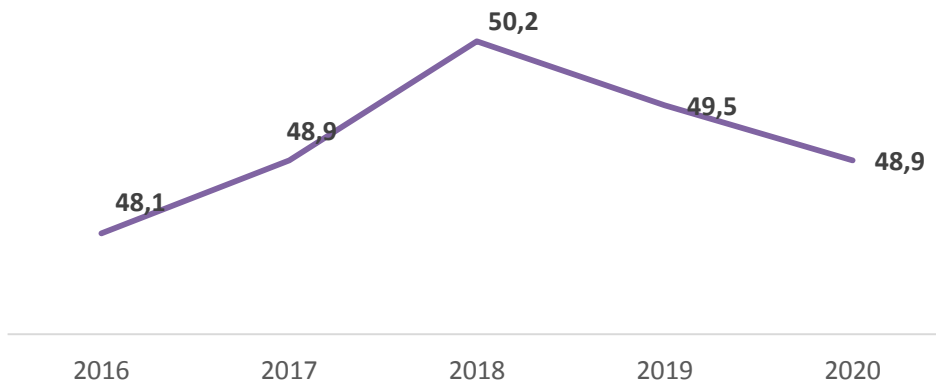
Mapa nr 7 Liczba osób, którym w 2020 roku przyznano świadczenie z pomocy społecznej

Źródło: Sprawozdanie OZPS za 2020 r.

W roku 2020, podobnie jak w roku ubiegłym nastąpił spadek (o 3,2 p.p.) osób długotrwale korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, czyli zarejestrowanych w systemie pomocy społecznej w ciągu ostatnich 36 miesięcy, przez co najmniej 18 miesięcy. W przeciągu ostatnich lat można było obserwować utrwalanie się zjawiska pozostawania w systemie osób długotrwale korzystających. Dla przykładu, w 2016 roku 48,1% osób korzystających z pomocy należało do tej kategorii, w roku 2018 już 50,2%, natomiast w 2019 roku odsetek ten wysiósł 49,5%, a w 2020 roku – 48,9%. Być może zadziałał tu efekt świadczenia wychowawczego 500+, który od lipca 2019 roku jest przyznawany na każde dziecko do 18 r.ż. pozostające na utrzymaniu rodziców, niezależnie od ich dochodu. Bez wątpienia to zjawisko należy obserwować w kolejnych latach i dopiero wtedy będzie można sformułować uprawnione tezy dotyczące tej tendencji.

Wykres nr 2 Odsetek osób długotrwale korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogóle świadczeniobiorców, w latach 2016-2020 (w%)

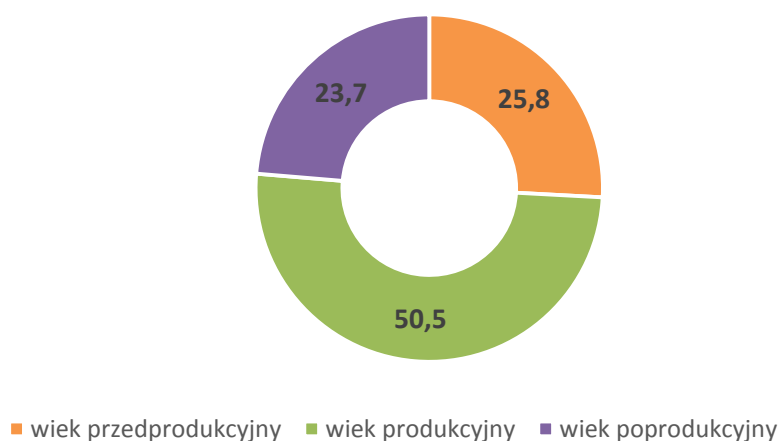

Źródło: Sprawozdanie OZPS za 2020 r.

Połowę świadczeniobiorców w 2020 roku stanowiły osoby w wieku produkcyjnym (50,5%), 25,8% stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym, natomiast 23,7% osoby w wieku poprodukcyjnym. W ostatnich latach obserwujemy wzrost odsetka świadczeniobiorców w wieku starszym. O ile w 2016 roku stanowili oni 16,9% tej grupy, to w 2020 roku już 23,7%.

W przypadku osób niepełnoletnich decyzja administracyjna przyznająca świadczenie wystawiana była na jednego z rodziców/opiekunów, w tym szczególnym przypadku do grupy świadczeniobiorców zaliczony był zarówno rodzic/opiekun, jak i osoba niepełnoletnia, de facto pobierająca świadczenie. W znacznej mierze osoby niepełnoletnie otrzymywały świadczenie w formie dożywiania. Wśród osób w wieku poprodukcyjnym dominowały świadczenia w postaci usług opiekuńczych oraz dofinansowań do pobytu w domu pomocy społecznej.

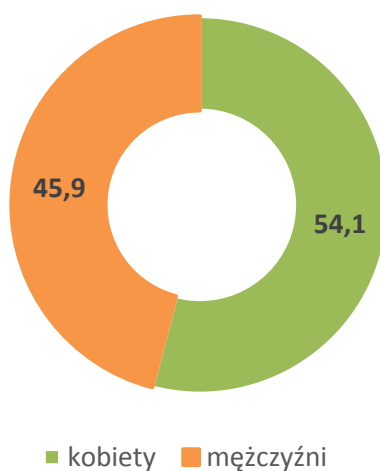
Wykres nr 3 Wiek świadczeniobiorców pomocy społecznej (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

Z analizy danych dotyczących płci świadczeniobiorców wynika, że ze świadczeń pomocy społecznej nieco częściej korzystają kobiety – 54,1% niż mężczyźni – 45,9%.

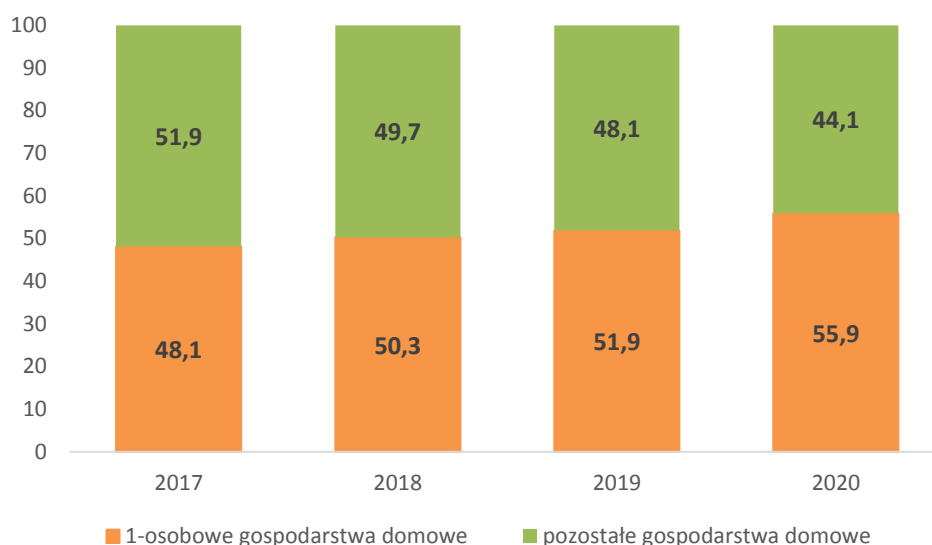
Wykres nr 4 Płeć świadczeniobiorców pomocy społecznej (w%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

Coraz częściej wśród klientów pomocy społecznej znajdują się osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Począwszy od roku 2018 kategoria ta stała się liczniejsza niż pozostałych gospodarstw domowych (w 2020 roku osiągnęła wartość 55,9%), w przeciągu ostatnich 4 lat został odnotowany wzrost o 7,8 p. p. W grupie wszystkich gospodarstw domowych otrzymujących świadczenia z pomocy społecznej 15,9% to 1-osobowe gospodarstwa domowe emerytów i rencistów.

Wykres 5 Struktura gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej, ze względu na liczbę osób je zamieszkujących (w%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRPiPS-03 za lata 2017-2020

3.4. Deprywacja lokalna

Deprywacja potrzeb to trwający przez pewien czas brak zaspokojenia ważnych dla człowieka czynników: biologicznych, psychologicznych, bądź społecznych. Termin *deprywacja potrzeb* pojawia się jako komponent definicyjny pojęcia ubóstwa. Wyróżniamy deprywację absolutną i względną. Deprywacja absolutna jest stanem skrajnym, spowodowanym niezaspokojeniem podstawowych potrzeb bytowych natomiast deprywacja względna to pogorszenie się warunków egzystencji, może być odczuwana też, gdy sytuacja się nie zmienia lub gdy u innych zmiany, które następują, uznawane są za korzystniejsze. Rozróżnia się również poczucie deprywacji od samej deprywacji. Co ciekawe, Ralf Dahrendorf oraz Lewis Coser uważają, że przyczyną konfliktów jest odczuwanie własnej deprywacji.³

³ Pacholski M, Słaboń A, *Słownik pojęć socjologicznych*, Kraków 1997, s. 25-26.

Wskaźnik deprivacji lokalnej w niniejszym raporcie rozumiany jest jako stopień niezaspokojenia potrzeb mieszkańców wielkopolskich gmin i **jest wyrażony liczbą bezwzględną jako stosunek liczby osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej na każdy 1 000 mieszkańców gminy.**

Wraz z malejącą liczbą świadczeniobiorców pomocy społecznej **maleje również średnia wartość wskaźnika deprivacji lokalnej⁴ w województwie wielkopolskim** – w roku oceny wyniosła 41,09, co oznacza spadek w porównaniu do roku poprzedniego o 4,28 p. p.

Najwyższe wartości wskaźnika deprivacji lokalnej w roku 2020 wystąpiły w gminach: Malanów (133,94), Kramsk (106,84), Margonin (99,58). W tym zestawieniu znalazły się także gminy należące do powiatów: złotowskiego, tureckiego, kaliskiego, nowotomyskiego, pleszewskiego.

Tabela nr 1 Gminy o **najwyższym** wskaźniku deprivacji w 2020 roku w Wielkopolsce

L.p.	gmina	typ gminy	powiat	współczynnik deprivacji lokalnej
1	Malanów	wiejska	turecki	133,94
2	Kramsk	wiejska	koniński	106,84
3	Margonin	miejsko-wiejska	chodzieski	99,58
4	Okonek	miejsko-wiejska	złotowski	97,39
5	Przykona	wiejska	turecki	92,83
6	Brzeziny	wiejska	kaliski	92,49
7	Brudzew	wiejska	turecki	91,35
8	Miedzichowo	wiejska	nowotomyski	90,12
9	Chocz	miejsko-wiejska	pleszewski	90,05
10	Jastrowie	miejsko-wiejska	złotowski	87,13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

Najniższy udział świadczeniobiorców w ogólnej liczbie ludności występuje w gminach: Komorniki (8,95), Rozdrażew (13,64) i Przemęt (14,61). W tej kategorii znalazły się również gminy należące do powiatów: leszczyńskiego, gnieźnieńskiego, nowotomyskiego, poznańskiego i czarnkowsko-trzcianeckiego .

Tabela nr 2 Gminy o **najniższym** wskaźniku deprivacji w 2020 roku w Wielkopolsce

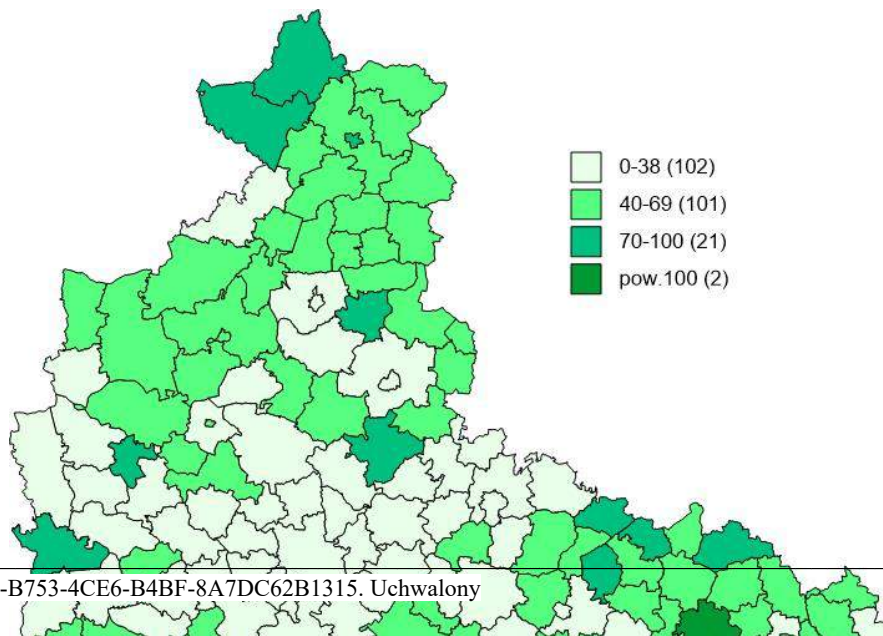
⁴ Wskaźnik deprivacji lokalnej rozumiany jest jako stopień niezaspokojenia potrzeb mieszkańców wielkopolskich gmin i jest wyrażony liczbą bezwzględną jako stosunek liczby osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej na każdy 1 000 mieszkańców gminy.

L.p.	gmina	typ gminy	powiat	współczynnik deprivacji lokalnej
1	Komorniki	wiejska	poznański	8,95
2	Rozdrażew	wiejska	krotoszyński	13,64
3	Przemęt	wiejska	wolsztyński	14,61
4	Osieczna	miejsko-wiejska	leszczyński	16,40
5	Rydzyzna	miejsko-wiejska	leszczyński	17,85
6	Łubowo	wiejska	gnieźnieński	19,43
7	Zbąszyń	miejsko-wiejska	nowotomyski	19,50
8	Suchy Las	wiejska	poznański	19,61
9	Swarzędz	miejsko-wiejska	poznański	20,55
10	Drawsko	wiejska	czarnkowsko-trzcianecki	20,61

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

Na mapie poniżej zaprezentowane zostały wartości wskaźnika deprivacji lokalnej w poszczególnych gminach województwa wielkopolskiego. Najwyższe wartości wskaźnik ten osiąga w gminach zlokalizowanych na północy i wschodzie województwa, z kolei najniższe w gminach skoncentrowanych wokół stolicy województwa – m. Poznania.

Mapa nr 8 Wskaźnik deprivacji lokalnej gmin w 2020 roku (Liczba osób w rodzinach, którym przyznano pomoc x1000)/liczba mieszkańców gminy)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

3.5. Powody udzielenia pomocy i wsparcia

Na podstawie art. 7. ustawy o pomocy społecznej wyróżniamy następujące powody przyznania osobom i rodzinom pomocy społecznej:

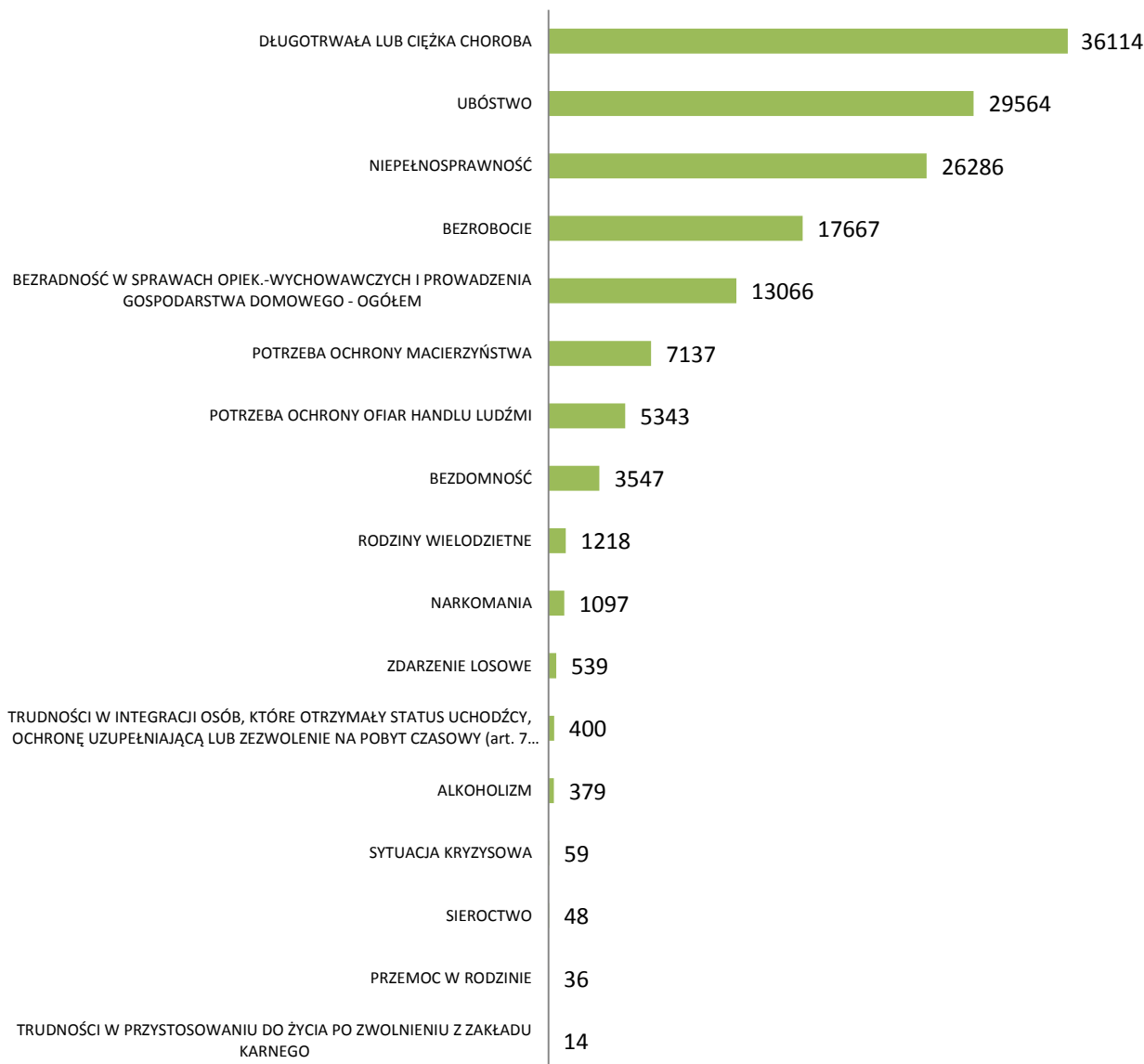
- ubóstwo,
- sieroctwo,
- bezdomność,
- bezrobocie,
- niepełnosprawność,
- długotrwała lub ciężka choroba,
- przemoc w rodzinie,
- potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi,
- potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,

- trudność w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach,
- trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- alkoholizm lub narkomania,
- zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa,
- klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Na przestrzeni kilku ostatnich lat czterema głównymi powodami udzielania pomocy i wsparcia w województwie wielkopolskim były niezmiennie: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba, zmienna była natomiast ich kolejność na tej liście w poszczególnych latach. Od czterech lat głównym powodem korzystania z pomocy społecznej w naszym województwie jest długotrwała lub ciężka choroba w rodzinie, następnie ubóstwo, niepełnosprawność i bezrobocie. We wszystkich tych kategoriach nastąpił spadek liczby rodzin korzystających, w stosunku do ubiegłego roku.

W 2020 roku lista powodów wyglądała następująco: **1. Długotrwała lub ciężka choroba – 36 114 rodzin** (↓ o 3 137 rodzin), **2. Ubóstwo – 29 564 rodzin** (↓ o 2 282 rodzin), **3. Niepełnosprawność – 26 286 rodzin** (↓ o 2 947 rodzin) **4. Bezrobocie – 17 667 rodzin** (↓ o 846 rodzin).

Wykres nr 6 Powody udzielania pomocy i wsparcia w roku 2020 (wg liczby rodzin korzystających)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

4. Zadania gminy – OPS, MOPS, MOPR, GOPS

4.1. Świadczenia pieniężne – 3 typy zasiłków

Na przestrzeni ostatnich lat w województwie wielkopolskim obserwowany jest trend polegający na zmniejszającej się liczbie klientów pomocy społecznej, zmienia się liczba osób pobierających świadczenia pieniężne i niepieniężne z pomocy społecznej. W roku 2020, w porównaniu do 2019 roku, liczba świadczeniobiorców świadczeń pieniężnych wzrosła, a osób korzystających ze świadczeń

niepieniężnych zmalała. **W 2020 roku 59 202 os. (↑ o 462 os. niż w 2019 r.)** pobierało świadczenia pieniężne, co stanowiło **59,7% świadczeniobiorców**.

Zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym jest przyznawanie i wypłacanie pomocy pieniężnej w postaci zasiłków, dlatego osoba, która chciałaby skorzystać z pomocy w takiej formie, powinna zgłosić się do ośrodka pomocy społecznej (OPS) w miejscu zamieszkania.

System zasiłków oparty jest na trzech podstawowych rodzajach zasiłków:

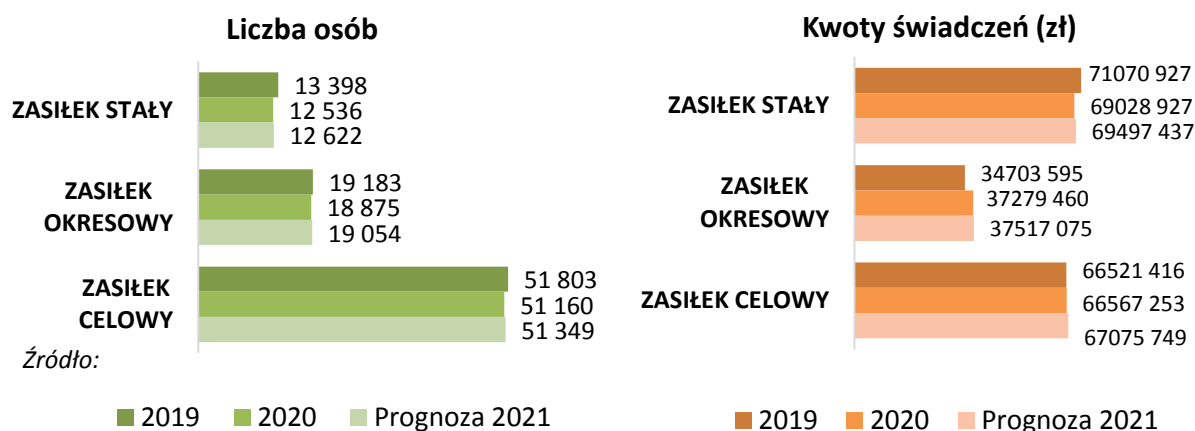

W roku 2020, w porównaniu do 2019 roku, we wszystkich rodzajach analizowanych zasiłków **zmałała liczba świadczeniobiorców**, w przypadku zasiłku stałego o 862 osoby, w przypadku zasiłku okresowego o 308 osób, a w przypadku zasiłku celowego o 643 osoby. **Sytuacja spowodowana pandemią koronawirusa w 2020 roku, w ogólnym rozrachunku nie wpłynęła na zwiększenie liczby osób pobierających zasiłki w ramach systemu pomocy społecznej.** Przedstawiciele OPS prognozując wydatki na zasiłki z pomocy społecznej w 2021 roku, biorą pod uwagę fakt, że negatywne skutki pandemii mogły zostać odroczone w czasie i będą odczuwalne dopiero w 2021 roku. Można domniemywać, że na brak zmian w liczbie świadczeniobiorców w 2020 roku mogły mieć wpływ działania uruchomione w ramach kilku tarcz antykryzysowych, wprowadzonych przez administrację rządową, które skutecznie wstrzymały lub opóźniły likwidację miejsc pracy, czy zwolnienia na masową skalę.

Koniec roku 2020 i początek 2021 to czas drugiej fali pandemii, która przyniosła kolejne obostrzenia i zawieszenie działalności wybranych sektorów gospodarki. Branże, takie jak: turystyka, hotelarstwo, gastronomia, kultura, musiały po raz kolejny całkowicie wstrzymać działalność. Być może negatywne skutki drugiej fali, która jeszcze bardziej osłabiła te sektory, będą widoczne w 2021 lub 2022 roku.

Poniżej zaprezentowano liczbę osób i kwoty świadczeń poszczególnych zasiłków.

Wykres nr 7 Liczba osób, które pobierały zasiłki oraz kwota świadczeń w latach 2019-2020 oraz prognoza na 2021 rok

Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

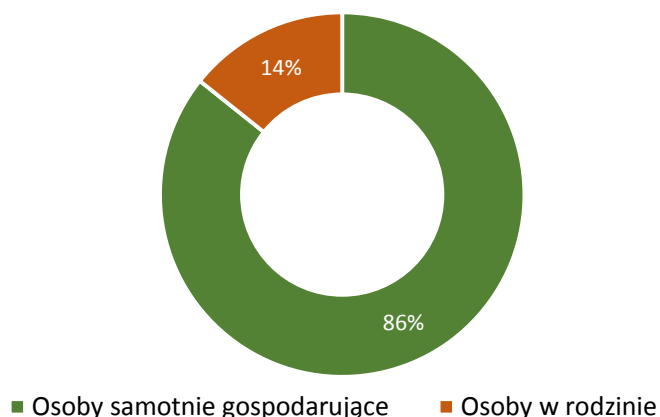
Prognozy dotyczące 2021 roku wskazują na wzrost liczby osób pobierających zasiłki z pomocy społecznej oraz wzrost kwoty wydatkowanej na ten cel.

4.1.1. Zasiłek stały

W 2020 roku zasiłek stały wypłacono **12 536 os. (↓ o 862 os.)** na łączną kwotę **69 028 927 zł (↓ o 2 042 000 zł)**. Prognozy na 2021 rok zakładają wzrost **liczby osób** pobierających zasiłek stały o 86 os., co spowoduje konieczność zwiększenia środków wydatkowanych na ten cel o **468 510 zł** w stosunku do roku oceny.

Osoby, które pobierały zasiłek stały w 2020 roku, stanowiły 21% osób otrzymujących świadczenia pieniężne oraz prawie 13% osób, które otrzymały jakiegokolwiek świadczenie z pomocy społecznej w roku oceny.

Wykres nr 8 Struktura pobierających zasiłek stały w 2020 roku z uwagi na rodzaj gospodarstwa domowego (os. samotnie gospodarujące, os. w rodzinie)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

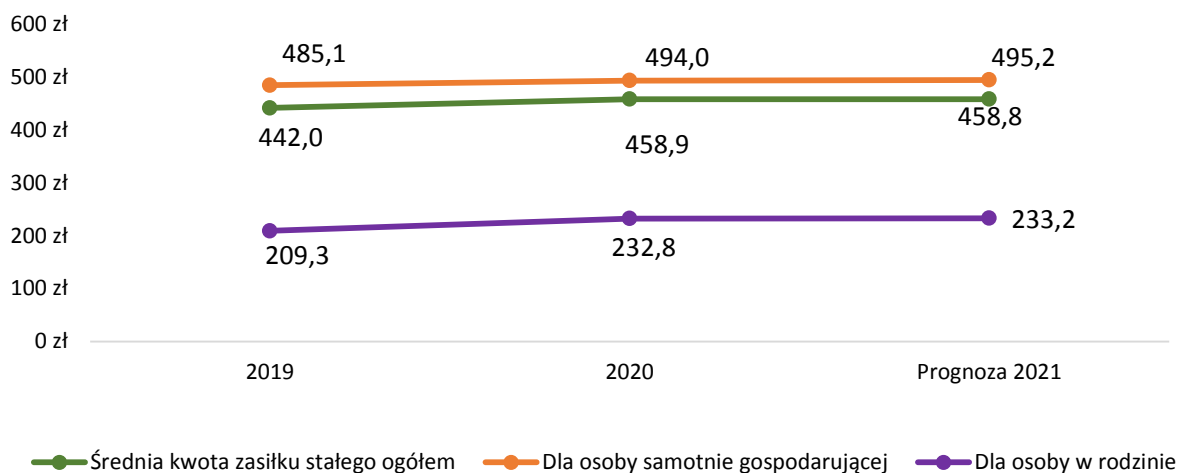
Zdecydowaną większość osób pobierających zasiłek stały (86%) stanowiły osoby samotnie gospodarujące.

Zasiłek stały przysługuje:

- pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Na poniższych wykresach przedstawiono średnią miesięczną kwotę zasiłku obliczoną dla osoby w rodzinie i osoby samotnie gospodarującej.

Wykres nr 9 Średnia miesięczna wysokość zasiłku stałego dla osoby samotnie gospodarującej oraz osoby w rodzinie w województwie wielkopolskim w latach 2019-2020 oraz prognoza na 2021 rok (zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

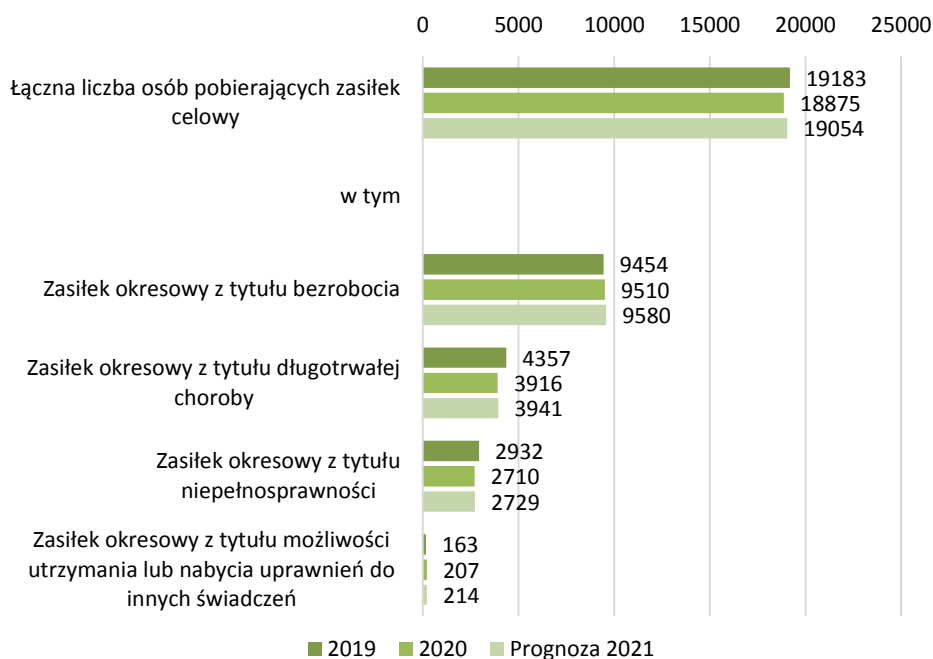
Średnia wartość zasiłku stałego była wyższa dla osób samotnie gospodarujących niż dla osób zamieszkujących wspólnie z rodziną.

W latach 2019-2020, wzrosła średnia kwota zasiłku stałego, bez względu na rodzaj gospodarstwa domowego.

Kwota zasiłku to różnica między kryterium dochodowym a dochodem osoby gospodarującej lub na osoby w rodzinie. W przypadku osób samotnie gospodarujących kwota zasiłku nie może być wyższa niż 645 zł. Minimalna kwota zasiłku obowiązująca zarówno w przypadku osób samotnych, jak i osób w rodzinie to 30 zł miesięcznie.

4.1.2. Zasiłek okresowy

Wykres nr 10 Liczba osób otrzymujących zasiłek okresowy w latach 2019-2020 oraz prognoza na 2021 rok

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

Z danych zawartych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej wynika, że w 2020 roku zasiłek okresowy przyznano **18 875** osobom (**↓ 308 os.**). **łącznie, na zasiłki okresowe** w pomocy społecznej **przeznaczono 37 279 460 zł** i była to kwota **wyższa o 2 575 865 zł niż w roku poprzednim**. Prognoza dotycząca zasiłku okresowego na kolejny rok zakłada 1% wzrost liczby świadczeniobiorców oraz wydatków na to zadanie w każdym z obszarów.

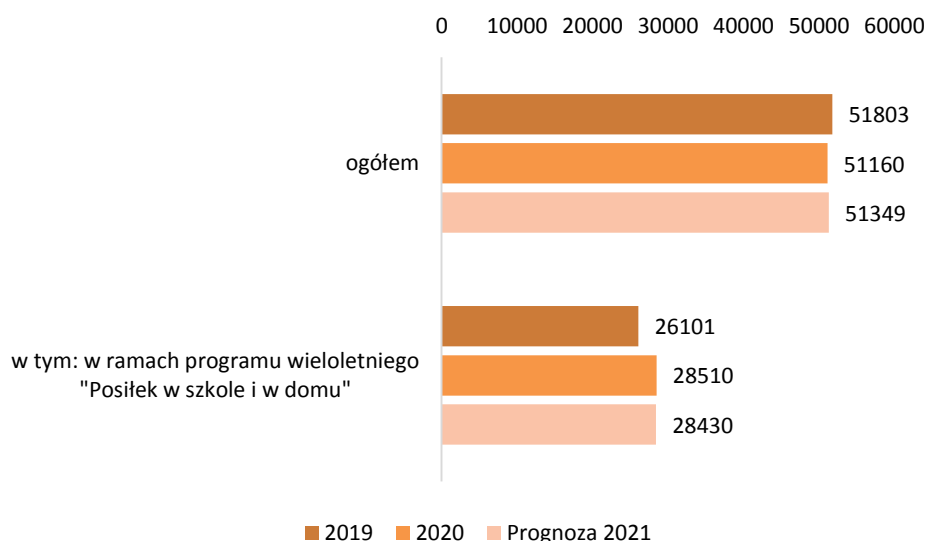
Pomimo spadku liczby osób otrzymujących zasiłek okresowy, wzrosła kwota wydatkowana przez wielkopolskie gminy na ten rodzaj zasiłku. Może to oznaczać, że kwoty zasiłku okresowego były wyższe lub przyznawano ten rodzaj zasiłku na dłuższy okres czasu. Termin, na jaki jest przyznawany zasiłek okresowy, ustala ośrodek pomocy społecznej na podstawie okoliczności sprawy. Rada gminy, w drodze uchwały, może podwyższyć minimalne kwoty zasiłku okresowego.

Najwięcej świadczeniobiorców otrzymujących zasiłek okresowy w roku oceny stanowiły osoby pobierające świadczenie z powodu bezrobocia (**9 510 os., ↑ 56 os.**), w dalszej kolejności z powodu długotrwałej choroby (**3 916 os., ↓ 441 os.**) i niepełnosprawności (**2 710 os., ↓ 222 os.**).

4.1.3. Zasiłek celowy

Zasiłek celowy jest świadczeniem fakultatywnym przyznawanym na zaspokojenie niezbędnej potrzeby bytowej, a w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu. Osobom bezdomnym i innym osobom nie posiadającym dochodu oraz możliwości uzyskania świadczeń zdrowotnych, może być przyznany zasiłek celowy na pokrycie części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne.

Wykres nr 11 Liczba osób otrzymujących zasiłek celowy w latach 2019-2020 oraz prognoza na 2021 rok

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

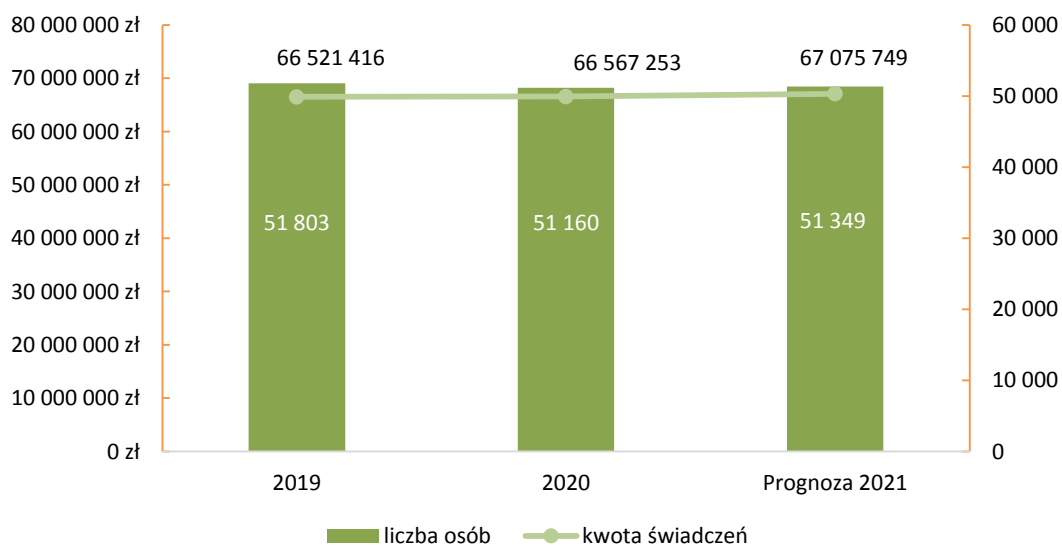
- W 2020 roku zasiłek celowy przyznano **51 160 osobom** (↓ o 643 os.) na kwotę **66 567 253 zł** (↓ o **135 837 zł**). Prognozy gmin na 2021 rok zakładają wzrost liczby osób pobierających ten typ świadczenia.
- Pomimo ogólnego spadku liczby osób pobierających ten rodzaj zasiłku, w przypadku osób otrzymujących **zasiłek celowy w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu” w 2020 roku względem 2019 roku odnotowano wzrost liczby osób pobierających ten typ zasiłku o 2 409 os.** Z powodu pandemii w 2020 roku zostały zawieszona zajęcia w placówkach oświatowych i w związku z tym wydatkowano mniej środków finansowych na zakup posiłków dla dzieci i młodzieży. Część rodzin otrzymała pomoc w formie zasiłków celowych na zakup

artykułów żywnościowych. Stąd w 2020 roku nastąpił spadek liczby osób korzystających z posiłku w formie świadczenia niepieniężnego (w większości korzystają z niego dzieci w szkołach), wzrosła natomiast liczba osób korzystających z zasiłku celowego przyznawanego na zaspokojenie tej potrzeby.

- **W roku oceny, w województwie nie wypłacono ani jednego świadczenia zasiłku celowego wynikającego z art. 39a. ust. 1-2 ustawy o pomocy społecznej:**
 - Ust. 1. Zasiłek celowy może być przyznany również w celu realizacji postanowień kontraktu socjalnego.
 - Ust. 2. Zasiłek celowy, o którym mowa w ust. 1, może być wypłacany niezależnie od dochodu, przez okres do 2 miesięcy od dnia, w którym osoba objęta kontraktem socjalnym, w trakcie jego realizacji, stała się osobą zatrudnioną.

W 2019 roku w skali województwa wypłacono ten rodzaj zasiłku celowego 14 osobom na kwotę 10 327 zł. W prognozach na 2021 rok nie przewidziano wypłat tego typu świadczenia.

Wykres nr 12 Liczba osób otrzymująca zasiłek celowy oraz łączna wartość zasiłków w latach 2019-2020 oraz prognoza na 2021 rok

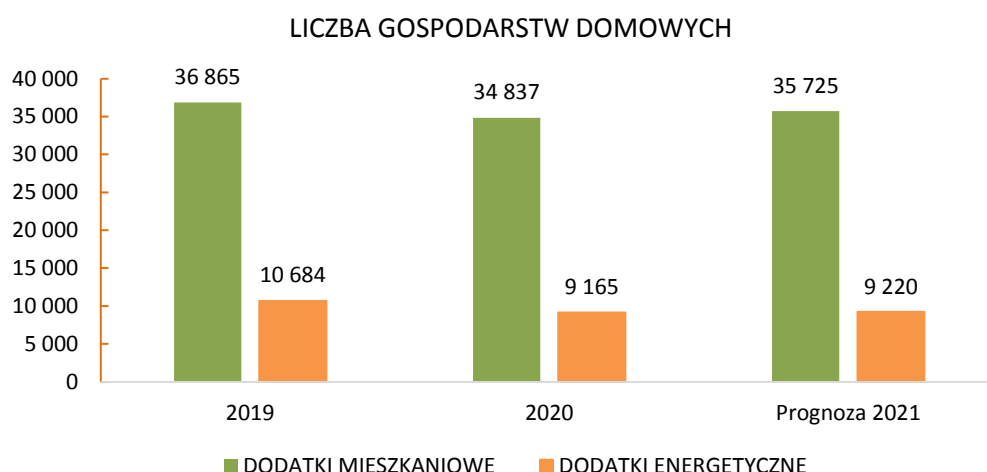
Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

4.2. Dodatek energetyczny i dodatek mieszkaniowy

Dodatek energetyczny przyznaje wójt, burmistrz lub prezydent miasta, w drodze decyzji, na wniosek odbiorcy wrażliwego energii elektrycznej. Wypłata dodatku energetycznego jest zadaniem z zakresu administracji rządowej. Dodatek energetyczny wypłacają gminy. Dodatek energetyczny to forma rekompensaty kosztów ponoszonych z tytułu opłat za energię elektryczną przez najuboższych odbiorców energii. Jest to rozwiązanie systemowe funkcjonujące od 2014 roku.

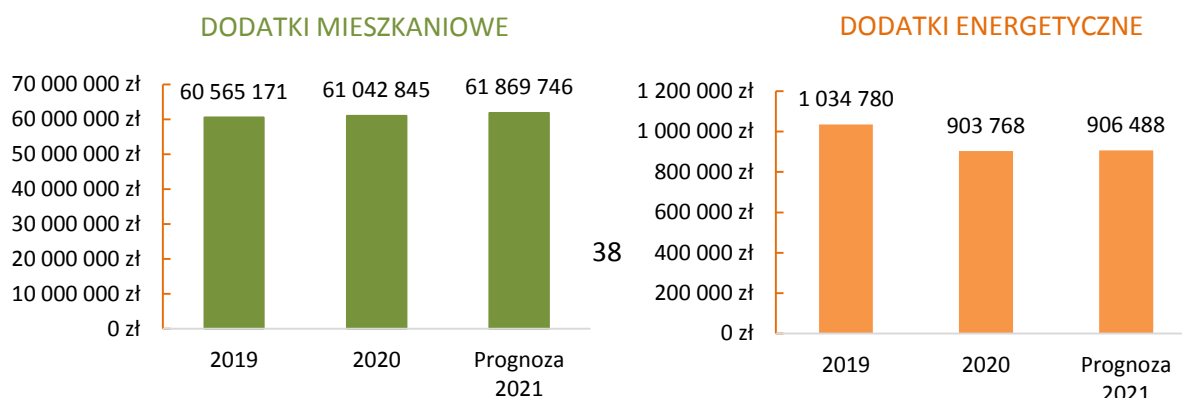
Dodatek mieszkaniowy funkcjonuje na podstawie ustawy o dodatkach mieszkaniowych. Są one zwolnione z opodatkowania. Wnioski o dodatek mieszkaniowy wraz z deklaracją o dochodach gospodarstwa domowego według wzoru stanowiącego załącznik do rozporządzenia w sprawie dodatków mieszkaniowych można złożyć w ośrodku pomocy społecznej albo urzędzie gminy w miejscu zamieszkania. Dodatek mieszkaniowy przyznawany jest w drodze decyzji administracyjnej przez: prezydenta miasta, burmistrza lub wójta.

Wykres nr 13 Liczba gospodarstw domowych korzystających z dodatków mieszkaniowych i dodatków energetycznych, w latach 2019-2020 oraz prognoza na 2021 rok

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

Wykres nr 14 Kwota świadczeń wypłacona w ramach dodatków mieszkaniowych i dodatków energetycznych, w latach 2019-2020 oraz prognoza na 2021 rok

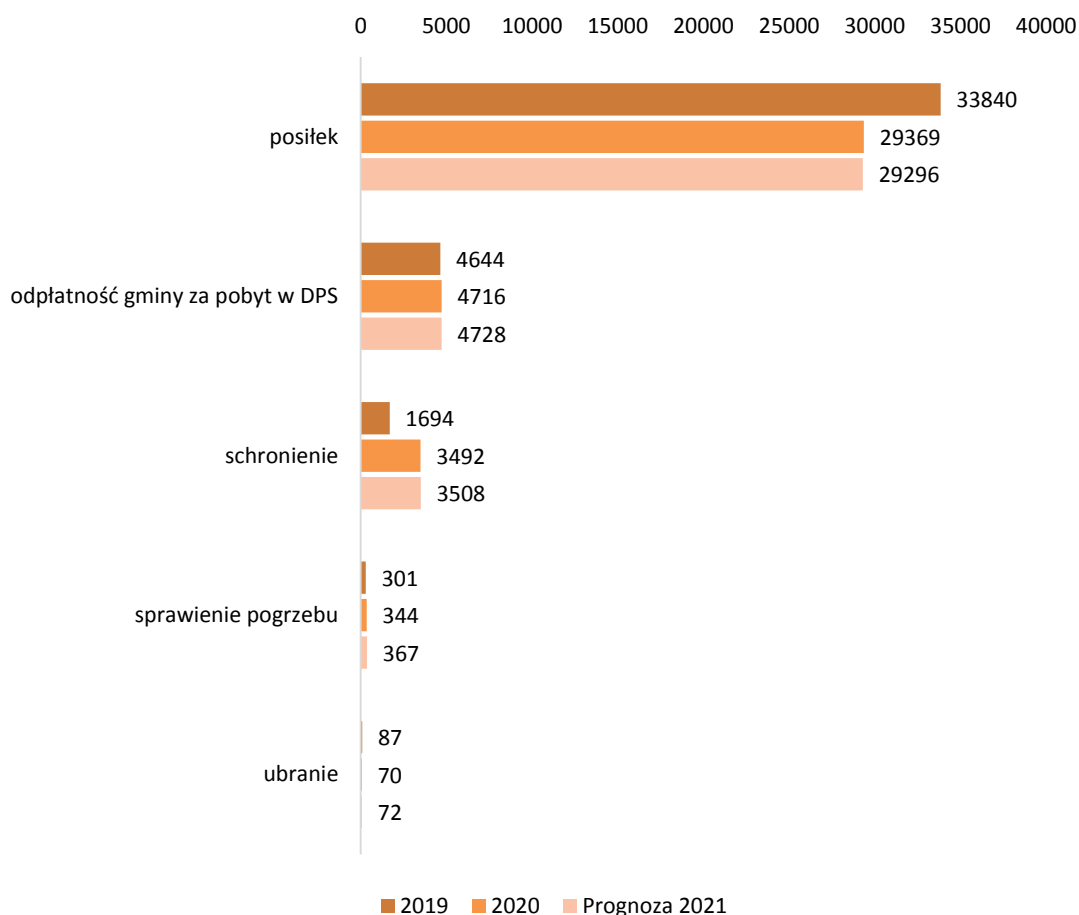
Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

W roku oceny w porównaniu do 2019 roku wydatki na dodatki mieszkaniowe wzrosły, a na dodatki energetyczne spadły.

4.3. Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej

W myśl ustawy o pomocy społecznej wyróżniamy następujące rodzaje świadczeń niepieniężnych: pracę socjalną, bilet kredytowany, składki na ubezpieczenie zdrowotne, składki na ubezpieczenia społeczne, pomoc rzeczową, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencję kryzysową, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy, specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia, mieszkanie chronione, pobyt w domu pomocy społecznej, pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym oraz pomoc w uzyskaniu zatrudnienia.

Wykres nr 15 Liczba osób otrzymujących w latach 2019-2020 wybrane rodzaje świadczeń niepieniężnych oraz prognozy na 2021 rok

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

W 2019 roku, podobnie jak w ubiegłych latach, największa grupa osób skorzystała ze świadczeń niepieniężnych w formie posiłku. Mimo to, w porównaniu z rokiem poprzednim **liczba osób korzystających z posiłków zmalała o 13%**.

4.3.1. Posiłek

- W grupie osób korzystających z posiłków, **największy udział stanowiły dzieci (77%)**, choć i w tej grupie możemy zaobserwować spadek liczby korzystających w 2020 roku o prawie 20% w porównaniu z 2019 rokiem. Jak zauważają przedstawiciele wielkopolskich gmin, przyczyną spadku liczby dzieci korzystających z posiłków jest ograniczenie działalności placówek oświatowych z powodu pandemii i brak możliwości korzystania z posiłków w szkole. Ośrodki w takiej sytuacji oferowały swoim klientom pomoc w formie zasiłku pieniężnego (w roku oceny zauważalny jest wzrost liczby osób korzystających z zasiłku

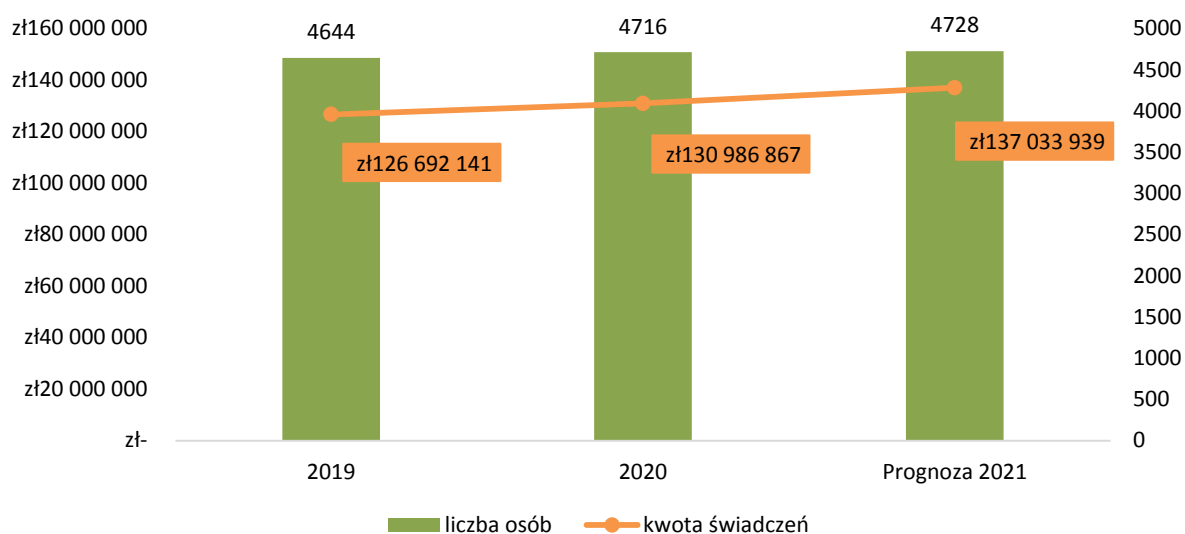
celowego) na zakup posiłku lub żywności, niektóre instytucje dowoziły posiłki do domów klientów.

- Maleje kwota wydatkowana przez wielkopolskie gminy na zapewnienie świadczenia pieniężnego w postaci posiłku. **Łączna kwota wydatkowana przez gminy na świadczenie w formie posiłku wyniosła 18 138 823 zł (↓ o 7 025 584 zł).** Prognozy wielkopolskich gmin na 2021 rok zakładają spadek w grupie osób korzystających z posiłku.
- W roku oceny w 224 gminach (99% gmin) udzielono świadczenia niepieniężnego w postaci posiłku.
- Wniosek sformułowany przez OPS w Wielichowie (powiat grodziski): „Obserwuje się spadek liczby dzieci i młodzieży korzystających z pomocy w formie zakupu posiłku, zasiłku celowego oraz zakupu artykułów żywnościowych w ramach wieloletniego rządowego programu Posiłek w szkole i w domu. Z powodu pandemii w 2020 roku zostały zawieszona zajęcia w placówkach oświatowych i w związku z tym wydatkowano mniej środków finansowych niż zakładano na zakup posiłków dla dzieci i młodzieży. Część rodzin otrzymała pomoc w formie zasiłków celowych na zakup artykułów żywnościowych w celu przygotowania posiłku”. **W skali całego województwa liczba osób korzystających z zasiłku celowego oraz środki finansowe wydatkowane w ramach Programu Wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu” istotnie wzrosły.**
- Wniosek sformułowany przez MOPS w Luboniu (powiat poznański): „Pomimo trudnego czasu epidemii Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Luboniu nawet na chwilę nie zrezygnował z bezpośredniej obsługi osób potrzebujących wsparcia. Przez cały czas rozpatrywane były wnioski i przyznawane świadczenia. Zadbaliśmy też o to, aby dzieci uprawnione do darmowych posiłków w szkole, pomimo nauki zdalnej, mogły z nich nadal korzystać. Podczas pierwszej fali epidemii w okresie od marca 2020 do maja 2020 posiłki dowożone były do domów. Możliwa też była zmiana formy pomocy na zasiłek celowy”.

4.3.2. Odpłatność gminy za pobyt w DPS

Kolejną, pod względem wielkości, grupą korzystającą ze świadczeń niepieniężnych są osoby przybywające w domach pomocy społecznej, którym gmina opłaca pobyt. Od roku 2012 zaobserwować można stały wzrost liczby osób przebywających w DPS, za które gmina ponosi całkowitą lub częściową odpłatność. W 2020 roku za pobyt **4 716 osób (↑ o 72)** w DPS wielkopolskie gminy poniosły odpłatność w wysokości **130 986 867 zł, co oznacza nieco ponad 3% wzrost kosztów, w porównaniu z rokiem 2019.**

Wykres nr 16 Odpłatność wielkopolskich gmin za pobyt w domu pomocy społecznej w latach 2019-2020 oraz prognoza na 2021 rok

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

- W 2020 roku 3 z 226 wielkopolskich gmin nie ponosiło odpłatności za pobyt mieszkańców w DPS.
- W porównaniu z usługami opiekuńczymi świadczonymi w miejscu zamieszkania usługa w formie pobytu w DPS jest dla gmin bardziej kosztowną formą wsparcia (por. z usługami opiekuńczymi).

Aktualny wydaje się wniosek formułowany w poprzednich edycjach OZPS, iż w przyszłości konieczne będzie przyjęcie rozwiązań systemowych w celu zabezpieczenia obywateli przed ryzykiem niesamodzielności lub/i konieczna będzie zmiana systemu finansowania usług opiekuńczych świadczonych w ramach systemu pomocy społecznej. Szczególnie w sytuacji, gdy wydatki gmin na usługi opiekuńcze (w tym całodobowe) rosną z każdym rokiem. W kontekście opieki, należałoby również instytucjonalizować ryzyko bycia opiekunem nieformalnym, co oznacza opracowanie form wsparcia adresowanych dla opiekunów rodzinnych.

4.3.3. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Dane z tego obszaru zostały zaczerpnięte ze sprawozdania resortowego MRIPS-03 za 2020 rok. Dane dotyczące usług opiekuńczych w sprawozdaniu OZPS od 2019 roku znajdują się w sekcji raportów graficznych, a nie sekcji tabelarycznej. W raportach graficznych, które zasilają się automatycznie ze zbiorów centralnych, znajdują się błędne dane, co do których niektóre ośrodki pomocy społecznej zgłaszały zastrzeżenia, dodatkowo OPS zgłaszały problemy z zasileniami wartości automatycznie wyliczanych (WAW), które również wpływają na poprawność raportów graficznych. Niestety nie istnieje możliwość ręcznego wprowadzenia poprawnych danych do raportów graficznych.

LICZBA GMIN REALIZUJĄCYCH USŁUG OPIEKUŃCZE W 2020 ROKU

1. **Usługi opiekuńcze:** 213 gmin realizowało (94% gmin)
2. **Specjalistyczne usługi opiekuńcze:** 28 gmin realizowało (12,4% gmin)
3. **Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi:** 118 gmin realizowało (52,2%)

Dane dotyczące liczby osób, zatrudnionych w Ośrodkach Pomocy Społecznej, realizujących usługi opiekuńcze w 2020 roku (MRIPS-03):

- Pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze – 615 os. (581,58 etatów) w 93 gminach
- Pracownicy wykonujący specjalistyczne usługi opiekuńcze – 119 os. (115,04 etatów) w 17 gminach
- Pozostałe gminy zlecają realizację usług opiekuńczych w drodze otwartych konkursów ofert lub przetargów. Realizatorami usług opiekuńczych bywają podmioty III sektora, spółdzielnie socjalne lub firmy. Niektóre gminy bazują na odpłatnej pomocy sąsiedzkiej.

LICZBA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z USŁUG OPIEKUŃCZYCH W 2020 ROKU

1. **Usługi opiekuńcze:** 11 864 os. (↓ o 233 os.), w 2020 roku średnio na 1 osobę przypadało ok. 28 godzin usług w miesiącu, w 2019 roku 29 godzin.
2. **Specjalistyczne usługi opiekuńcze:** 344 os. (↑ o 17 os.), w 2020 roku średnio na 1 osobę przypadało ok. 20 godzin usług w miesiącu, w 2019 roku ok. 23 godziny.

3. **Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi:** 1 366 os. (↑ o 11 os.), w 2020 roku średnio na 1 osobę przypadało ok. 29 godzin usług w miesiącu, w 2019 roku ok. 27 godzin.

KOSZTY USŁUG OPIEKUŃCZYCH PONOSZONE PRZEZ GMINĘ W 2020 ROKU

1. **Usługi opiekuńcze:** 92 085 747 zł, w stosunku do 2019 roku nastąpił wzrost wydatków na ten cel o 11%. W 2020 roku 1 godzina usługi opiekuńczej w 2020 roku kosztowała gminę 23,3 zł.
2. **Specjalistyczne usługi opiekuńcze:** 2 603 688 zł, w stosunku do 2019 roku nastąpił spadek wydatków na ten cel o 2%. W 2020 roku 1 godzina specjalistycznej usługi opiekuńczej kosztowała gminę 31,2 zł.
3. **Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi:** 15 234 008 zł, w stosunku do 2019 roku nastąpił wzrost wydatków na ten cel o 2%. W 2020 roku 1 godzina specjalistycznej usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi kosztowała 31,9 zł.

LICZBA ŚWIADCZEŃ USŁUG OPIEKUŃCZYCH

1. **Usługi opiekuńcze:** 3 947 139 godzin usług w ciągu całego roku, nastąpił spadek w stosunku do 2019 roku o 7%.
2. **Specjalistyczne usługi opiekuńcze:** 83 575 godzin usług w ciągu całego roku, nastąpił spadek w stosunku do 2019 roku o niecałe 6%.
3. **Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi:** 477 011 godzin usług w ciągu całego roku, nastąpił wzrost w stosunku do 2019 roku o 8%.

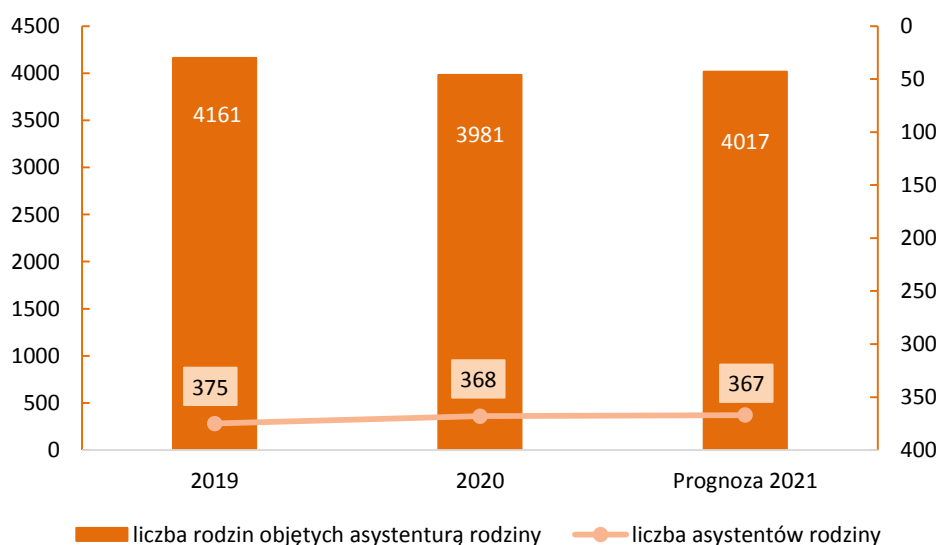
Wielkopolskie JOPS dostrzegają konieczność poszerzenia w gminach wachlarza usług dla seniorów, w szczególności dla osób wymagających wsparcia w formie usług opiekuńczych, w tym całodobowych. Powodem tego jest rosnąca grupa osób zależnych, które wymagają opieki (a którym rodzina nie może lub nie jest w stanie z różnych przyczyn jej zapewnić), a co za tym idzie wzrastające wydatki samorządów na ten cel. Pomysłów na rozwiązanie tej kwestii jest wiele, jednak elementem wspólnym większości z nich jest podjęcie takich działań, które utrzymają osobę starszą w dobrej kondycji w miejscu zamieszkania, tak długo jak jest to możliwe. Stąd w tegorocznej Ocenie postulaty dotyczące tworzenia i utrzymania m.in. miejsc w dziennych domach pomocy społecznej, mieszkań

komunalnych lub chronionych dla osób starszych z możliwością świadczenia usług opiekuńczych, klubów seniora, miejsc opieki wytchnieniowej czy usług opiekuńczych świadczonych w weekendy i dni wolne od pracy. Wraz z tworzeniem tych miejsc, konieczne jest wdrażanie (obok usług opiekuńczych) takich form wsparcia jak: poradnictwo dla seniorów (np. geriatryczne, psychologiczne, prawne), usługi asystenckie dla osób starszych z niepełnosprawnością, usługi zdrowotne (w tym rehabilitacyjne) oraz system teleopieki. Niektóre z jednostek wskazywały również na utrudniony dostęp na terenie swoich gmin do usług zdrowotnych takich jak opieka paliatywna. W związku z ograniczonymi możliwościami finansowymi wielkopolskie samorzady chętnie korzystają z programów rządowych (Senior+, Opieka 75+) oraz projektów unijnych, które umożliwiają finansowanie usług społecznych.

4.4. Wspieranie rodziny

- Z danych OZPS wynika, że w 2020 roku **nieco zmniejszyła się liczba zatrudnionych asystentów rodziny z 375 w 2019 roku do 368 w 2020 roku.**
- 10 spośród 226 gmin na dzień 31 grudnia 2020 roku nie zatrudniało asystentów rodziny.

Wykres nr 17 Liczba asystentów rodziny i liczba rodzin objętych asystenturą w latach 2019-2020 oraz prognoza na 2021 rok

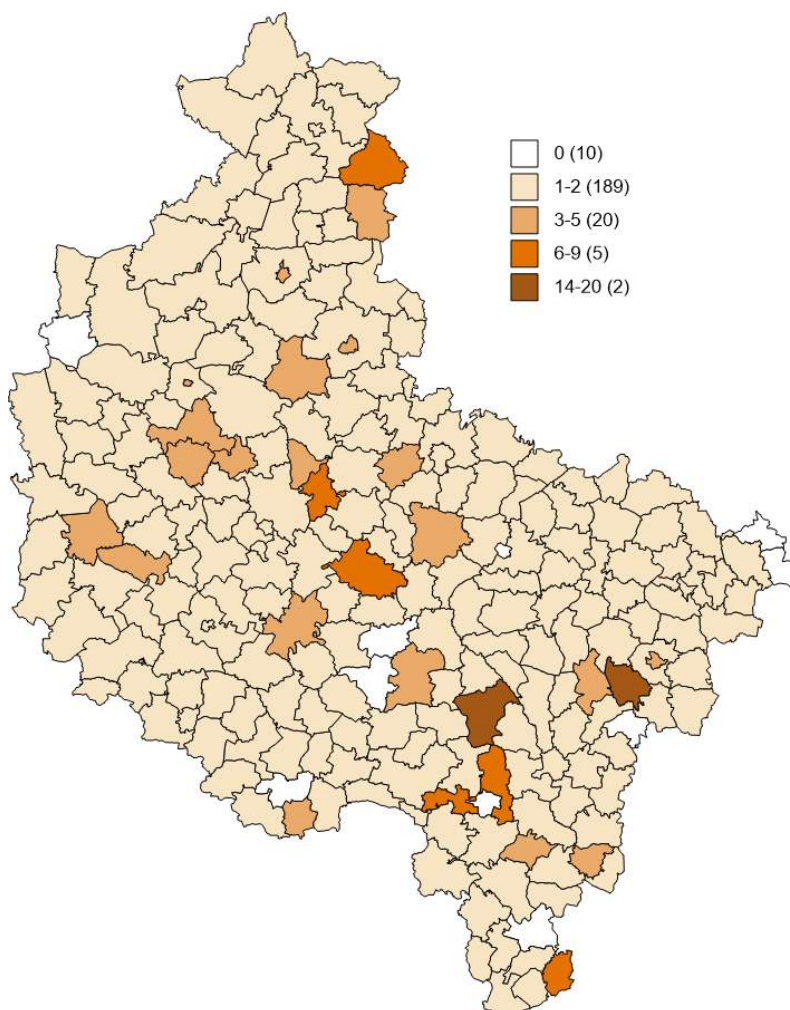

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

W 2020 roku 368 asystentów zatrudnionych w województwie wielkopolskim współpracowało z 3 981 rodzinami na terenie 216 gmin, zdecydowana większość gmin (189) zatrudniała od 1 do 2

asystentów rodziny. **1 asystent rodziny, zatrudniony na terenie województwa, pracował średnio w ciągu roku z około 11 rodzinami.** Zaznaczyć przy tym należy, że liczba rodzin, z którymi w 2020 roku pracował asystent rodziny, jest wartością uśrednioną. Asystent rodziny może bowiem w pewnych okresach czasu pracować z większą⁵ lub mniejszą liczbą rodzin, w zależności od nasilenia problemów w rodzinie. Na poniższej mapie zaprezentowano skalę zatrudnienia asystentów rodziny w poszczególnych gminach.

Mapa nr 9 Zatrudnienie asystentów rodziny na terenie województwa wielkopolskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

Zadaniem asystenta rodziny jest praca z rodziną, u której zdiagnozowano problemy opiekuńczo-wychowawcze. Od 1 stycznia 2017 roku, na mocy ustawy z 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet

⁵ Jednak nie więcej niż z 15 rodzinami w tym samym czasie (art.15 ust.4 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

w ciąży i rodzin „Za życiem”, wprowadzono nowe zadania dla asystentów rodziny – mają oni również koordynować wsparcie dla rodziców, którzy oczekują narodzenia nieuleczalnie chorego dziecka.

W 2020 roku wsparciem asystentów rodziny objętych zostało ok. 30% rodzin (3 981 rodzin) otrzymujących pomoc z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (13 066 rodziny), wartość wskaźnika pozostała na tym samym poziomie od 2019 roku.

Oznacza to, że w dalszym ciągu liczba asystentów rodziny jest wciąż zbyt mała w stosunku do potrzeb wynikających z liczby rodzin wymagających wsparcia z powodu problemów w opiece i wychowaniu dziecka.

Zgodnie z zapisami ustawy, wspieranie rodziny jest prowadzone w formie pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Asystent rodziny nie jest jedyną formą wsparcia, jakie oferowane jest w gminach, w ramach ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Rodzina może otrzymać również wsparcie instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny, m.in. placówek wsparcia dziennego oraz rodzin wspierających, jeśli gmina dysponuje taką ofertą.

W 2020 roku, podobnie jak w 2019 roku, na terenie województwa funkcjonowały tylko 2 rodziny wspierające. Działały one w dwóch lokalizacjach, Pile oraz Szamotułach. Warto podkreślić, że rodziny wspierające są często powoływane w celu udzielenia pomocy konkretnej rodzinie, w związku z czym ich liczba ulega zmianie w zasadzie co rok. Informacje dotyczące placówek wsparcia dziennego oraz ich liczebności zostały opisane w dalszej części niniejszego opracowania w rozdziale „Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia”. We wnioskach końcowych ośrodków pomocy społecznej pojawiają się rekomendacje dotyczące tej formy wspierania rodzin będących w kryzysie:

- OPS w Śremie zamierza kontynuować kampanię społeczną na rzecz pozyskania rodzin wspierających, opracować program szkoleń i stworzyć warunki do działania rodzin wspierających;
- GOPS w Rzgowie (powiat koniński), zamierza rozpropagować tę ideę wsparcia i stworzyć system rodzin wspierających, dostrzegając w niej naturalną metodę pomocy rodzinie.

Wiele jednostek (gminnych i powiatowych) zauważa potrzebę (zwłaszcza w gminach, gdzie ich nie ma) tworzenia placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, jako jeden z elementów systemu wsparcia rodzin z dziećmi. Szczególnie jednostki powiatowe wskazywały, że działalność placówek

wsparcia dziennego (skierowana do dzieci i rodziców) oraz ściślejsza współpraca gmin z rodzinami biologicznymi umożliwiłaby utrzymanie dzieci w rodzinach biologicznych lub powrót tych, które są już w pieczy.

5. Powiat – zadania PCPR oraz MOPR

5.1. *Pieczą zastępczą*

Do **głównych zadań samorządu powiatu** wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej należą w szczególności:

- organizowanie pieczy zastępczej w placówkach, poprzez tworzenie warunków do powstawania oraz działania rodzin pomocowych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej,
- wsparcie dla usamodzielniających się osób, opuszczających rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- organizowanie szkoleń dla kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe, niezawodowe oraz prowadzących rodzinne domy dziecka.

Zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej starosta wykonuje za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie oraz organizatora(ów) rodzinnej pieczy zastępczej.

Organizacja pieczy zastępczej jest zadaniem własnym powiatu. Pieczę zastępczą ma zapewnić pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub, gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka.

Wyróżniamy:

- rodzinną pieczę zastępczą,
- instytucjonalną pieczę zastępczą.

5.1.1. **Rodzinna pieczę zastępcza**

Rodzinna pieczę zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Zapewnia pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, przygotowanie dziecka do samodzielnego i odpowiedzialnego życia, zaspokojenia potrzeb emocjonalnych dzieci ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych. Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

1) rodzina zastępcza:

- a) spokrewniona,
- b) niezawodowa, umieszcza się w tym samym czasie nie więcej niż 3 dzieci (z wyjątkiem licznego rodzeństwa),
- c) zawodowa – umieszcza się w tym samym czasie nie więcej niż 3 dzieci (z wyjątkiem licznego rodzeństwa), w tym:
 - zawodowa specjalistyczna – umieszcza się w niej w szczególności: dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, dzieci na podstawie ustawy z dnia 26 X 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (jednolity tekst Dz. U. 2010 Nr 33, poz. 178 z późn. zm.), małoletnie matki z dziećmi,
 - zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego – przyjmuje dziecko na podstawie orzeczenia sądu w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną, na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 VII 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.),
 - zawodowa niespokrewniona z dzieckiem, wielodzietna (funkcjonująca nie dłużej niż przez okres 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy, tj. do 31 XII 2014 r.),

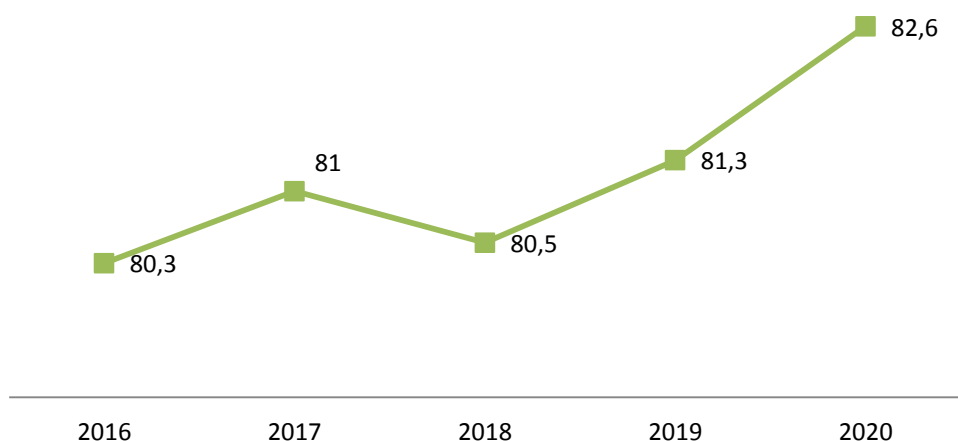
2) rodzinny dom dziecka – w tym samym czasie może w nim przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci (z wyjątkiem licznego rodzeństwa)⁶.

Ze sprawozdania z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wynika, że **w 2020 roku na terenie województwa wielkopolskiego w pieczy zastępczej przebywało 5 709 dzieci** (↓ o 12 dzieci), z czego 82,6% umieszczonych zostało w jej rodzinnych formach. Łącznie, na terenie województwa funkcjonowało **3 046 rodzin zastępczych** (↑ o 15 rodzin), w których przebywało **4 716 dzieci** (↑ o 67 dzieci).

W ostatnich latach widać powolny, ale stopniowy spadek liczby dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz rosnący odsetek dzieci umieszczanych w rodzinnych formach pieczy zastępczej.

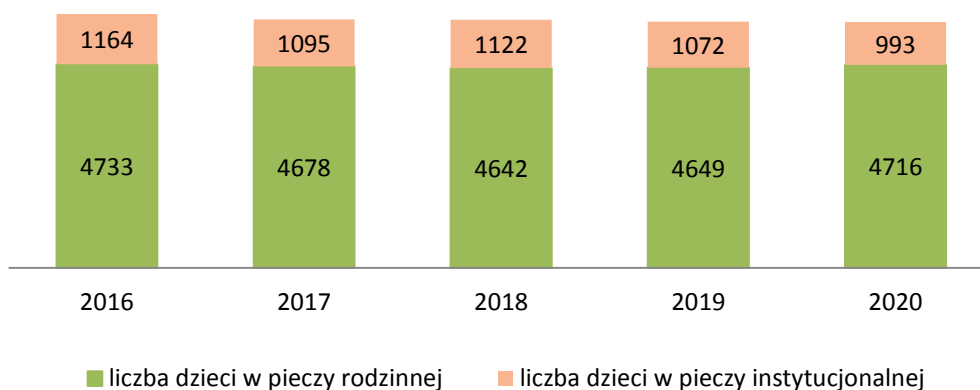
⁶ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.).

Wykres nr 18 Odsetek dzieci przebywających w rodzinnych formach pieczy zastępczej w latach 2016-2020 (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2016-2020.

Wykres nr 19 Liczba dzieci przebywających w rodzinnych i instytucjonalnych formach pieczy zastępczej w latach 2016-2020

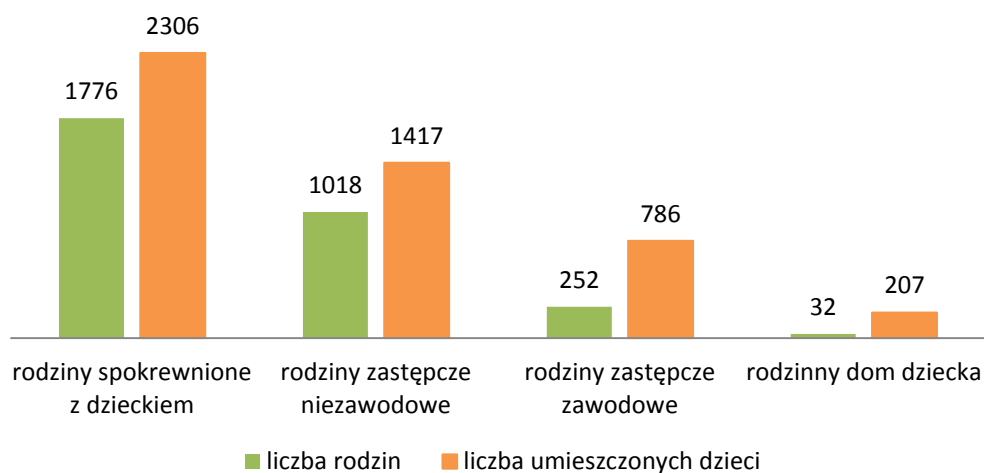

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2016-2020.

W 2020 roku w Wielkopolsce funkcjonowało **1 776 rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem** (↑ o 3 rodziny), w których wychowywało się 2 306 dzieci (↑ o 23 dzieci). Z danych wynika też, że w roku oceny nieznacznie wzrosła liczba **rodzin zastępczych zawodowych** (z 248 do 252), co jest

dobrą informacją, ze względu na występujące w tym zakresie deficyty. Pod koniec 2020 roku przebywało w nich 786 dzieci. **Zanotowano za to spadek liczby rodzin zastępczych niezawodowych – 1018 w roku 2020 (↓ o 3 rodziny).** Bez zmian pozostała liczba **placówek pogotowia rodzinnego – 41** (157 dzieci umieszczonych), spadła za to nieznacznie liczba **rodzin zastępczych specjalistycznych – z 34 do 32 rodzin** (75 dzieci umieszczonych). **Z 29 do 32** zwiększyła się liczba **rodziny domów dziecka**, a liczba dzieci tam przebywających wyniosła w roku oceny 207 dzieci.

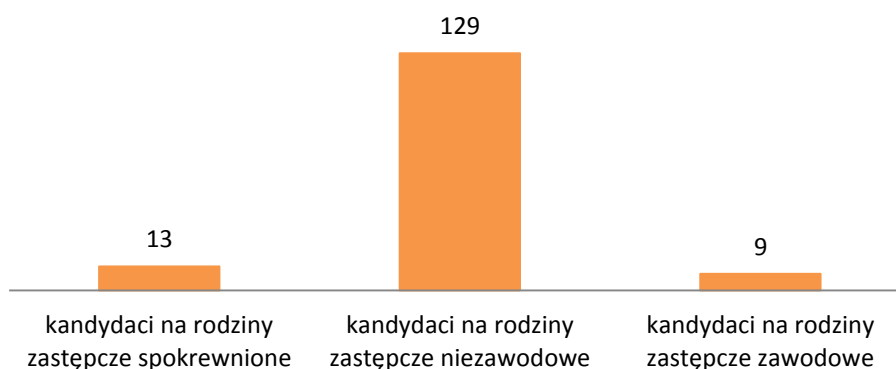
Wykres nr 20 Rodziny zastępcze i dzieci w nich przebywające w 2020 roku, w podziale na typy rodzin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za II półrocze 2020 r.

W 2020 roku zostało przeszkolonych 151 kandydatów do prowadzenia rodzin zastępczych (↓ o 22 kandydatów), z czego zdecydowana większość – 129 kandydatów na prowadzenie rodzin zastępczych niezawodowych. Nie przeszkolono żadnej osoby na prowadzącego rodzinny dom dziecka.

Wykres nr 21 Kandydaci przeszkoleni w 2020 roku do prowadzenia rodzin zastępczych, w podziale na typy rodzin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za II półrocze 2020 r.

5.1.2. Instytucjonalna piecza zastępcza

Instytucjonalna piecza zastępcza na poziomie powiatów jest sprawowana w formie placówek opiekuńczo-wychowawczych, które są prowadzone jako placówki typu:

- a) interwencyjnego – zapewniają doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka jest obowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia mu opieki,
- b) rodzinnego – wychowują dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się; umożliwiają wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu, współpracują z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodzin,
- c) socjalizacyjnego – zapewniają dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokajają jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne; realizują przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku; podejmują działania w celu powrotu dziecka do rodziny; zapewniają dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych; obejmują dziecko działaniami terapeutycznymi, zapewniają korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych,
- d) specjalistyczno-terapeutycznego – sprawują opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności: legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności; wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii; wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. Placówka zapewnia zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym także odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne⁷.

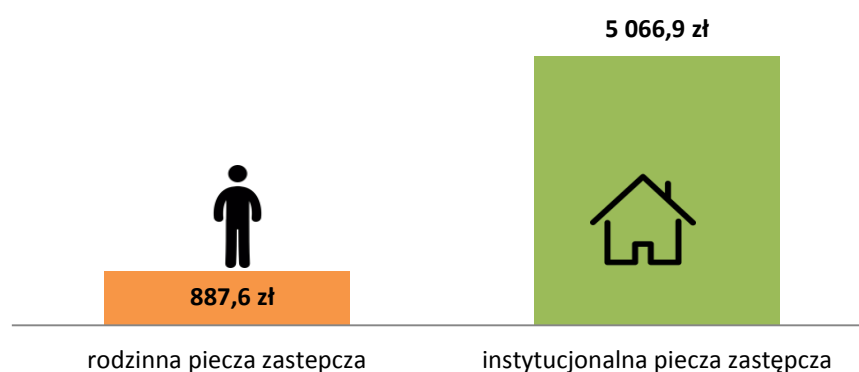
W roku 2020 w województwie wielkopolskim działały **63 placówki opiekuńczo-wychowawcze** (↓ o 1), w tym 46 pełniło rolę socjalizacyjną, 14 – interwencyjną i 14 – rodzinną (placówki mogą

⁷ Ustawa z dnia 9 VI 2011 r. o wspieraniu rodziny oraz systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.).

łączyć poszczególne zadania). Według sprawozdań powiatowych zapewniły one opiekę **993 dzieciom** (↓ o 79 dzieci). W **14 placówkach typu rodzinnego** przebywało **84 dzieci** (↓ o 12 dzieci).

Z zestawienia kosztów, jakie samorządy powiatowe wydatkują na poszczególne rodzaje pieczy zastępczej wynika, że **średniomiesięczny koszt utrzymania 1 wychowanka placówki opiekuńczo-wychowawczej wyniósł w 2020 roku 5 066,9 zł**. Dla porównania, kwota wydatkowana na utrzymanie miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej jest blisko sześciokrotnie niższa (patrz wykres poniżej).

Wykres nr 22 Średni miesięczny koszt utrzymania 1 wychowanka w placówce opiekuńczo-wychowawczej oraz w rodzinnej pieczy zastępczej (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za I i II półrocze 2020 r.

5.2. Usamodzielnienie wychowanków

Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną przysługuje pomoc na usamodzielnienie.

Przez osobę usamodzielnianą rozumie się również osobę, której pobyt w rodzinnej pieczy zastępczej ustał na skutek śmierci osób tworzących rodzinę zastępczą lub osoby prowadzącej rodzinny dom dziecka, w okresie 6 miesięcy przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletności.

W ustawie wyróżniono następujące formy pomocy dla ww. kategorii osób:

1) pomoc na:

- ❖ kontynuowanie nauki,

- ❖ usamodzielnienie,
- ❖ zagospodarowanie;

2) pomoc w uzyskaniu:

- ❖ odpowiednich warunków mieszkaniowych,
- ❖ zatrudnienia;

3) pomoc prawna i psychologiczna

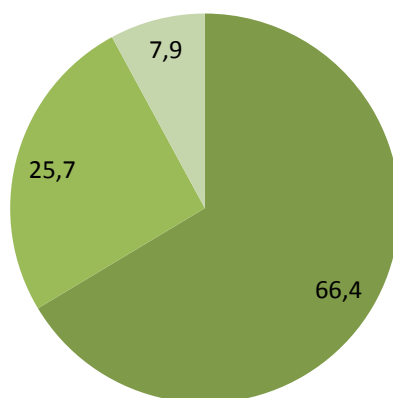
Pomoc ta może mieć charakter pieniężny (przyznanie świadczenia pieniężnego) lub niepieniężny (pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej, pomoc prawna i psychologiczna)⁸.

W roku oceny **584 pełnoletnie osoby w województwie opuściły pieczę zastępczą**, w tym 352 pieczę rodzinną, 162 – instytucjonalną, a 70 osób opuściło instytucje, o których mowa w art. 88 ust.1 ustawy o pomocy społecznej, tj. domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Na wsparcie usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej w 2020 roku przeznaczono ogółem 6 300 560,00 zł. Najczęściej udzielaną formą świadczeń jest pomoc na kontynuowanie nauki (66,4% ogólnej kwoty przeznaczonej na usamodzielnienie), następnie na usamodzielnienie (25,7%) oraz na zagospodarowanie (7,9%).

Wykres nr 23 Udział wydatków ponoszonych na usamodzielnienie wychowanków pieczy zastępczej, według rodzajów wsparcia (w %)

⁸ Art.140, p.1 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U.2020.0.821).

■ na usamodzielnienie ■ na kontynuowanie nauki ■ na zagospodarowanie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za I i II półrocze 2020 r. oraz OZPS za 2020 r.

5.3. Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami

W roku oceny w ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami w sprawozdaniach powiatowych uwzględnione zostały następujące formy wsparcia: pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, turnusy rehabilitacyjne, zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny, dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki, dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika oraz działania realizowane w ramach programu „Aktywny samorząd”.

Ogólna kwota dofinansowania w 2020 r. zadań realizowanych przez wielkopolskie powiaty w ramach rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych wyniosła **103 647 548 zł** (↑ o 11 843 763 zł).

Jeśli chodzi o zasięg udzielonego wsparcia, to najliczniejsza grupa osób z niepełnosprawnościami, tj. **18 238 os.** (↓ o 669 os.) skorzystało z pomocy w zaopatrzeniu w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny. Najwięcej w powiatach: pleszewskim (2 351 os.), wrzesińskim (1 065 os.) i krotoszyńskim (1 029 os.). Kwota dofinansowania na realizację tego zadania wyniosła w 2020 roku **15 150 201 zł** (↑ o 1 862 890 zł).

Mapa nr 11 Liczba osób, które uzyskały pomoc w zaopatrzeniu w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny w 2020 roku

Źródło: Sprawozdanie OZPS za 2020 r.

Ze wsparcia w postaci turnusów rehabilitacyjnych skorzystało 4 459 Wielkopolan (↓ o 1 521 os.), na łączną kwotę 4 958 332 zł (↓ o 1 743 283 zł).

Pomimo ograniczeń związanych z organizacją wydarzeń kulturalnych i sportowych osób z niepełnosprawnościami, w związku z sytuacją pandemii – **4 811 os.** (↓ o 12 802 os.) skorzystało również z dofinansowania **130 imprez** (↓ o 163) w ramach zadania: dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki. Tego typu wydarzenia odbyły się na terenie niektórych powiatów, m.in. gnieźnieńskiego (32), śremskiego (12), szamotulskiego (12), ostrzeszowskiego (8), leszczyńskiego (7), pilskiego (7) i wrzesińskiego (7).

W roku 2020 wszystkie wielkopolskie powiaty realizowały **Program „Aktywny samorząd”**. Jest to program dofinansowany przez PFRON, którego celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

W jego ramach w 2020 roku realizowano następujące zadania:

1) Moduł I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, w tym:

a) **Obszar A – likwidacja bariery transportowej:**

- Zadanie 1 – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu (adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności - do 16 roku życia lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu);
- Zadanie 2 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy (adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu);
- Zadanie 3 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy (adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu, w stopniu wymagającym korzystania z usług tłumacza języka migowego);
- Zadanie 4 – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu (adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu);

Obszar B – likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym:

- Zadanie 1 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania (adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności - do 16 roku życia lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku lub obu rąk);
- Zadanie 2 – dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania;
- Zadanie 3 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania (adresowana do osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku);
- Zadanie 4 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania (adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności
- - do 16 roku życia lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu i trudnościami w komunikowaniu się za pomocą mowy);
- Zadanie 5 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu (adresowana do osób

z orzeczeniem o niepełnosprawności - do 16 roku życia lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności);

Obszar C – likwidacja barier w poruszaniu się:

- Zadanie 1 – pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym (adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności - do 16 roku życia lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją uniemożliwiającą samodzielne poruszanie się za pomocą wózka inwalidzkiego o napędzie ręcznym);
- Zadanie 2 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym (adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności - do 16 roku życia lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności);
- Zadanie 3 – pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości (adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności);
- Zadanie 4 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne - co najmniej na III poziomie jakości (adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności);
- Zadanie 5 – pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego (adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności - do 16 roku życia lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu powodującą problemy w samodzielnym przemieszczaniu się i posiadających zgodę lekarza specjalisty na użytkowanie przedmiotu dofinansowania);

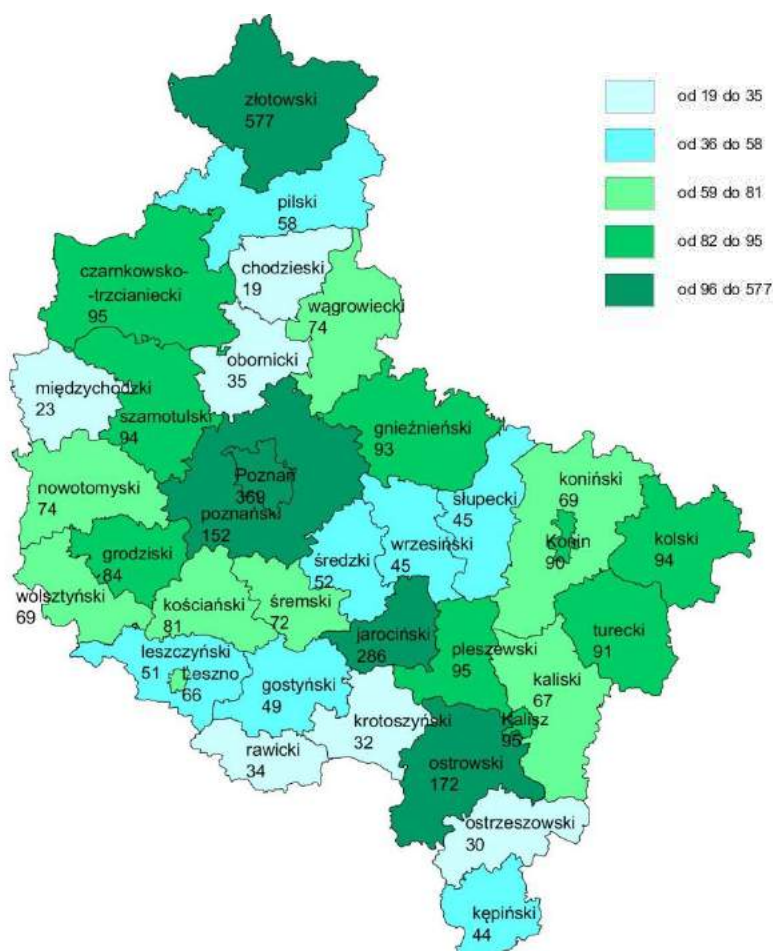
Obszar D – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką, pomoc adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, które są przedstawicielem ustawowym lub opiekunem prawnym dziecka).

2) Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym, adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, pobierających naukę

w szkole wyższej lub szkole policealnej lub kolegium, a także do osób mających przewod doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi.⁹

W ramach programu „Aktywny samorząd” **9 218 osobom** udzielono łącznie **3 476 świadczeń** (↑ o 265 świadczeń) **na kwotę 13 599 186 zł** (↑ o 1 646 908 zł). Najwięcej świadczeń wypłacono w powiatach: złotowskim (577), m. Poznań (369), jarocińskim (286), ostrowskim (172) i poznańskim (152).

Mapa nr 12 Liczba świadczeń udzielonych w ramach programu „Aktywny samorząd” w 2020 roku

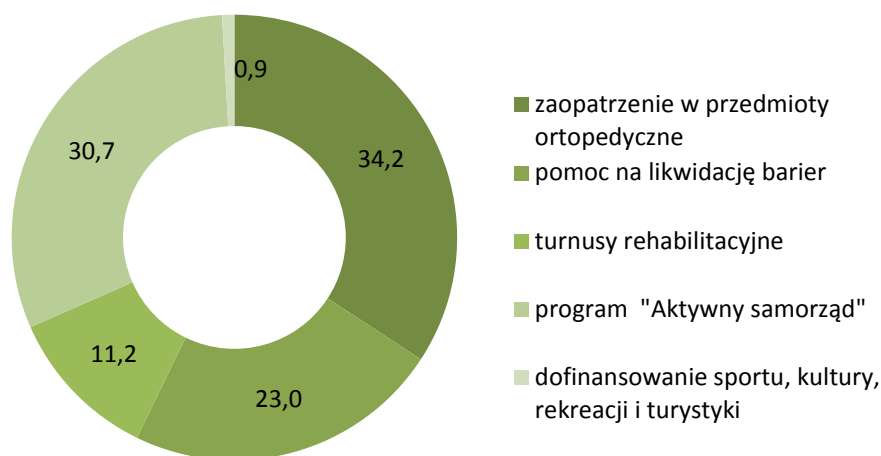

Źródło: Sprawozdanie OZPS za 2020 r.

Spośród opisanych powyżej zadań największą część budżetu stanowiło zaopatrzenie osób potrzebujących w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny (34,2%) oraz finansowanie związane z realizacją programu „Aktywny samorząd” - 30,7% budżetu.

⁹ <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/aktywny-samorzad/komunikaty/aktywny-samorzad-w-2020-roku/>, dostęp: 25.05.2021 r.

Wykres nr 24 Struktura wydatków na zadania realizowane przez samorzady powiatowe w ramach rehabilitacji społecznej i zawodowej w 2020 roku (w%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

Z nadesłanych sprawozdań wynika, że w roku 2020 jedynie m. Poznań skorzystało z możliwości dofinansowania usług tłumacza migowego lub tłumacza-przewodnika, na kwotę 310 zł.

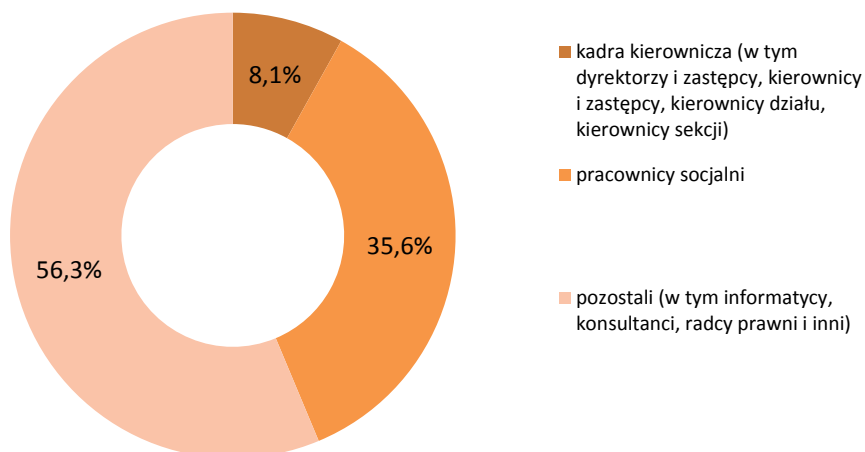
6. Kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej

6.1. Struktura kadry socjalnej

Kadrę wielkopolskich OPS i PCPR w 2020 roku tworzyło **5 595 pracowników** (↓ o 293 os.), z czego **niespełna 1/3 stanowili pracownicy socjalni** (1 671 os.; ↓ o 38 os.)¹⁰. W przeliczeniu na pełne etaty, na zasób kadrowy składało się ogółem 5 385,08 etatów, z czego pracownicy socjalni zatrudnieni byli na 1 657,84 etatów. Na poniższym wykresie przedstawiono procentowy rozkład struktury zatrudnienia w OPS i PCPR.

¹⁰ Liczba ta została zaczerpnięta ze sprawozdania resortowego MRPiPS-03 i dotyczy jedynie osób zatrudnionych na umowę o pracę, w różnym wymiarze czasu pracy.

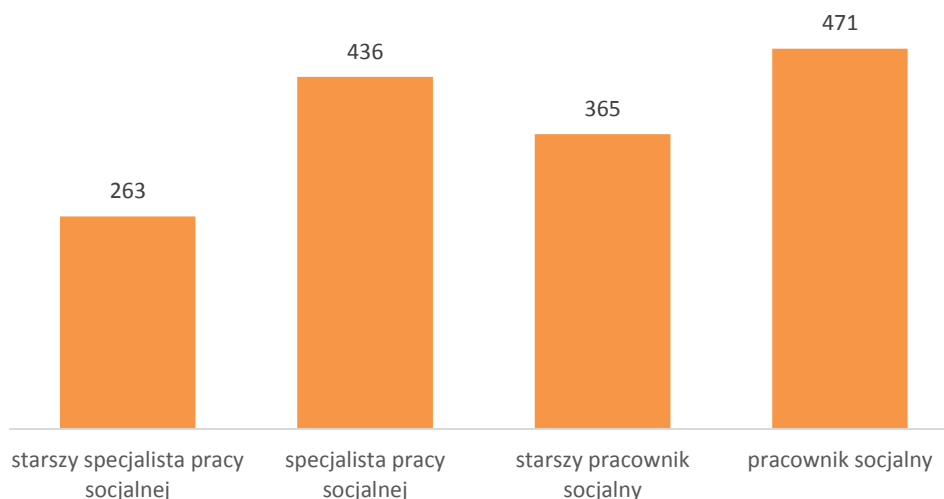
Wykres nr 25 Struktura zatrudnienia w OPS i PCPR w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS-03 za 2020 r.

Spośród **1 564 pracowników socjalnych** (1 552,04 pełnych etatów) **zatrudnionych wyłącznie w ośrodkach pomocy społecznej**, 699 pracowało na stanowisku specjalisty, bądź starszego specjalisty, 836 na stanowiskach pracownika socjalnego i starszego pracownika socjalnego. Dokładną strukturę stanowisk pracowników socjalnych w OPS przedstawia poniższy wykres.

Wykres nr 26 Struktura stanowisk pracowników socjalnych OPS

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS-03 za 2020 r.

W 2020 roku pracę terenową w rejonach opiekuńczych wykonywało 1 299 spośród 1 564 pracowników socjalnych OPS. Dodatkowo w ośrodkach pracowało łącznie 20 aspirantów pracy socjalnej.

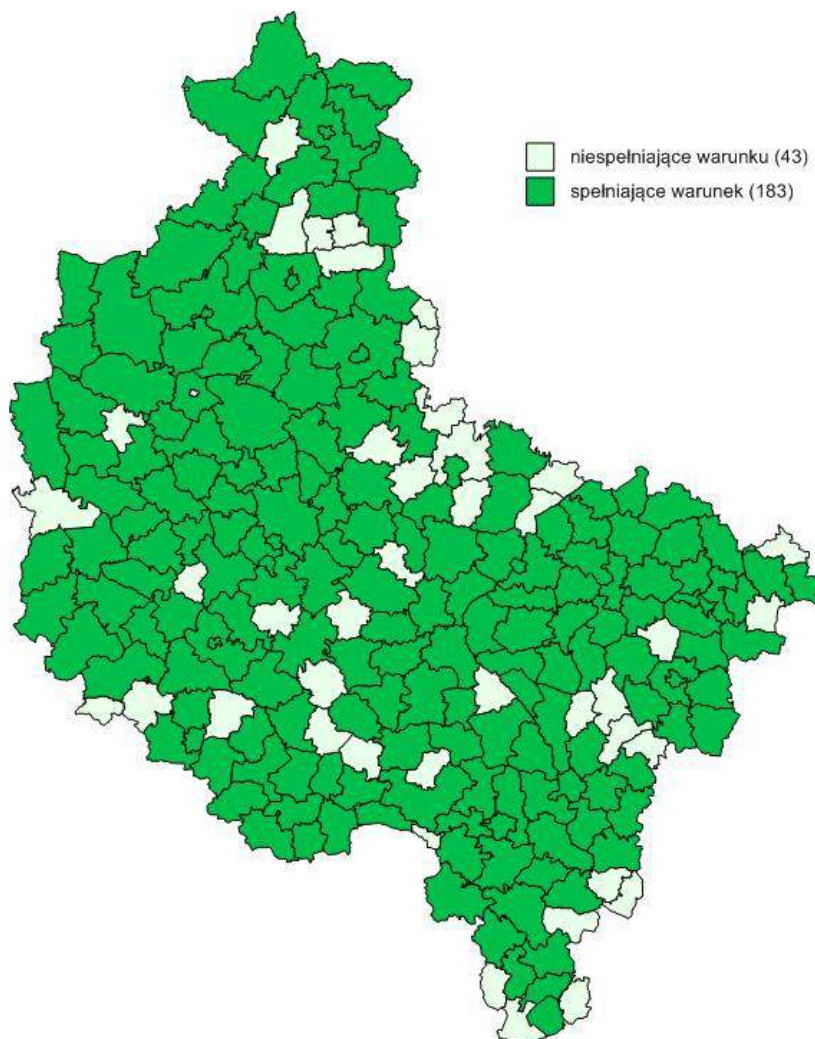
W skład kadry jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej w województwie wchodzi dodatkowo pracownicy służb wojewody realizujący zadania z zakresu pomocy społecznej, regionalnego ośrodka polityki społecznej, klubów integracji społecznej, domów pomocy społecznej, placówek specjalistycznego poradnictwa, ośrodków interwencji kryzysowej, ośrodków wsparcia.

łącznie, kadre jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej w 2020 roku tworzyło **11 480 os. (↓ o 81 os.) zatrudnionych w ramach 10 921,62 etatów.**

6.2. Dostępność kadry socjalnej

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej nakłada na ośrodki pomocy społecznej obowiązek zatrudniania pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby mieszkańców **(1 pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze na 2 000 mieszkańców gminy)** lub do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną **(1 pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze na 50 środowisk)**. Ponadto ośrodek powinien zatrudniać **nie mniej niż 3 pracowników socjalnych**, nawet w przypadku, gdy wcześniej wymienione wskaźniki są przez gminę osiągnięte. **W 2020 roku powyższy wymóg ustawy nadal nie był spełniony w 43 (↓2) gminach województwa wielkopolskiego.** Gminy, które nie zatrudniają minimalnej liczby pracowników są rozproszone w całym województwie. Najmniej takich gmin jest w środkowej części województwa, w okolicach miasta Poznań. Na poniższej mapie zaprezentowano realizację wskaźnika zatrudnienia minimum 3 pracowników socjalnych w wielkopolskich gminach.

Mapa nr 13 Wskaźnik dostępności kadry pracy socjalnej w 2020 roku – zatrudnienie minimum 3 pracowników socjalnych

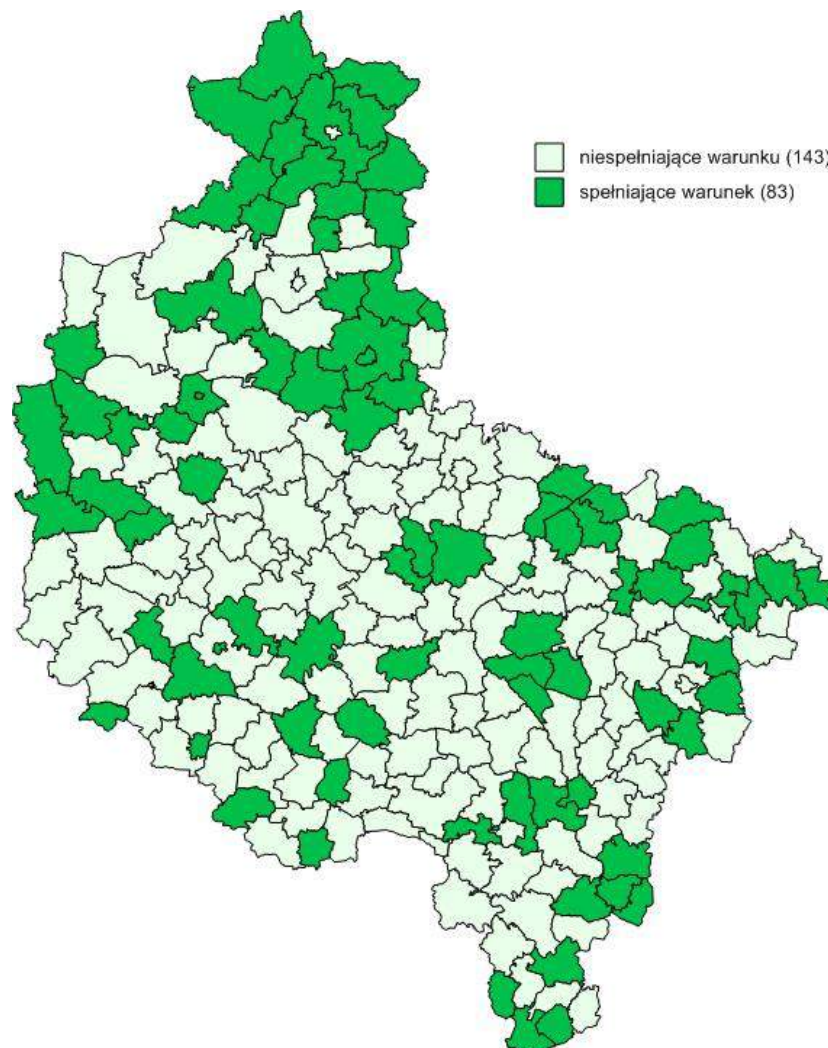

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS-03 za 2020 r.

Według danych zawartych w sprawozdaniu MRPiPS-03 w 2020 roku ponad połowa wielkopolskich gmin (143 z 226) nie spełniła warunku zatrudnienia 1 pracownika socjalnego w przeliczeniu na 2 000 mieszkańców. W porównaniu z rokiem poprzednim sytuacja ta uległa znacznemu pogorszeniu (↑ o 29 gmin). **Średnia wartość wskaźnika „1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców” w województwie wielkopolskim osiągnęła w 2020 roku identyczną wartość jak w roku poprzednim,**

czyli **0,91** (na podstawie danych z gmin i miast na prawach powiatu). Wśród gmin o najniższej wartości wskaźnika zatrudnienia pracowników socjalnych w roku oceny znalazły się gminy: Gniezno – gmina (0,32), Dopiewo (0,35), Komorniki (0,39), Kórnik (0,40), Pobiedziska (0,40). Najwyższą wartość osiągnęły natomiast: Chodów (1,99), Powidz (1,72), Obrzycko – miasto (1,68), Ostroróg (1,62), Czajków (1,60).

Mapa nr 14 Wskaźnik dostępności kadry pracy socjalnej w 2020 roku (Liczba pracowników socjalnych w przeliczeniu na pełen etat x 2000/liczba mieszkańców gminy i miasta na prawach powiatu)

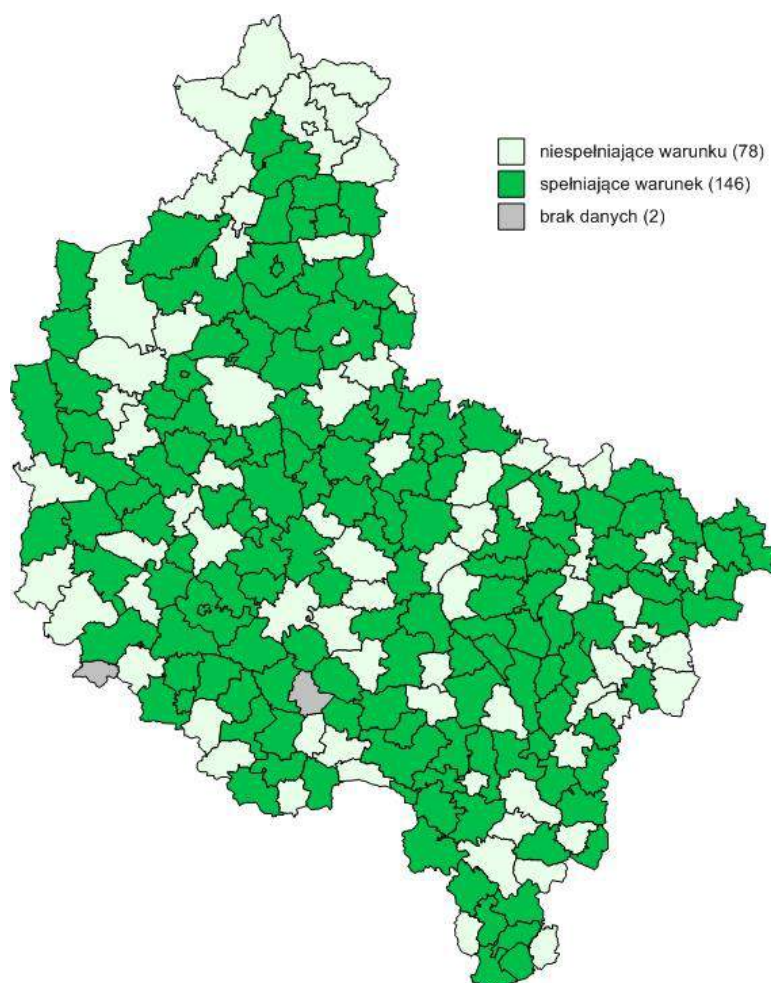

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS-03 za 2020 r.

W związku z tym, że wskaźnik „1 pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze na 2000 mieszkańców gminy” nie do końca oddaje rzeczywistą dostępność pracowników socjalnych, ze względu na występujące między gminami różnice w faktycznej liczbie osób objętych pomocą

społeczną, gminy zamiennie stosują wskaźnik „1 pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze na 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną”. **Średnia wartość wskaźnika dostępności kadry socjalnej dla rodzin i osób korzystających z pracy socjalnej w wielkopolskich gminach i miastach na prawach powiatu w 2020 roku wynosiła 2,3.** Nie oznacza to jednak, że wymóg ustawy we wszystkich gminach był spełniony. Na terenie województwa **78 gmin nie spełniało tego wymogu** (↑ 22 gminy), nie licząc 2 gmin, które wykazały wartość 0 w sprawozdaniu, w miejscu gdzie ujmuje się liczbę środowisk objętych pracą socjalną.

Mapa nr 15 Wskaźnik dostępności kadry pracy socjalnej w 2020 roku (Liczba pracowników socjalnych w przeliczeniu na pełen etat/liczba rodzin objętych pracą socjalną gminy i miasta na prawach powiatu x 50)

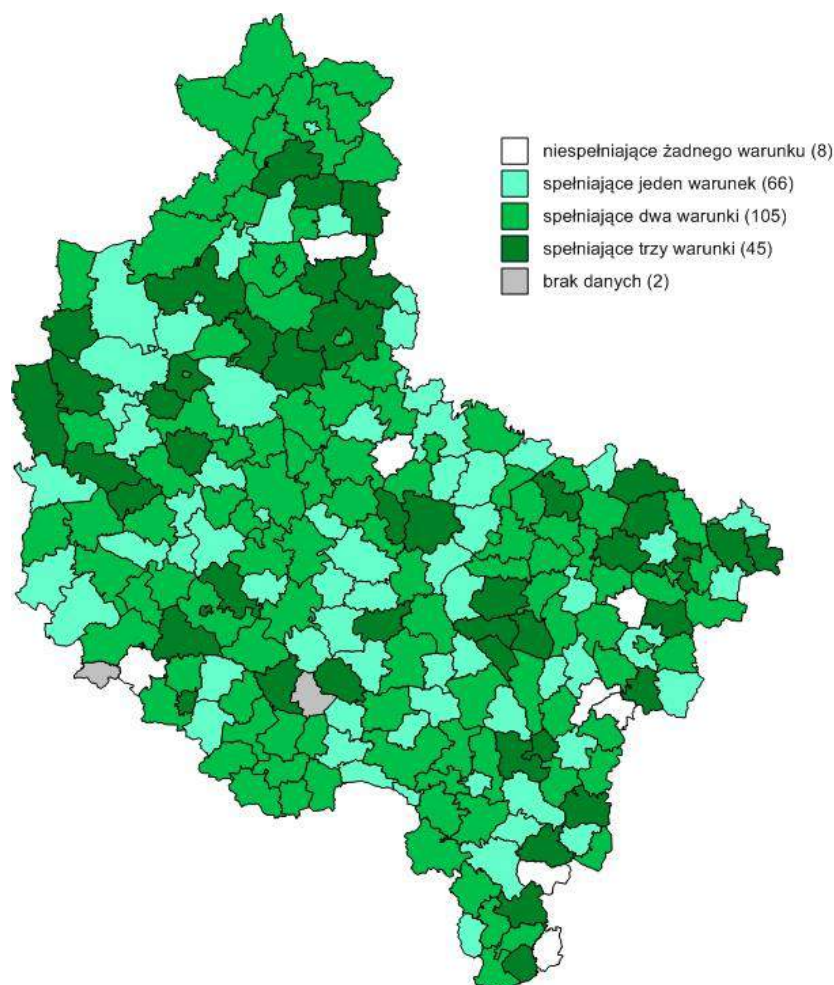
Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS-03 za 2020 r.

Podkreślić jednak należy, że i ten wskaźnik nie oddaje rzeczywistego obciążenia pracą pracowników socjalnych, ponieważ nie ujmuje się w nim tych osób, które nie zostały objęte pracą socjalną, a otrzymały świadczenie z pomocy społecznej (stąd bardzo wysoki lub bardzo niski wskaźnik

w przypadku niektórych gmin). Z każdą osobą, która zgłasza się do gminy w celu otrzymania pomocy, pracownik socjalny przeprowadza wywiad środowiskowy, aby ustalić sytuację życiową osoby (rodziny) i zakres niezbędnego wsparcia. Często pomoc ogranicza się jedynie do przyznania świadczeń z pomocy społecznej, co wiąże się z pracą administracyjno-biurową, którą niejednokrotnie wykonuje pracownik socjalny. **W związku z tym, aby wskaźnik „1 pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze na 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną” rzeczywiście dostarczał informacji nt. dostępności pracownika socjalnego i pracy socjalnej, niezbędne jest oddzielenie pracy socjalnej od udzielanych świadczeń** (co miałyby spowodować zapowiadana od lat zmiana systemowa w pomocy społecznej).

W związku z powyższym, analizę dostępności kadry socjalnej na obecną chwilę należy prowadzić łącznie w oparciu o opisane wyżej wskaźniki oraz dane dotyczące korzystających z różnych form pomocy i wsparcia. Na poniższej mapie zaprezentowane zostały dane dotyczące spełniania wszystkich trzech wyżej opisanych warunków dotyczących dostępności kadry pracy socjalnej.

Mapa nr 16 Spełnianie wszystkich warunków dostępności kadry pracy socjalnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS-03 za 2020 r.

Ochrona pracowników w dobie pandemii była jednym z zagadnień, które pojawiały się we wnioskach jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. Wskazywano na trudności z zapewnieniem środków ochrony osobistej dla pracowników socjalnych, osób realizujących usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania klientów i miejscach całonocnego pobytu oraz innych pracowników. Powodem była przede wszystkim niska dostępność tych środków (popyt przewyższał podaż) oraz wysoka cena. Często podkreślano, że JOPS, mimo braku przygotowania do wyjątkowych okoliczności, typu pandemia, reagowały podobnie jak w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej. Pojawiły się również postulaty dotyczące konieczności opracowania przez instytucje pomocy społecznej niezbędnych procedur na wypadek zagrożenia epidemicznego. Warto nadmienić, iż samorząd województwa wielkopolskiego w ramach projektów pozakonkursowych i w trybie nadzwyczajnym, przeznaczył środki finansowe na bieżącą walkę z koronawirusem również w JOPS. Wśród tych działań znalazł się projekt pn. „STOP COVID-19. Bezpieczne systemy społeczne w Wielkopolsce”, skierowany do wielkopolskich powiatów i gmin (w tym również podmiotów świadczących usługi na ich zlecenie), mający na celu łagodzenie skutków epidemii COVID-19, którego realizację powierzono ROPS w Poznaniu. Kwota dofinansowania z UE wyniosła 24 508 687,00 zł, a w formule 141 grantów udzielono wsparcia 285 instytucjom systemu pomocy i integracji społecznej oraz pieczy zastępczej na terenie województwa wielkopolskiego. Granty mogły być przeznaczone np. na doposażenie stanowisk pracy w środki ochrony indywidualnej (w tym testy), finansowanie miejsc do odbywania kwarantanny, dostarczanie posiłków czy poradnictwo specjalistyczne związane z pracą warunkach pandemii. Ponadto w ramach projektu konkursowego pn. „Domy Pomocy Społecznej bezpieczne w Wielkopolsce” finansowanego z PO WER, w kwocie 32 042 400,61 zł, poprzez rozdysponowanie 65 grantów, wsparto DPS realizujące działania w pandemii na rzecz swoich mieszkańców, personelu świadczącego usługi bytowe i opiekuńcze oraz personelu gospodarczo-obslugowego.

Przedstawiciele JOPS wskazywali również na potrzebę ciągłego podnoszenia kompetencji pracowników socjalnych, asystentów rodziny, koordynatorów pieczy zastępczej i innych pracowników poprzez szkolenia i inne formy kształcenia w celu zapewnienia najwyższego standardu usług oraz zwiększenia skuteczności działania pomocy społecznej.

Bardzo często pojawiały się wnioski dotyczące umożliwienia dostępu i finansowania usług superwizji dla pracowników pomocy społecznej (przede wszystkim pracowników socjalnych i asystentów rodziny) jako jednego z czynników służących profilaktyce wypalenia zawodowego wśród kadry oraz poprawiających jakość pracy z klientem.

Ponadto coraz częściej wskazuje się na konieczność zwiększania przez samorzady nakładów finansowych na wynagrodzenia dla kadry socjalnej oraz podniesienie tychże wynagrodzeń. Wg przedstawicieli JOPS wynagrodzenia pracowników socjalnych są nieadekwatne w stosunku do oczekiwań związanych z kwalifikacjami (skończone studia, kursy, itp.), umiejętnościami kadry socjalnej i faktycznie wykonywanymi obowiązkami. Ponadto często brakuje jasnej ścieżki awansu, szczególnie w małych ośrodkach.

Zdaniem przedstawicieli JOPS pogłębia się problem z zatrudnieniem pracowników socjalnych, zauważalny staje się spadek zainteresowania pracą w zawodzie („o niskim prestiżu społecznym” i „bardzo stresogennym”) za proponowane wynagrodzenie. Jednostki, które nie spełniały kryteriów ustawowych dot. zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników zgłaszały takie wnioski, wskazując przy tym często na potrzebę zwiększenia budżetów ośrodków w tym obszarze.

W celu zwiększenia dostępu do specjalistycznego poradnictwa na terenie gmin i powiatów postulowano również o możliwość zatrudnienia/wykupienia usług prawników, psychologów, mediatorów, pedagogów i terapeutów.

Przedstawiciele JOPS wskazują także na konieczność poprawienia warunków lokalowych ich instytucji, w szczególności w zakresie zwiększenia powierzchni. Niektórym jednostkom wraz lokalnymi władzami udało się podjąć działania mające na celu zmianę obecnej, negatywnej sytuacji. Zmiany te mają przede wszystkim służyć poprawie współpracy z klientem pomocy społecznej (zagwarantować poczucie bezpieczeństwa i poufności w przypadku wizyty w instytucji) oraz zapewnić bezpieczeństwo i higienę pracy osobom zatrudnionym.

7. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

Zasób instytucjonalny oznacza łączną liczbę instytucji i placówek działających w danym roku kalendarzowym na obszarze jednostki samorządu terytorialnego, utworzonych i finansowanych tylko przez tę jednostkę samorządu terytorialnego (gminę, powiat ziemski, miasto na prawach powiatu). Do zasobu instytucjonalnego na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego wlicza się także te instytucje i placówki, które zostały utworzone przez inne podmioty (np. organizacje pozarządowe) i są prowadzone na zasadach zlecenia zadania publicznego (także zlecenia wykonywania usług na rzecz jednostki samorządu terytorialnego).

Katalog placówek funkcjonujących w ramach zasobów instytucjonalnych pomocy społecznej w wielkopolskich gminach i powiatach przedstawić można w podziale na odbiorców oferowanego wsparcia jako:

- a) placówki oferujące wsparcie seniorom,
- b) placówki oferujące wsparcie osobom niepełnosprawnym,
- c) placówki oferujące wsparcie rodzinom (w tym pieczy zastępczej),
- d) placówki oferujące wsparcie osobom należącym do grupy podwyższonego ryzyka socjalnego.

Należy zaznaczyć, że przedstawiony poniżej opis dotyczy wyłącznie placówek prowadzonych przez gminę lub powiat lub też placówek prowadzonych przez inne podmioty na zlecenie samorządów.

7.1. Placówki oferujące wsparcie seniorom

Zasób instytucjonalny oferujący wsparcie seniorów tworzą w szczególności:

- **Domy pomocy społecznej (DPS)** – służące przede wszystkim osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącym samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. Typy domów pomocy społecznej są zróżnicowane ze względu na typ odbiorców. Osobne podmioty oferują usługi przeznaczone dla:
 - osób w podeszłym wieku,
 - osób przewlekle somatycznie chorych,
 - osób przewlekle psychicznie chorych,
 - dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną,
 - dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną,
 - osób z niepełnosprawnością fizyczną.

Według sprawozdań gmin i powiatów, w roku 2020 w województwie wielkopolskim łącznie działały **63 domy pomocy społecznej**, oferujące łącznie 6 405 miejsc (↑ o 22 miejsca). Z ich oferty w roku

oceny skorzystało łącznie **7 215 osób** (↓ o 10 os.), a umieszczonych w nich zostało 930 os. (↓ o 147 os.), Osoby starsze mogą przebywać w każdym z rodzajów DPS, jednak typowych placówek dedykowanych osobom starszym funkcjonowało na terenie województwa 10. Nieco ponad połowa (51,8%) wszystkich mieszkańców DPS w województwie to osoby powyżej 65 r.ż.

Wartość wskaźnika zaspokojenia potrzeb miejsc w domach pomocy społecznej nieznacznie wzrosła w stosunku do roku ubiegłego (stosunek liczby osób umieszczonych w stosunku do sumy osób oczekujących i umieszczonych) i w 2020 r. wynosiła **0,66** (↑ o 0,3 p. p.). Na umieszczenie w DPS nadal oczekują 473 osoby (↓ o 158 os.).

Od kilku lat znacznie wzrastają wydatki ponoszone przez gminy na utrzymanie ich mieszkańców w DPS, w roku oceny wielkopolskie gminy przeznaczyły na utrzymanie 4 716 os. (↑ o 72 os.) 130 986 867 zł (↑ o 4 294 726 zł). **Wzrasta również średni roczny koszt utrzymania 1 mieszkańca DPS**, w 2020 roku wyniósł on 47 601,7 zł, co oznacza wzrost o 17,6% w stosunku do roku ubiegłego.

- **Rodzinne Domy Pomocy (RDP)** – stanowią formę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie. Są one alternatywną formą wsparcia dla dużych domów pomocy społecznej. W doskonały sposób mogą one również uzupełniać system opieki długoterminowej.

W 2020 roku na terenie województwa wielkopolskiego funkcjonowały jedynie 2 rodzinne domy pomocy (w powiecie leszczyńskim i m. Poznaniu), w których zamieszkiwało 10 osób.

- **Dzienne domy pomocy społecznej (DDP)** – są to ośrodki wsparcia przeznaczone dla osób samotnych lub osób w rodzinach, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy, a są jej pozbawione lub rodzina takiej pomocy nie może zapewnić. Ich celem jest zorganizowanie czasu wolnego pensjonariuszom – osobom w wieku poprodukcyjnym z danego terenu. Może być to pomoc w zaspokojeniu ich potrzeb, a także wsparcie w samodzielnym egzystowaniu w środowisku lokalnym.

W roku 2020 w Wielkopolsce działało **35 DDP** (↑ o 2), z czego 31 prowadzonych było przez JST (24 gminy i 1 powiat). Z ich oferty skorzystały łącznie 2 852 os.(↑ o 90 os.)

W 2015 roku wprowadzony został rządowy *Wieloletni Program „Senior-WIGOR”*, który od stycznia 2017 roku nosi nazwę „Senior+”. W ramach programu możliwe jest dofinansowanie usług oraz utworzenie i wyposażenie dziennych domów pomocy z budżetu państwa. Dla przykładu, w 2017

roku – 13, w 2018 roku – 26, w 2019 – 58, a w 2020 roku – 59 wielkopolskich samorządów (gminnych i powiatowych) uzyskało rekomendację dla utworzenia lub/i prowadzenia domu lub klubu Senior+. Część z ww. samorządów utworzyła nowe domy, inne zaś poszerzyły swoją ofertę lub przekształciły dotychczas działające placówki, aby uzyskać finansowanie działań z budżetu państwa.

- **Mieszkania chronione** – będące formą pomocy społecznej przygotowującą osoby tam przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Dzięki temu, że łączą funkcję pobytu w samodzielnym (własnym) mieszkaniu z funkcją pobytu w placówce opiekuńczo-rehabilitacyjnej, przy niewielkich kosztach dla mieszkańca, osoba przebywająca w mieszkaniu chronionym z jednej strony uczy się samodzielności w naturalnych warunkach, a z drugiej – otrzymuje niezbędne wsparcie, które umożliwia jej codzienne funkcjonowanie i zapewnia poczucie bezpieczeństwa. Taka forma pomocy osobom niesamodzielnym jest korzystniejsza pod wieloma względami dla JST niż tworzenie i utrzymywanie całodobowych jednostek, takich jak np. domy pomocy społecznej, czy placówki opiekuńczo-wychowawcze (o ile, oczywiście, jest to adekwatna forma wsparcia w konkretnym przypadku).

W roku 2020 na terenie województwa wielkopolskiego w zasobach gmin i powiatów znajdowało się **121 mieszkań chronionych** (↑ o 12 mieszkań), z czego 34 były przeznaczone dla osób usamodzielnianych, a 13 dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Skorzystało z nich łącznie 358 osób, w tym 106 usamodzielnianych i 57 z zaburzeniami psychicznymi. Biorąc pod uwagę osoby, które potencjalnie mogą korzystać z mieszkań chronionych, liczba mieszkań i miejsc jest niewystarczająca. Tę formę wsparcia należałoby przede wszystkim **rozwijać w tych powiatach, w których mieszkania chronione nie funkcjonują oraz występuje wysoki odsetek osób z niepełnosprawnością, osób w wieku poprodukcyjnym, a także liczba usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej**. Wymienione grupy są głównymi potencjalnymi adresatami usługi w formie mieszkania chronionego¹¹.

7.1. Placówki oferujące wsparcie osobom niepełnosprawnym

Placówki oferujące wsparcie osobom z niepełnosprawnościami to przede wszystkim:

- **Domy Pomocy Społecznej (DPS)** – Typy domów pomocy społecznej objęte analizą z uwagą na specyfikę odbiorców – osób z niepełnosprawnością, to w szczególności domy dla:

¹¹ *Diagnoza sektora usług społecznych wraz z rekomendacjami*, ROPS Poznań, 2015 r., s.33

- osób przewlekle psychicznie chorych,
- dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie,
- osób niepełnosprawnych fizycznie.

W świetle danych uzyskanych podczas analizy statystyki resortowej, stacjonarna opieka całodobowa, dedykowana osobom z niepełnosprawnością oraz przewlekle psychicznie chorym nie jest dostępna na terenie wszystkich powiatów. Zgodnie z danymi sprawozdawczymi (MRPiPS-05 za 2020 r.) w województwie wielkopolskim funkcjonowało **15 domów pomocy społecznej dla osób z niepełnosprawnością** oraz **11 dla osób przewlekle psychicznie chorych** – łącznie dysponowały one 2 623 miejscami (↓ o 259 miejsc), a skorzystało z nich 2 551 osób.

- **Środowiskowe Domy Samopomocy (ŚDS)** to rodzaj ośrodka wsparcia, będący jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz upośledzonych umysłowo, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej.
- **Kluby Samopomocy (KS)** – Działanie grup samopomocowych nie jest ściśle uregulowane w ustawodawstwie. Zgodnie z art. 15 ustawy o pomocy społecznej, pomoc społeczna polega między innymi na rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Dalej art. 51a określa, że zakres usług świadczonych w klubach samopomocy ustala właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego prowadzącej klub samopomocy w uzgodnieniu z wojewodą.

Według sprawozdania MRPiPS-03 w 2020 roku w Wielkopolsce funkcjonowały **74 środowiskowe domy samopomocy** (↑ 3), które **udzieliły wsparcia 2 648** (↑ o 224 os.) oraz **19 klubów samopomocy dedykowanych** tej grupie osób.

- Placówki aktywizacji społeczno-zawodowej typu:
 - **Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ)** – WTZ jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką, stwarzającą osobom z niepełnosprawnością i niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

W 89 działających w roku oceny **WTZ** udzielono wsparcia 3 199 os. (↑ o 35 os.)

- **Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ)** – ZAZ jest podmiotem tworzonym w celu zatrudniania osób o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, niepełnosprawność intelektualną lub chorobę psychiczną. Do statutowych celów tego typu podmiotów należy rehabilitacja zawodowa i społeczna zatrudnianych osób.

W Wielkopolsce funkcjonuje **9 ZAZ**: w Żerkowie, Pile, Liskowie, Koźminie Wlkp., Książenicach, Gołaszewie, Słupcy, Leonowie i Posadzie. Zatrudniają one łącznie 626 osób, z czego **76% (478 os.) to osoby z niepełnosprawnością** (przy czym blisko 60% to osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności).

7.2. Placówki oferujące wsparcie rodzinom (w tym pieczy zastępczej)

Placówki oferujące wsparcie rodzinom, w tym pieczy zastępczej to przede wszystkim:

- **Ośrodki interwencji kryzysowej (OIK)** – podstawowym celem działalności ośrodka jest świadczenie poradnictwa specjalistycznego oraz podejmowanie działań z zakresu interwencji kryzysowej osobom pełnoletnim oraz rodzinom mającym trudności w rozwiązywaniu własnych problemów życiowych, doznających jakichkolwiek form przemocy w rodzinie lub będących w innych kryzysach życiowych.

Według sprawozdania MRPiPS-03 pod koniec 2020 roku w województwie wielkopolskim funkcjonowało **17 OIK** (↓ o 1), z czego 12 posiadało miejsca pobytu całodobowego. Z usług OIK skorzystało łącznie 2 312 osób (↓ o 1 074 os.). Dodatkowo, na terenie województwa działają 3 Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (zadanie zlecone powiatom z zakresu administracji rządowej). Takie ośrodki znajdują się w Pile, Zdunach (powiat krotoszyński) i Poznaniu. Łącznie z ich wsparcia w roku 2020 skorzystało 146 osób.

- **Jednostki specjalistycznego poradnictwa** – to jednostki, w których realizowane są zadania specjalistycznego poradnictwa. Specjalistyczne poradnictwo, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód.

Według sprawozdania MRPiPS-03 w województwie wielkopolskim pod koniec 2020 roku funkcjonowało **17 jednostek specjalistycznego poradnictwa** (↓ o 2), które udzieliły wsparcia 5 796 osobom (↓ o 961 os.). Z oferty 13 jednostek specjalistycznego poradnictwa rodzinnego skorzystało 4611 os.

- **Placówki wsparcia dziennego** – w celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego. Mogą być prowadzone w formie:
 - opiekuńczej – zapewniają dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań.
 - specjalistycznej – organizują zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne, realizują indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.
 - pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę – prowadzą działania animacyjne i socjoterapeutyczne¹².

W 2020 roku funkcjonowało **130 placówek wsparcia dziennego prowadzonych** przez gminy (↓ o 1 placówkę) oraz **4 placówki prowadzone przez powiaty**. Skorzystało z nich łącznie 2 109 dzieci (↓ o 528 dzieci). Pod koniec 2020 roku w Wielkopolsce funkcjonowało: 66 placówek prowadzonych w formie opiekuńczej, 39 w specjalistycznej oraz 33 w formie pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę (zadania placówek mogą być łączone).

- Instytucjonalny zasób pieczy zastępczej, do którego należą:
 - **Placówki opiekuńczo-wychowawcze**
 - **Regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne**
 - **Interwencyjne ośrodki preadopcyjne.**

Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej może być umieszczone w **placówce opiekuńczo-wychowawczej** następującego typu:

- a) interwencyjnego (pogotowie opiekuńcze),
- b) rodzinnego (rodzinny dom dziecka),
- c) socjalizacyjnego (dom dziecka).

Placówka opiekuńczo-wychowawcza zapewnia dziecku całodobową ciągłą lub okresową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby bytowe, rozwojowe, w tym emocjonalne,

¹² Art. 18. Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U.2020.0.821).

społeczne, religijne, a także zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych i kształcenia.

W województwie wielkopolskim pod koniec 2020 roku działały **63 placówki opiekuńczo-wychowawcze** (↓ o 1), które dysponowały łącznie **1 076 miejscami**. Z ich wsparcia skorzystało łącznie 993 dzieci (↓ o 79 dzieci).

Obecnie na terenie Wielkopolski nie funkcjonuje regionalna placówka terapeutyczna ani ośrodek preadopcyjny. W związku z powyższym brakuje możliwości zapewnienia specjalistycznej opieki i wsparcia dzieciom znajdującym się w szczególnej sytuacji zdrowotnej i społecznej, które nie mogą być umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej, placówce opiekuńczo-wychowawczej lub oczekują na przysposobienie. W placówkach tych świadczona być powinna specjalistyczna opieka medyczna i rehabilitacyjna dostosowana do potrzeb dzieci.

7.3. Placówki oferujące wsparcie osobom należącym do grupy podwyższonego ryzyka socjalnego

Do placówek oferujących wsparcie osobom należącym do grupy podwyższonego ryzyka socjalnego zaliczyć możemy:

- **Noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych.**

Według sprawozdania MPiPS-03 pod koniec 2020 roku na terenie województwa wielkopolskiego funkcjonowało **29 noclegowni, schronisk i domów dla osób bezdomnych**, a z 939 dostępnych tam miejsc, skorzystało ogółem **2 015 osób** (↓ o 196 os.). Dodatkowo, wsparcie tej grupie osób oferowane także było poprzez działalność 3 ogrzewalni, z których skorzystało 781 osób (↑ o 47 os.). **Z oferty 1 schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi (↓ 2) skorzystało 58 osób.**

- **Centra integracji społecznej** – pracę z osobami wykluczonymi społecznie lub zagrożonymi wykluczeniem podejmują między innymi **centra integracji społecznej**. Proponowane w CIS rozwiązania powinny posiadać wielotorowy charakter i obejmować zarówno oddziaływania w zakresie nabycia umiejętności aktywnego poruszania się na rynku pracy, przekazu kompetencji zawodowych, jak i zajęcia wspomagające osobistą zmianę¹³.

¹³ Marek Borowski, Małgorzata Kowalska, Małgorzata Pótorak, Joanna Tomaszczyk, Iwona Żukiert „Model centrum integracji społecznej”, str. 5 http://www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/Model%20CIS_7.03.pdf

W 2020 roku w Wielkopolsce działało **29 CIS** (↓ o 7 CIS), które swymi działaniami objęły **995 osób** (↓ o 90 os.).

- **Kluby integracji społecznej** – udzielają pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych.

W roku oceny działało **24 KIS** (↓ o 6 KIS), które udzieliły wsparcia **1 405 os.** (↑ o 293 os.).

- **Spółdzielnie socjalne** – to podmiot łączący cechy przedsiębiorstwa oraz organizacji pozarządowej, zrzeszający osoby (fizyczne lub prawne), który prowadzi działalność gospodarczą, a nadrzędnym jego celem jest reintegracja społeczno-zawodowa osób z kręgu wysokiego ryzyka socjalnego (np. długotrwale bezrobotnym czy osobom z niepełnosprawnościami), poprzez zapewnienie miejsc pracy. Spółdzielnia socjalna może prowadzić także działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną.

W formularzu OZPS za 2020 rok pojawiły się nowe dane z obszaru ekonomii społecznej, które dotyczyły m.in. spółdzielni socjalnych, dla których JST jest założycielem lub członkiem (liczba podmiotów i liczba zatrudnionych). Z danych przekazanych w sprawozdaniu wynika, że 23 gminy są organem założycielskim 38 spółdzielni, a 6 powiatów – 9 spółdzielni. Łącznie zatrudniają one 495 osób.

Oprócz wyszczególnionych powyżej zasobów pomocy i wsparcia na terenie województwa wielkopolskiego funkcjonują również inne placówki, zabezpieczające różnorodne potrzeby społeczne mieszkańców, np. kluby seniora, uniwersytety III wieku, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, świetlice środowiskowe oraz socjoterapeutyczne.

Jak wynika ze sprawozdania OZPS – **łącznie ze wsparcia w ramach zasobów instytucjonalnych zlokalizowanych na terenie województwa wielkopolskiego w 2020 r. skorzystało 41 462 osób.**

Z powyższego zestawienia wynika, że istniejące zasoby pomocy i wsparcia w dużej mierze zaspokajają potrzeby mieszkańców Wielkopolski. W większości prognoz na 2021 r. przedstawiciele JST wskazywali jednak na dalszy **przewidywany wzrost liczby osób z nich korzystających**, więc **zapotrzebowanie na wybrane formy wsparcia stale będzie wzrastać** – zwłaszcza w odniesieniu do grupy osób starszych (w wieku poprodukcyjnym), której liczebność w populacji ogólnej sukcesywnie rośnie.

Coraz częściej zwraca się też uwagę na konieczność wzmacniania i rozwijania usług społecznych zlokalizowanych w środowisku osoby korzystającej, zgodnie z ideą deinstytucjonalizacji. Zwraca również uwagę **nierównomierne rozlokowanie istniejących zasobów pomocy i wsparcia** – najczęściej w pobliżu centrum województwa, a więc głównie w stolicy województwa – mieście Poznań i w jego okolicach, a także innych większych miast (Konin, Kalisz, Leszno, Piła), natomiast gminy położone na obrzeżach województwa, zwłaszcza północnym oraz wschodnim nie dysponują ofertą tak zróżnicowaną i dostosowaną do potrzeb mieszkańców. Warto uwzględnić ten fakt przy planowaniu kolejnych inwestycji we wskazanych obszarach.

8. Aktywność projektowo-konkursowa jednostek organizacyjnych pomocy społecznej

Gminy i powiaty, oprócz realizacji zadań własnych, podejmowały również dodatkowe działania, których celem była poprawa jakości życia ich mieszkańców. Ponadto, zgodnie z art. 18 ust. 6 Ustawy o pomocy społecznej do zadań zleconych przez administrację rządową gminom, oraz w myśl art. 20 ust. 3 tejże Ustawy – zleconych powiatom, należy realizacja rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych. W związku z powyższym w tej części opracowania, zaprezentujemy aktywność wielkopolskich samorządów, w zakresie wybranych programów.

Jednym z programów, do którego wielkopolskie gminy najchętniej przystępowały był program „**Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej**”. Jego założeniem jest stymulowanie podejmowania przez samorzady terytorialne odpowiednich szczebli (gmin i powiatów) takich działań, które służą:

- wsparciu rodzin przeżywających trudności opiekuńczo–wychowawcze, które umożliwiłoby zatrzymanie w rodzinie dzieci zagrożonych umieszczeniem w pieczy zastępczej lub powrót do rodziny dzieci umieszczonych wcześniej w pieczy zastępczej, poprzez rozwój sieci asystentów rodziny zatrudnianych w gminach.
- wsparciu rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka poprzez rozwój sieci koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej zatrudnianych w powiatach.

W 2020 roku program został ogłoszony w zmienionej formie, a swoim działaniem objął tylko asystentów rodziny, którym gminy i powiaty mogły jednorazowo dofinansować wynagrodzenie¹⁴.

Z danych zamieszczonych na stronie¹⁵ Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej wynika, że w 2020 roku w województwie wielkopolskim dofinansowano wynagrodzenia 302 asystentom rodziny w łącznej kwocie 460 768 zł.

W ramach **Programu Wieloletniego „Senior+”** na lata 2015-2020 jednostki samorządu terytorialnego mogły ubiegać się o uzyskanie środków finansowych przeznaczonych na:

- jednorazowe wsparcie finansowe na utworzenie lub wyposażenie placówki oraz
- na zapewnienie funkcjonowania już istniejących placówek.

W ramach modułu I dofinansowanie uzyskały 22 wielkopolskie gminy, przy czym 20 gmin na utworzenie lub wyposażenie Klubu „Senior+”, a 2 gminy Dziennego Domu „Senior+”. Z kolei 51 gmin otrzymało akceptację na dofinansowanie funkcjonowania już istniejących placówek „Senior+”¹⁶.

Program "Maluch+" wspiera rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 – żłobków, klubów dziecięcych i dziennych opiekunów. Program realizowany był w 2020 r. w jednej edycji, złożonej z 4 modułów, w których zostały dofinansowywane działania na rzecz rozwoju i utrzymania ww. infrastruktury opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Dotację otrzymać mogły zarówno samorządy, jak i inne podmioty niż jednostki samorządu terytorialnego na tworzenie nowych miejsc opieki oraz utrzymanie już istniejących¹⁷.

W 2020 roku dofinansowane zostały 383 podmioty działające na terenie województwa wielkopolskiego, na łączną wartość 45 410 285,09 zł, przy czym w ramach modułu 1a: 19 podmiotów (18 gmin) na kwotę 15 640 977,09 zł, modułu 1b: 8 podmiotów (7 gmin) na kwotę 6 589 460,00 zł oraz modułu 2: 53 podmioty (33 gminy) na kwotę 2 486 835,00zł.

Wszystkie wielkopolskie gminy brały w 2020 r. udział w programie „Posiłek w szkole i w domu”, który jest kontynuacją programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Składa się on z trzech modułów: pierwszy moduł to wsparcie i posiłek adresowany do dzieci i młodzieży, drugi to posiłek

¹⁴<https://www.gov.pl/web/rodzina/ogloszenie-programu-asystent-rodziny-na-rok-2020>, dostęp na:15.04.2021 r.

¹⁵ Dane udostępniono tylko ogółem dla województw; <https://www.gov.pl/web/rodzina/rozstrzygniecie-programu-asystent-rodziny-na-rok-2020>, dostęp na: 15.04.2021 r.

¹⁶<https://www.gov.pl/web/rodzina/wyniki-otwartego-konkursu-ofert-w-ramach-programu-wieloletniego-senior-na-lata-2015-2020-edycja-2020>, dostęp na: 15.04.2021 r.

¹⁷ <https://www.gov.pl/web/rodzina/maluch-2022>, dostęp na: 15.04.2021 r.

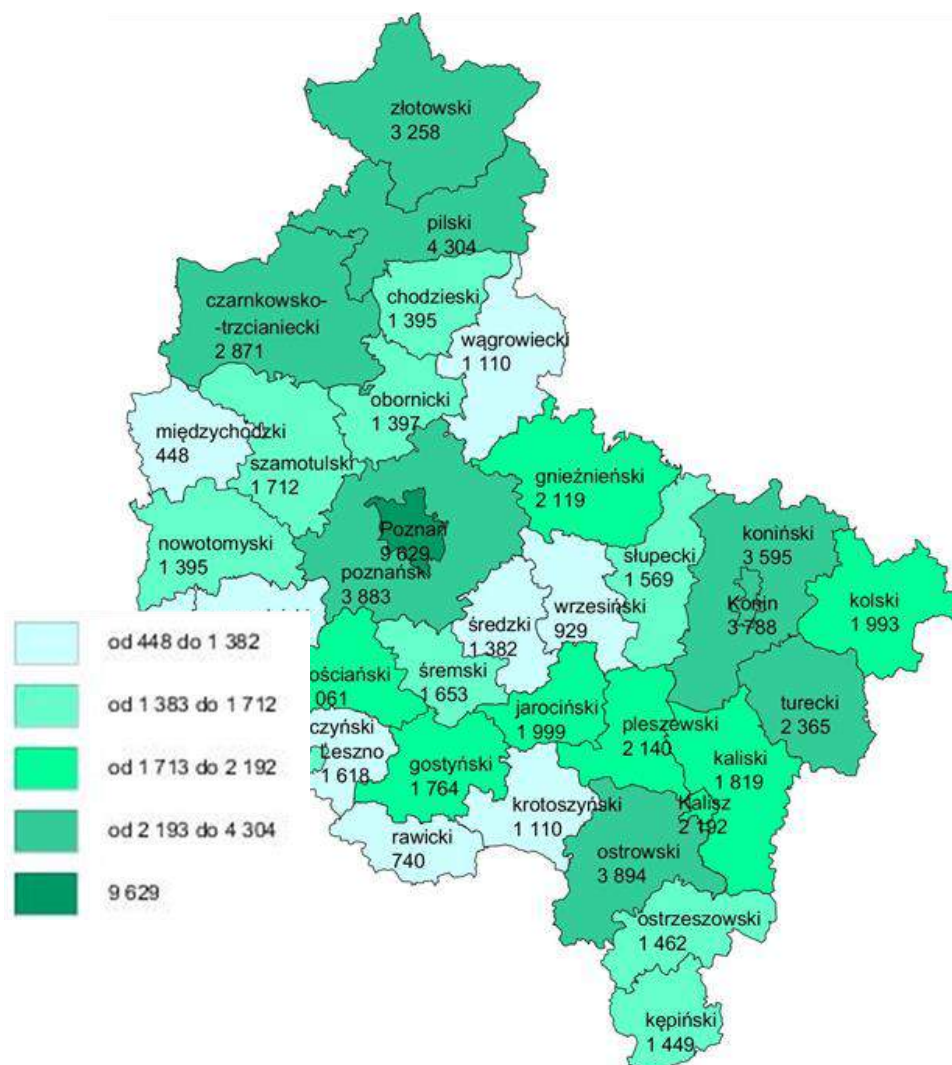
adresowany do osób starszych, niepełnosprawnych i chorych, a trzeci moduł zakłada doposażenie i poprawę standardu już działających stołówek (mających własną kuchnię i jadalnię) lub doposażenie tych, które nie działają tak, aby mogły zostać uruchomione lub o stworzenie nowych, a także wsparcie adaptacji i wyposażenia pomieszczeń przeznaczonych do spożywania posiłków, czyli jadalni. Program przewiduje otrzymanie przez osoby uprawnione pomocy w formach:

- posiłku,
- świadczenia pieniężnego w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności,
- świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych.

Ogółem z pomocy w dożywianiu skorzystało **75 520** mieszkańców (↓ o 635 os.) wszystkich gmin województwa wielkopolskiego, z czego 44% to mieszkańcy wsi. Programem objęto **22 212 dzieci** (↓ o 16 809 dzieci) do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej. **Z posiłku** w ramach programu skorzystało **26 490 osób** (35,1% z liczby objętych programem), w tym **6 510 dzieci** do czasu rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej i **15 702 uczniów** do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej. Pomoc w formie zasiłku celowego otrzymały **61 559 osoby** (81,5% z liczby osób objętych programem).

Koszt realizacji programu na terenie województwa wielkopolskiego wyniósł w 2020 roku ogółem **51 975 761 zł** (↓ o 3 483 055 zł), z czego **15 972 861 zł** (30,7%) to środki własne gmin, a **36 002 900 zł** stanowiło dotację z budżetu państwa (69,3%).

Mapa nr 17 Liczba osób objętych programem „Posiłek w szkole i w domu” w 2020 roku

Źródło: Sprawozdanie Dożywianie za IV kwartał 2020r.

Najliczniej z „Pomocy państwa w zakresie dożywiania” skorzystali mieszkańcy gmin zlokalizowanych na terenie powiatów: m. Poznania (9 629 os.), pilskiego (4 304 os.), ostrowskiego (3 894 os.), poznańskiego (3 883), m. Konin (3 788 os.), konińskiego (3 595 os.) oraz złotowskiego (3 258 os.).

W sprawozdaniu została wykazana również szacunkowa liczba dzieci i osób wymagających dożywiania, a nie objętych programem, w 2020 r. było to **145 osób** (↓ o 67 os.). Jako główny powód

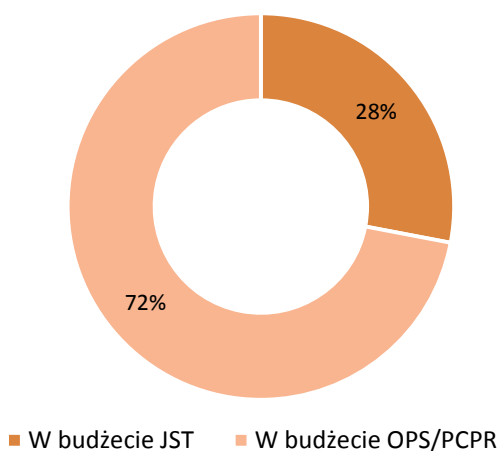
tej sytuacji wskazano ich niechęć do skorzystania z tej formy pomocy (120 osób).

9. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego

Opisując część sprawozdania dotyczącą środków finansowych należy podkreślić, iż zawarte w niej dane pochodzą ze sprawozdań budżetowych gmin i powiatów (Rb-28) (Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych jednostki samorządu terytorialnego), a wydatki wyszczególnione w sprawozdaniu OZPS stanowią jedynie część wydatków ponoszonych przez JST w obszarze pomocy społecznej (uwzględniające m.in. kwoty świadczeń z pomocy społecznej, wydatki na usługi społeczne), polityki społecznej (uwzględniające m.in. świadczenie wychowawcze, wydatki na pieczę zastępczą, fundusz alimentacyjny, prowadzenie żłobków) oraz ochrony zdrowia.

Kwota na realizację wybranych działań w zakresie pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej, wydatkowana w 2020 roku przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie, wyniosła 7 322 477 703 zł. Budżety OPS wzrastają m.in. z uwagi na obsługiwane niektórych zadań, które wykraczają poza realizację ustawy o pomocy społecznej, np. świadczeń rodzinnych. Wzrost wydatków na świadczenie wychowawcze 500+ spowodowane zmianami, które nastąpiły w 2019 również przyczyniły się do wzrostu wydatków przeznaczonych na wsparcie rodziny. Od 1 lipca 2019 roku świadczenie wychowawcze przysługuje na wszystkie dzieci do 18. roku życia, bez względu na dochody uzyskiwane przez rodzinę.

Wykres nr 27 Procentowy rozkład środków finansowych przeznaczonych na wybrane działania w pomocy społecznej i polityce społecznej w budżetach OPS/PCPR oraz budżetach JST w 2020 rok

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

W budżetach OPS/PCPR znajdowała się znaczna część kwoty (72%) wydatkowanej w zakresie wybranych zadań w obszarze pomocy społecznej i polityki społecznej. Sporą część wydatków stanowią środki przeznaczone na świadczenia rodzinne. Wzrastają środki finansowe wydatkowane przez JST na usługi społeczne.

Poniżej znajduje się prezentacja wysokości środków finansowych wydatkowanych w Wielkopolsce na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i polityki społecznej. Pod tabelą znajduje się analiza dominujących tendencji dotyczących wydatków samorządów gminnych i powiatowych w roku oceny.

Tabela nr 3 Środki finansowe przeznaczone w latach 2019, 2020 na wybrane wydatki w obszarze pomocy społecznej i polityki społecznej oraz prognozy na rok 2021 (w zł)

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2019	Rok oceny 2020	Prognoza 2021
OGÓŁEM				
OGÓŁEM (działy)	1	6 106 259 641	7 322 477 703	9 977 970 255
W tym: w budżecie OPS/PCPR	2	4 302 566 940	5 212 154 999	5 153 043 847
851 - OCHRONA ZDROWIA				
85153 - Przeciwdziałanie narkomanii	3	3 464 076	2 713 520	3 633 813
w tym: w budżecie OPS / PCPR	4	505 082	451 102	766 829
85154 - Przeciwdziałanie alkoholizmowi	5	65 025 591	50 803 135	61 938 073
w tym: w budżecie OPS / PCPR	6	12 188 379	10 285 888	13 599 507
852 - POMOC SPOŁECZNA				
85202 - Domy pomocy społecznej	7	406 305 954	459 805 656	461 895 703
w tym: w budżecie OPS / PCPR	8	119 793 050	125 554 078	138 344 527
85203 - Ośrodki Wsparcia	9	69 911 311	70 266 278	74 417 271
w tym: w budżecie OPS / PCPR	10	20 694 308	14 079 115	14 438 639
85205 - Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	11	3 639 178	3 346 386	3 766 577
w tym: w budżecie OPS / PCPR	12	2 541 794	2 286 584	2 708 033
85213 - Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej oraz za osoby uczestniczące w zajęciach w centrum integracji społecznej	13	6 415 500	6 116 185	6 626 884
w tym: w budżecie OPS / PCPR	14	5 992 423	5 880 163	6 356 852
85214 - Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	15	87 098 049	84 662 693	92 630 186

w tym: w budżecie OPS	16	85 514 649	82 945 754	90 881 613
85215 - Dodatki mieszkaniowe	17	61 691 725	61 909 574	65 171 669
w tym: w budżecie OPS	18	29 936 133	31 497 908	35 263 740
85216 - Zasiłki stałe	19	71 163 308	69 013 373	70 131 783
w tym: w budżecie OPS	20	68 106 526	66 203 492	67 502 613
85218 - Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie	21	32 831 273	35 801 177	37 559 494
w tym: w budżecie PCPR	22	32 831 273	35 172 462	36 962 803
85219 - Ośrodki Pomocy Społecznej	23	260 786 982	275 331 630	295 760 221
w tym: w budżecie OPS	24	259 736 632	273 599 937	293 474 541
85220 - Jednostki specjalistycznego poradnictwa, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	25	8 342 521	8 363 885	9 234 893
w tym: w budżecie OPS / PCPR	26	4 471 722	4 748 052	5 494 308
85228 - Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	27	88 499 117	97 614 088	109 818 009
w tym: w budżecie OPS / PCPR	28	47 623 281	50 191 546	60 611 076
85230 - Pomoc w zakresie dożywiania	29	54 474 734	51 556 669	52 404 771
w tym: w budżecie OPS	30	52 892 150	49 903 313	50 744 796
85231 - Pomoc dla cudzoziemców	31	42 320	35 003	36 284
w tym: w budżecie OPS / PCPR	32	42 320	35 003	36 284
W tym (z wiersza 31): Wydatki na pomoc dla cudzoziemców w celu integracji ze środowiskiem (cudzoziemcy, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą)	33	9 820	6 880	8 807
w tym: w budżecie OPS / PCPR	34	0	6 880	8 807
85232 - Centra Integracji Społecznej	35	3 782 724	9 462 377	4 752 053
w tym: w budżecie OPS / PCPR	36	851 657	957 918	954 605
85278 - Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	37	129 119	332 905	23 310
w tym: w budżecie OPS / PCPR	38	122 581	332 059	13 900
85295 - Pozostała działalność	39	46 594 343	44 362 638	45 286 731
w tym: w budżecie OPS / PCPR	40	17 391 982	24 792 508	27 038 400
853 - POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ				
85311 - Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	41	23 413 255	28 487 884	32 062 456
w tym: w budżecie OPS / PCPR	42	10 798 091	15 400 436	18 009 329
85321 - Zespoły orzekania o niepełnosprawności	43	13 075 670	14 282 276	14 173 921
w tym: w budżecie dyspozycji OPS / PCPR	44	4 039 622	4 239 784	4 099 976
85324 - Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	45	40 346 960	41 521 527	41 773 559
w tym: w budżecie OPS / PCPR	46	19 603 374	24 575 155	25 966 787
85395 - Pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	47	29 477 273	37 516 176	43 459 642
w tym: w budżecie OPS / PCPR	48	11 525 446	16 509 432	15 290 188

854 - EDUKACYJNA OPIEKA WYCHOWAWCZA				
85415 - Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	49	21 699 839	16 750 172	15 120 334
w tym: w budżecie OPS / PCPR	50	10 815 486	8 963 232	8 310 024
85416 - Pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	51	6 254 844	5 126 549	6 503 202
w tym: w budżecie OPS / PCPR	52	163 590	43 430	43 430
855 - RODZINA				
85501 - Świadczenie wychowawcze	53	3 058 344 507	4 017 269 877	3 898 227 613
w tym: w budżecie OPS / PCPR	54	2 278 448 930	3 060 405 562	2 987 160 634
85502 - Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	55	1 189 892 199	1 249 929 459	3 963 991 703
w tym: w budżecie OPS / PCPR	56	935 604 311	1 008 982 821	981 775 172
85504 - Wspieranie rodziny	57	130 693 322	225 060 156	180 878 416
w tym: w budżecie OPS / PCPR	58	115 262 788	126 621 686	89 879 251
85505 - Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	59	98 640 130	110 519 795	122 868 793
w tym: w budżecie OPS / PCPR	60	182 601	1 095 454	1 669 968
85506 - Tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	61	958 496	2 876 629	3 405 482
w tym: w budżecie OPS / PCPR	62	291 031	526 853	527 184
85507 - Dzienni opiekunowie	63	595 271	544 111	357 680
w tym: w budżecie OPS / PCPR	64	37 259	0	0
85508 - Rodziny zastępcze	65	132 133 031	136 845 083	144 618 305
w tym: w budżecie OPS / PCPR	66	122 260 061	127 200 800	134 685 078
85510 - Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	67	79 974 361	90 362 969	102 347 410
w tym: w budżecie OPS / PCPR	68	23 928 344	27 338 109	29 673 232
85513 - Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne, zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz za osoby pobierające zasiłki dla opiekunów, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów	69	10 562 658	13 887 868	13 094 014
w tym: w budżecie OPS / PCPR	70	8 370 064	11 335 363	10 760 528
85514 - Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby przebywające na urlopie wychowawczym, za osoby zatrudnione jako nianie oraz za osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem	71	0	0	0
w tym: w budżecie OPS / PCPR	72	0	0	0
85578 Usuwanie skutków kłesk żywiołowych	73	0	0	0
w tym: w budżecie OPS / PCPR	74	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS za 2020 r.

- **Środki finansowe w dziale 852 – Pomoc Społeczna, rozdziale 85295 – Pozostała działalność**

JST najczęściej wydatkowały na:

- wkład własny na realizację Programu "Pomoc państwa w zakresie dożywiania",
 - stypendia szkolne,
 - wydatki związane z realizacją i obsługą programu Karta Dużej Rodziny,
 - pomoc (dodatek) dla osób mających ustalone prawo do świadczenia pielęgnacyjnego,
 - finansowanie klubu seniora,
 - dotację celową dla organizacji prowadzącej działalność pożytku publicznego dotyczącą zadań publicznych z zakresu pomocy społecznej,
 - finansowanie programu STOP COVID-19,
 - finansowanie Klubów Integracji Społecznej,
 - finansowanie Lokalnych Centrów Wolontariatu,
 - realizację prac społecznie użytecznych.
- **Należy zwrócić uwagę na wydatki związane z pieczą zastępczą.** Środki finansowe wykazane przez JST w rozdziale budżetowym 85508 – Rodziny zastępcze **w roku oceny wyniosły 136 845 083 zł. W prognozach wykazanych na rok 2021 JST wykazują wzrost wydatków na ten cel.** Prognozowany wzrost potrzebnych środków przeznaczanych na ten cel może wynikać z tego, iż zgodnie z art. 191 ust. 8 i 9 ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej, w przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej gmina ponosi wydatki w wysokości: 10% w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej, 30% – w drugim roku i 50% w trzecim i kolejnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej. W ostatnich latach wzrastają również wydatki przeznaczane na pieczę instytucjonalną, **w 2020 roku wydatki w rozdziale 85510 – Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych wyniosły 90 362 969 zł.** We wnioskach końcowych formułowanych przez pracowników OPS i PCPR, pojawia się wiele odniesień do zabezpieczenia finansowego tego obszaru oraz rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej, jako tej najbardziej funkcjonalnej dla dziecka. Przykładowe wnioski:
- *W 2020 roku na terenie powiatu konińskiego funkcjonowały 124 rodziny zastępcze, w tym 11 rodzin zastępczych zawodowych, 1 rodzina zawodowa specjalistyczna, 3 rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego i 4 rodzinne domy dziecka. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka wzrosła w stosunku do roku ubiegłego i wyniosła 230 dzieci. Nakłady finansowe na realizację zadań w zakresie pieczy*

zastępczej wykazują tendencję zwyżkową. W 2020 roku nastąpił wzrost nakładów finansowych związanego ze wzrostem dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. (PCPR)

- *Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych wzrosła w stosunku do roku ubiegłego o 12 osób (ok. 9 %). W związku z tym przewidujemy, że liczba dzieci, w stosunku do których konieczne jest umieszczenie w pieczy zastępczej będzie wzrastać. Jednak widoczny jest brak nowych kandydatów, którzy chcieliby pełnić funkcję rodziny zastępczej niezawodowej lub zawodowej. Organizator pieczy zastępczej zmagają się również z brakiem wolnych miejsc w obecnie istniejących rodzinach zastępczych, które są przepelnione. (PCPR)*
- *Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej generuje wzrost kosztów. Wysokość kosztów ponoszonych przez gminę wzrasta wraz z okresem przebywania dziecka w pieczy zastępczej. Należy zabezpieczyć zwiększone środki na współfinansowanie pobytu dzieci w pieczy zastępczej oraz realizację pozostałych zadań gminy wynikających z ustawy o wsparciu rodziny i systemie pieczy zastępczej. (OPS)*

- **Wzrastają wydatki związane z zapewnieniem wsparcia w domach pomocy społecznej.** Środki finansowe ujęte w rozdziale budżetowym 85202 – Domy pomocy społecznej w latach 2019-2020 **zwiększyły się o 53 499 702 zł i w 2020 roku wyniosły 459 805 656 zł.** W 2021 roku JST planują wydatkować na ten cel 461 895 703 zł. Przedstawiciele OPS zaznaczają, że wydatki na ten cel stanowią istotną część budżetu gminy. Poniżej kilka cytatów z wniosków końcowych sformułowanych przez pracowników ośrodków pomocy społecznej.

- *Zauważa się wzrost wydatków na usługi opiekuńcze oraz na pomoc instytucjonalną, czyli domy pomocy społecznej. W związku z tym prognoza jest wyższa niż w roku ubiegłym jest to też spowodowane dość wysokim wzrostem utrzymania w DPS. (OPS)*
- *W Gminie cały czas zwiększa się liczba osób chorujących, niepełnosprawnych. Utrzymuje się cały czas duże zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze oraz pomoc w formie umieszczenia w placówkach zapewniających pomoc całodobową – domy pomocy społecznej. (OPS)*
- *Zwiększające się koszty utrzymania w DPS a także zmiana sposobu funkcjonowania rodzin wymaga planowania zwiększenia wydatków na domy pomocy społecznej. (OPS)*

- **Wzrastają wydatki związane z zapewnieniem usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych.** W rozdziale budżetowym 85228 – usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w porównaniu z 2019 rokiem w 2020 wydatkowano w skali całego województwa **o 9 114 971 zł więcej. Prognozy na 2021 rok wskazują na dalszy wzrost wysokości środków przeznaczonych na ten cel, o 12 203 921 zł w porównaniu z 2020 rokiem.** Zapewnienie opieki środowiskowej dla wielu gmin staje się działaniem priorytetowym.

- *Zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze pozostaje na zbliżonym poziomie w stosunku do lat poprzednich, jednakże rosną koszty związane z realizacją zadania (stawka za godzinę usługi jest wyższa). (OPS)*
 - *Jak wcześniej zostało już wspomniane mamy dużo osób w wieku poprodukcyjnym i osób samotnych. Starzenie się społeczeństwa też odgrywa tu ważny czynnik, który przyczynia się do wzrostu zapotrzebowania na usługi opiekuńcze. W Gminie podobnie jak w całym kraju zauważalny jest proces starzenia się społeczeństwa, implikuje to konieczność zapewnienia opieki seniorom, którzy są jej pozbawieni ze strony rodziny, bądź rodzina nie jest w stanie zapewnić w należyty sposób takiego wsparcia. Od kilku lat zauważalny jest wzrost liczby osób korzystających z usług opiekuńczych. Wzrost wydatków na usługi opiekuńcze związany jest z rosnącym zapotrzebowaniem na usługi. (OPS)*
 - *Niewątpliwie istotnym problemem, który w coraz większym stopniu dotyka mieszkańców Gminy jest starzejące się społeczeństwo i trudna sytuacja części osób w wieku senioralnym, głównie samotnych i niepełnosprawnych. Problemy tej grupy mieszkańców można analizować w kilku aspektach, zdrowotnym, ekonomicznym, społecznym, środowiskowym czy rodzinnym. Dlatego też można zauważyć zwiększające się zapotrzebowanie seniorów na usługi opiekuńcze, co potwierdza liczba osób korzystających z usług. (OPS)*
 - *Dużym problemem Gminy jest starzenie się mieszkańców, zrzucanie odpowiedzialności za opiekę nad starzejącym się członkiem rodziny na gminę, jak również brak deklaracji wsparcia finansowego ze strony osób zobowiązanych do alimentacji. Pociągga to za sobą zwiększenie potrzeb w zakresie świadczenia usług opiekuńczych przez MOPS oraz obowiązek umieszczenia osób starszych niedołączonych, schorowanych w domach pomocy społecznej. Obciąża to w sposób znaczny sytuację finansową gminy. Dlatego, warto by zwiększyć ilość świadczonych usług opiekuńczych i wprowadzić specjalistyczne usługi opiekuńcze. (OPS)*
 - *Należy także zintensyfikować działania w grupie osób w wieku senioralnym, które potrzebują pomocy i opieki nie finansowej, ale usługowej np. usługi opiekuńcze. Należy zwrócić także uwagę na wzrost liczby osób kierowanych do domów pomocy społecznej, które są samotne bądź mają rodziny, ale z uwagi na pewne czynniki nie są w stanie opiekować się zależnymi członkami rodziny. (OPS)*
- **Pozytywnie można ocenić wzrastające wydatki JST w rozdziale 85203 – ośrodki wsparcia.**

W roku oceny w porównaniu z 2019 rokiem wydatkowano na ten cel 354 967 zł więcej, i to pomimo pandemii, która w istotny sposób ograniczyła, a w pewnych momentach w całości wyłączyła możliwość korzystania z ośrodków wsparcia.

 - *Dobrze działają i rozwijają się ośrodki wsparcia, w tym środowiskowy dom samopomocy oraz warsztaty terapii zajęciowej, które zapewniają dzienną pomoc i wsparcie osobom niepełnosprawnym z terenu powiatu gostyńskiego. Ww. placówki cieszą się coraz większym zainteresowaniem. Wskazane jest dalsze wspieranie powiatowych ośrodków wsparcia. (PCPR)*

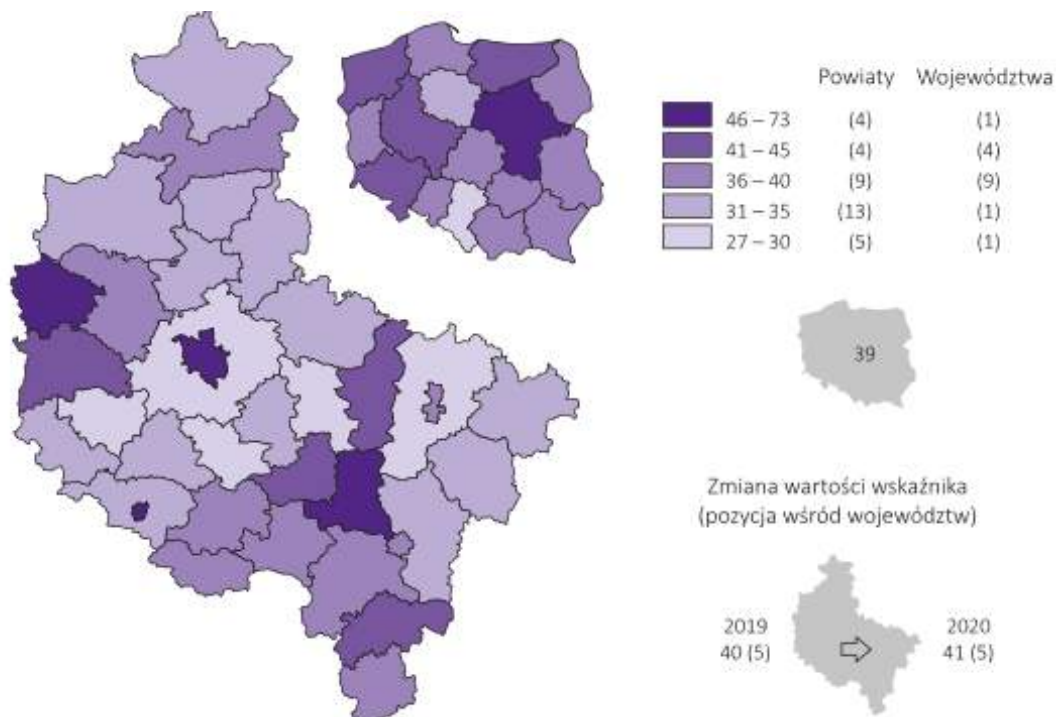
- *Gmina chcąc realizować zadania z zakresu rozwoju infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, wychodząc naprzeciw potrzebom mieszkańców, poczyniła szereg działań przygotowawczych do powstania placówki. Zaplanowano budowę obiektu na działce, która jest własnością gminy, gdzie przygotowane zostały: droga wewnętrzna dojazdowa, parking dla samochodów osobowych i autobusów, przyłącza kanalizacyjne, wodociągowe, energetyczne, gazowe i sieci światłowodowej. Opracowano projekt budowlano-wykonawczy parterowego budynku oraz kosztorys inwestorski. (OPS)*
- **Pozytywnym trendem jest powiększająca się infrastruktura żłobków i klubów dziecięcych.**
W roku oceny JST wydatkowały na żłobki – 110 519 795 zł, na kluby dziecięce – 2 876 629 zł, a na dziennych opiekunów 544 111 zł.
- **Pozytywnie ocenić można również wzrastające wydatki JST w rozdziale 85220 – specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej –** w odpowiedzi na problemy rodzin związane z przemocą domową, czy bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W 2020 roku środki wydatkowane na ten cel wyniosły 8 363 885 zł. Poniżej znajduje się kilka cytatów z wniosków końcowych i rekomendacji OPS/PCPR, które potwierdzają duże znaczenie i wartość tych usług dla społeczności lokalnej:
 - *W związku z pandemią COVID-19 znacząco wzrosło zapotrzebowanie na usługi poradnictwa specjalistycznego. (OPS)*
 - *Podkreślenia wymaga fakt, że oceniany w powyższym dokumencie rok był specyficzny ze względu na ogłoszenie na terenie naszego kraju pandemii. Na skutek tej sytuacji zmianie uległa forma i zakres udzielanej pomocy. W miejsce niektórych form udzielanej pomocy pojawiły się nowe np. poradnictwo specjalistyczne dla osób, które w sposób szczególny dotknęła pandemia: osoby chore na koronawirusa, przebywające na kwarantannie, z zaburzeniami i chorobami psychicznymi. (OPS)*
 - *Wzmacnianie funkcjonowania rodzin zastępczych poprzez między innymi organizowanie form wsparcia takich jak: grupy wsparcia, szkolenie, spotkania integracyjne, ale również poradnictwo specjalistyczne przynosi obecnie efekty, dlatego też formy pracy z rodzinami zastępczymi są nadal rekomendowane jako te bardzo wskazane i zalecane. (PCPR)*
 - *poszerzenia dostępu do poradnictwa psychologicznego i prawnego mieszkańców powiatu, w tym w szczególności dla seniorów zagrożonych wykluczeniem społecznym w dobie epidemii wirusa SARS Cov-2. (PCPR)*
 - *Niezbędnym narzędziem w pracy jest pomoc w formie poradnictwa specjalistycznego w szczególności psychologicznego, a także terapeutycznego (terapia rodzinna). Poradnictwo specjalistyczne (socjalne) jest świadczone przez pracowników socjalnych w ramach prowadzonej pracy socjalnej. (OPS)*

- *W dalszym ciągu należy wspierać rodziny wieloproblemowe z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, szczególnie dysfunkcyjne, w realizacji ich podstawowych funkcji. Niezbędny jest dalszy rozwój form specjalistycznego wsparcia rodziny, poprzez wykorzystanie pracy socjalnej, rozszerzenie oferty poradnictwa pedagogiczno-psychologicznego oraz rozwój asystentury rodzinnej. Ponadto istotne jest również zapewnienie dzieciom właściwej opieki w czasie wolnym od zajęć szkolnych poprzez utrzymanie/tworzenie placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej, tj. kluby, świetlice. (OPS)*
- *mieszkania chronione dla usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych. Wychowankowie podejmując decyzję o opuszczeniu placówki mają często problem - gdzie zamieszkać. Utworzenie mieszkań chronionych rozwiązałoby wiele problemów, a tym samym zostałyby stworzone warunki do podjęcia samodzielnego niezależnego życia na początkowym etapie. (PCPR)*

10. Działalność organizacji pozarządowych na terenie województwa wielkopolskiego

W tegorocznej edycji Oceny Zasobów Pomocy Społecznej, dział dotyczący działalności organizacji pozarządowych stworzony został przy pomocy danych z Raportu o stanie województwa wielkopolskiego za 2020 rok oraz dokumentów zawierających wykazy rozstrzygniętych konkursów na dofinansowanie działalności organizacji pozarządowych, w obrębie pomocy społecznej finansowanej ze środków samorządu wojewódzkiego.

Mapa nr 18 Fundacje, stowarzyszenie i organizacje społeczne na 10 tys. ludności w 2020 r.

Źródło: Raport o stanie województwa wielkopolskiego za 2020 rok, s. 15

Według danych z Raportu o stanie województwa wielkopolskiego za 2020 r.¹⁸ na 10 tys. ludności przypadało 41 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, tj. więcej niż przeciętnie w Polsce – 39. **Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w Poznaniu (73), a najniższą (27) w powiecie grodziskim.** W odniesieniu do liczby nowopowstałych organizacji pozarządowych, **dokonano rejestracji 453 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych**, co stanowiło 3,2% wszystkich tego typu jednostek ujętych w rejestrze REGON. Odsetek nowych jednostek był mniejszy od średniej krajowej (3,7%) i mniejszy niż w zeszłym roku (2019 - 4,9%). Odnosząc się do sytuacji organizacji pozarządowych w Wielkopolsce i ich kondycji, można zauważyć, że prężnie działające NGO mają

¹⁸ Raport o stanie województwa wielkopolskiego za 2020 rok, s. 15

swoje siedziby w dużych ośrodkach miejskich, obejmując swoim wsparciem w szczególności mieszkańców tychże miast. Ze względu na lokalizację mają także większy dostęp do środków publicznych i prywatnych, jak również większe doświadczenie w pozyskiwaniu źródeł finansowania, tworzeniu i realizacji projektów czy właściwym powadzeniu dokumentacji rozliczeniowej.

Pierwszy z konkursów dotyczył wspierania **zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych** będących w 2020 roku w dyspozycji Samorządu Województwa Wielkopolskiego. W jego ramach **uruchomiono 6 zadań**, do których organizacje pozarządowe zgłosiły **45 projektów**, na łączną kwotę dofinansowania **3,450 mln złotych**.

Tabela nr 4 Zadania i kwota ich dofinansowania w konkursie wspierania zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2020 roku

Nazwa zadania	Liczba dofinansowanych ofert	Kwota dofinansowania w zł
Zadanie pn. „Prowadzenie rehabilitacji osób niepełnosprawnych w różnych typach placówek”	25	1 975 000,00
Zadanie pn. „Organizowanie i prowadzenie zintegrowanych działań na rzecz włączenia osób niepełnosprawnych w rynek pracy, w szczególności przez: a) doradztwo zawodowe, b) przygotowanie i wdrożenie indywidualnego planu drogi życiowej i zawodowej, c) prowadzenie specjalistycznego poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy, mających na celu przygotowanie do aktywnego poszukiwania pracy i utrzymania w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych”	4	290 000,00
Zadanie pn. „Zakup, szkolenie i utrzymanie psów asystujących w trakcie szkolenia”	1	50 000,00
Zadanie pn. „Promowanie aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia społecznego i zawodowego.”	6	445 000,00
Zadanie pn. „Świadczenie usług wspierających, które mają na celu umożliwienie lub wspomaganie niezależnego życia osób niepełnosprawnych, w szczególności usług asystencji osobistej.”	7	550 000,00
Zadanie pn. „Opracowywanie lub wydawanie publikacji, wydawnictw ciągłych oraz wydawnictw zwartych, stanowiących zamkniętą całość, w tym na nośnikach elektromagnetycznych i elektronicznych: a) dotyczących problematyki związanej z niepełnosprawnością, b) kierowanych do osób niepełnosprawnych – w tym publikowanych drukiem powiększonym, pismem Braille’a lub publikowanych w tekście łatwym do czytania”	2	140 000,00
RAZEM:	45	3 450 000, 00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Załącznika nr 1 do uchwały nr 2638/2020 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 sierpnia 2020 r.

Spośród nich 7 projektów obejmowało swoim działaniem obszar całej Wielkopolski. Najwięcej, bo aż 18 projektów w tym konkursie obejmuje swoim zasięgiem subregion poznański, 16 kaliski, po 10 koniński i pilski oraz 3 leszczyński.

Drugi konkurs zorganizowany w 2020 roku dotyczył **wspierania zadań publicznych Województwa Wielkopolskiego z dziedziny pomocy społecznej**. W ramach niego utworzono 12 zadań, dofinansowano natomiast **42 projekty**, na które łącznie **przeznaczono 950 tys. zł**. W realizacji projektów wsparło 42 organizacje pozarządowe – 24 stowarzyszenia, 16 fundacji, 1 spółdzielnię socjalną i 1 podmiot kościelny/wyznaniowy.

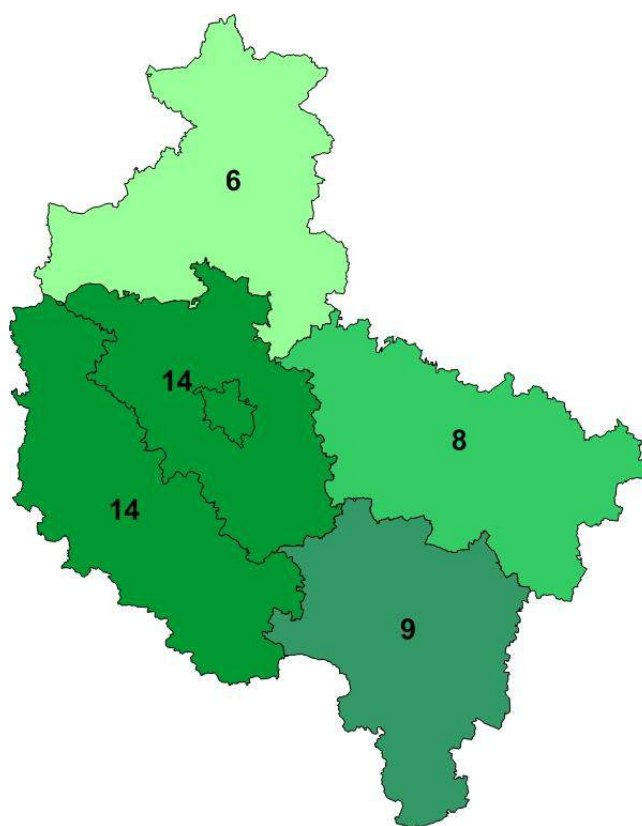
Tabela nr 5 Zadania i kwota ich dofinansowania w konkursie wspierania zadań publicznych Województwa Wielkopolskiego z dziedziny pomocy społecznej w 2020 roku

Nazwa zadania	Liczba dofinansowanych ofert	Kwota dofinansowania w zł
Zadanie pn. „Wspieranie inicjatyw na rzecz wielkopolskich rodzin”	7	147 500,00
Zadanie pn. „Przeprowadzenie audytu dostępności dla osób z niepełnosprawnościami min. 30 instytucji użyteczności publicznej podlegających samorządowi województwa wielkopolskiego z wykorzystaniem narzędzia pomiaru dostępności instytucji użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami”.	1	32 555,00
Zadanie pn. „Realizacja przedsięwzięć na rzecz integracji międzypokoleniowej ze szczególnym uwzględnieniem ekologii.	5	90 000,00
Zadanie pn. „Realizacja działań na rzecz wsparcia rodzin i opiekunów osób starszych niesamodzielnych.”	2	30 000,00
Zadanie pn. „Realizacja subregionalnych i/lub regionalnych przedsięwzięć prezentujących pozytywny wizerunek seniora i/lub promujących aktywny styl życia osób starszych.”	3	49 000,00
Zadanie pn. „Innowacyjne metody wsparcia mieszkańców domów pomocy społecznej na przykładzie trzech innowacji wypracowanych w ramach projektu "Przepis na Wielkopolską Innowację Społeczną" usługi opiekuńcze dla osób zależnych”	3	56 960,00
Zadanie pn. „Wspieranie dostępu do wczesnej wielospecjalistycznej rehabilitacji dla osób bez orzeczonej niepełnosprawności/orzeczonego stopnia niepełnosprawności. Zadanie skierowane np. do dzieci na etapie wczesnej rehabilitacji, osób po udarze, osób po wypadkach.”	7	251 985,00
Zadanie pn. „Promocja pozytywnych postaw w stosunku do osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży.”	5	106 000,00
Zadanie pn. „Zapewnienie wsparcia osobom z niepełnosprawnościami i terminalnie chorym oraz ich rodzinom poprzez działalność hospicyjną lub wolontariat szpitalny”	1	22 600,00
Zadanie pn. „Realizacja subregionalnego wsparcia żywnościowego polegającego na przyjmowaniu, magazynowaniu, dystrybucji i monitoringu wydawania żywności dla osób najbardziej potrzebujących we współpracy z innymi organizacjami pozarządowymi”	4	83 400,00
Zadanie pn. „Wspieranie inicjatyw na rzecz integracji społecznej imigrantów”.	2	30 000,00
Zadanie pn. „Wspieranie działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w województwie wielkopolskim”.	2	50 000,00
RAZEM:	42	950 000,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Załącznika nr 1 do uchwały nr 2653/2020 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 2 września 2020 r.

Spośród powyższych projektów, 8 obejmowało swoim działaniem obszar całej Wielkopolski. Dwa z ogólnowojewódzkich projektów kierowały swoje działania do osób najbardziej potrzebujących w kwestiach pomocy żywnościowej, jeden dotyczył osób z niepełnosprawnościami, dwa skierowane do osób bez orzeczonej niepełnosprawności, jeden do seniorów, a dwa dotyczyły przeciwdziałania przemocy. Najwięcej, bo aż po 14 projektów w tym konkursie obejmuje swoim zasięgiem subregion poznański oraz leszczyński, 9 kaliski, 8 koniński i 6 pilski.

Mapa nr 19 Liczba dofinansowanych projektów wspierających zadania publiczne województwa wielkopolskiego z obszaru pomocy społecznej (ujęcie subregionalne)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Załącznika nr 1 do uchwały nr 2653/2020 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 2 września 2020 r.

Należy pamiętać, że istnieje potrzeba ciągłego wspierania wielkopolskich organizacji pozarządowych nie tylko w wymiarze finansowym, ale zwłaszcza w formie przekazywania trzeciemu sektorowi narzędzi organizacyjnych, merytorycznych, doradczych, tak, aby podmioty pozarządowe mogły stać

się równorzędnymi partnerami sektora państwowego i biznesu, będąc przy tym niezależnymi finansowo oraz organizacyjnie, bazując na solidnych lokalnych zasobach i infrastrukturze społecznej.

11. Wnioski i rekomendacje

Infrastruktura społeczna

Obserwuje się trwałą tendencję kurczenia się gminnych zasobów mieszkalnictwa komunalnego – w roku oceny liczba mieszkań komunalnych zmalała do 51 387 (↓ o 628 mieszkań) w porównaniu z rokiem 2019 (52 015).

Wskazane zmiany prawdopodobnie wynikają z faktu coraz częstszego wykupu przez lokatorów mieszkań komunalnych na własność. Niektóre samorządy, aby jeszcze bardziej zwiększyć atrakcyjność takiego rozwiązania wprowadzają bonifikaty (tak, jak w przypadku mieszkań zakładowych), gdzie np. można wykupić mieszkanie za 10% jego rynkowej wartości. Każda gmina ustala własny poziom zniżek na wykup mieszkania komunalnego. Są jednak miasta, które całkowicie zrezygnowały z bonifikat¹⁹. Z punktu widzenia polskiego permanentnego kryzysu mieszkaniowego oraz niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych osób, których nie stać na zakup mieszkania oraz jego wynajęcie na rynku komercyjnym, kurczenie się gminnych zasobów mieszkaniowych jest zjawiskiem negatywnym. Naruszana w ten sposób jest również zasada sprawiedliwości społecznej w obszarze braku równych szans w dostępie do gminnych zasobów mieszkaniowych dla wszystkich mieszkańców danej gminy, którzy znajdują się w grupie osób uprawnionych do otrzymania mieszkania komunalnego.

W roku oceny zmalała również liczba lokali socjalnych. Z danych wykazanych w OZPS wynika, że 73 wielkopolskie gminy nie posiadały w 2020 r. w swoim zasobie mieszkań socjalnych.

¹⁹ <http://www.morizon.pl/blog/mieszkanie-komunalne-poradnik/>, dostęp: 30.05.2017 r.

Realizacja przez gminy zapisów ustawy o ochronie praw lokatorów i zasobie mieszkaniowym, nakładających na gminę obowiązek zabezpieczenia pomieszczeń tymczasowych dla osób i rodzin eksmitowanych, wymaga zwiększenia zasobu lokali socjalnych. **Gminy często borykają się z brakiem takich nieruchomości. Choćby z tego powodu, że muszą realizować wyroki eksmisyjne nie tylko tam, gdzie wierzycielem jest gmina, ale też te od spółdzielni mieszkaniowych, prywatnych właścicieli i innych instytucji występujących z powództwem eksmisyjnym.** Jeśli gminy nie wskażą pomieszczenia w wyznaczonym czasie (a wyroki realizują w kolejności chronologicznej, chyba, że lokatorzy są np. narażeni na niebezpieczeństwo zawalenia się budynku), komornik kieruje dłużnika do noclegowni albo schroniska. Gdy dłużnik zostaje pozbawiony prawa do tymczasowego pomieszczenia, bo np. stosował przemoc względem rodziny, wówczas komornik również powiadamia gminę i ona typuje noclegownię, schronisko lub inną placówkę zapewniającą miejsca noclegowe dla osób znajdujących się w takiej sytuacji²⁰.

W roku 2020 w porównaniu do 2019 wzrosła liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów, jednak nadal blisko 35% wielkopolskich gmin nie posiadało na swoim terenie oferty klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów (78 gmin). Wśród JST, które dysponowały taką ofertą dla seniorów było 17 gmin miejskich (521 miejsc spotkań dla seniorów), 64 gmin miejsko-wiejskich (516) oraz 67 gmin wiejskich (522).

Samorządy powinny zwrócić uwagę na rozbudowę tego rodzaju infrastruktury. Działania wspierające seniorów i poprawiające ich jakość życia są możliwe do sfinansowania w ramach projektów rządowych zarówno dla JST, jak i NGO:

- Program wieloletni „Senior+” na lata 2021-2025 – utworzenie lub doposażenie Klubów „Senior+” czy Dziennych Domów „Senior+”;
- Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021-2025 - celem jest zwiększenie uczestnictwa osób starszych we wszystkich dziedzinach życia społecznego (40 mln dofinansowania w każdym roku projektu);
- Program Opieka 75+ - celem jest poprawa dostępności do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, dla osób w wieku 75 lat i więcej

²⁰<http://regiodom.pl/porta1/wiadomosci/zmiany-w-prawie/eksmisja-2016-komu-nalezy-sie-mieszkanie-socjalne-lokal-zastepczy-komu-ni>, dostęp: 30.05.2021 r.

w gminach: miejskich, wiejskich, miejsko – wiejskich do 60 tys. mieszkańców, które realizują usługi opiekuńcze samodzielnie.

Zważywszy na systematyczny wzrost odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym w województwie wielkopolskim (w 2020 roku 19,9%), zmieniające się potrzeby, oczekiwania i styl życia seniorów, którzy z jednej strony wymagają zapewnienia opieki będąc niesamodzielnymi, a z drugiej strony jako osoby aktywne pragną mieć możliwość realizowania się i integrowania w sferze społecznej – samorzady powinny cyklicznie diagnozować sytuację osób starszych oraz tworzyć ofertę usług według rozpoznanych potrzeb.

Na terenie województwa wielkopolskiego nie funkcjonuje żaden ośrodek dla cudzoziemców.

Biorąc pod uwagę aktualny kryzys migracyjny i możliwe relokacje uchodźców z innych krajów europejskich, stanowi istotny deficyt w zasobie województwa.

Korzystający z pomocy i wsparcia

W ciągu kilku ostatnich lat liczba świadczeniobiorców pomocy społecznej w województwie wielkopolskim sukcesywnie maleje, od roku 2016 zmalała aż o 23,6% (30 708 os.). W 2020 r. tego typu świadczenie przyznano 99 183 os. (↓ o 5 060 os.), co stanowiło 44,0% ogółu osób, którym udzielono pomocy i wsparcia. Ze świadczeń pomocy społecznej w 2020 r. skorzystało 74 006 rodzin, które liczyły 149 242 os. (↓ o 12 115 os.).

Przyczyn poprawy warunków materialnych rodzin upatruje się przede wszystkim we wprowadzeniu rządowego programu 500+ (1 kwietnia 2016 roku), jednak wpływ na tę sytuację mógł mieć także dość znaczny spadek bezrobocia na przestrzeni kilku ostatnich lat, wzrost płacy minimalnej oraz systematyczny rozwój gospodarczy, dostrzegalny na poziomie wielu lokalnych samorządów (co zostało dostrzeżone na poziomie gminnych i powiatowych rekomendacji dołączonych do OZPS). Zauważyć należy, że od roku 2016 liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia spadła o niemal połowę (46,1%, czyli 15 107 rodzin). Niektóre

z samorządów w poprawie sytuacji społeczno-gospodarczej upatrują również efektu realizowanych projektów unijnych, które wpłynęły, w ich ocenie, na rozwój gmin i powiatów (m.in. poprzez aktywizację zawodową prowadzoną w ramach projektów zewnętrznych, udzielanie wsparcia na rozwój przedsiębiorstw, dopłaty dla rolników, itp.). Być może zjawisko zmniejszania się liczby osób korzystających z pomocy społecznej jest wypadkową opisanych wyżej czynników, z pewnością jednak należy się przyglądać tym statystykom w kolejnych latach.

W roku 2020, podobnie jak w roku ubiegłym nastąpił spadek (o 3,2 p.p.) osób długotrwale korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, czyli zarejestrowanych w systemie pomocy społecznej w ciągu ostatnich 36 miesięcy, przez co najmniej 18 miesięcy.

W przeciągu ostatnich lat można było obserwować utrwalanie zjawiska pozostawiania w systemie osób długotrwale korzystających. Dla przykładu, w 2016 roku 48,1% osób korzystających z pomocy należało do tej kategorii, w roku 2018 już 50,2%, natomiast w 2019 roku odsetek ten wysiósł 49,5%, a w 2020 roku – 48,9%. Być może zadziałał tu efekt świadczenia wychowawczego 500+, który od lipca 2019 roku jest przyznawany na każde dziecko do 18 r.ż. pozostające na utrzymaniu rodziców, niezależnie od ich dochodu. Bez wątplenia to zjawisko należy obserwować w kolejnych latach i dopiero wtedy będzie można sformułować uprawnione tezy dotyczące tej tendencji. **Należy również zabezpieczyć środki finansowe** na: pomoc materialną w postaci świadczeń pieniężnych kierowanych do grup zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym, a także na pomoc niematerialną, realizowaną m.in. poprzez działania wykwalifikowanej kadry pomocy społecznej (np. asystenci rodziny), czy rozwój infrastruktury pomocy społecznej adresowanej do tej grupy.

Coraz częściej wśród klientów pomocy społecznej znajdują się osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe.

Począwszy od roku 2018 kategoria ta stała się liczniejsza niż pozostałych gospodarstw domowych (w 2020 roku osiągnęła wartość 55,9%), w przeciągu ostatnich 4 lat został odnotowany wzrost o 7,8 p. p. W grupie wszystkich gospodarstw domowych otrzymujących świadczenia z pomocy społecznej 15,9% to 1-osobowe gospodarstwa domowe emerytów i rencistów. **Wzrasta również odsetek osób starszych** będących

klientami pomocy społecznej. O ile w 2016 roku stanowili oni 16,9% tej grupy, to w 2020 roku już 23,7%.

W roku 2020 spadła ponownie wartość wskaźnika deprivacji lokalnej (stopień niezaspokojenia potrzeb mieszkańców wielkopolskich gmin wyrażony liczbą bezwzględną jako stosunek liczby osób w rodzinach, którym przyznano pomoc na każdy 1000 mieszkańców gminy) do 41,09, co oznacza spadek w porównaniu do roku poprzedniego o 4,28 p. p.

Wskaźnik deprivacji lokalnej najwyższe wartości osiąga na terenach zlokalizowanych w północnej i wschodniej części województwa. Najwyższe wartości wskaźnika deprivacji lokalnej w roku 2020 wystąpiły w gminach: Malanów (133,94), Kramsk (106,84), Margonin (99,58). W tym zestawieniu znalazły się także gminy należące do powiatów: złotowskiego, tureckiego, kaliskiego, nowotomyskiego, pleszewskiego. Zaleca się zintensyfikowanie działań na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, zwłaszcza na terenie gmin dotkniętych w największym stopniu deprivacją potrzeb.

Na przestrzeni kilku ostatnich lat czterema głównymi powodami udzielania pomocy i wsparcia w województwie wielkopolskim były niezmiennie: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba, zmienna była natomiast ich kolejność na liście rankingowej w poszczególnych latach. Od czterech lat głównym powodem korzystania z pomocy społecznej w naszym województwie jest długotrwała lub ciężka choroba w rodzinie, następnie ubóstwo, niepełnosprawność i bezrobocie.

We wszystkich tych kategoriach nastąpił spadek liczby rodzin korzystających, w stosunku do poprzedniego roku. W 2020 roku lista powodów wyglądała następująco:

1. Długotrwała lub ciężka choroba – 36 114 rodzin (↓ o 3 137 rodzin), **2. Ubóstwo – 29 564 rodzin** (↓ o 2 282 rodzin), **3. Niepełnosprawność – 26 286 rodzin** (↓ o 2 947 rodzin) **4. Bezrobocie – 17 667 rodzin** (↓ o 846 rodzin). Zaleca się zintensyfikowanie działań na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, adresowanych do tych grup beneficjentów.

W roku 2020, w porównaniu do 2019 roku, we wszystkich rodzajach analizowanych zasiłków zmalała liczba świadczeniobiorców, w przypadku zasiłku stałego o 862 osoby, w przypadku zasiłku okresowego o 308 osób, a w przypadku zasiłku celowego o 643 osoby.

Sytuacja spowodowana pandemią koronawirusa w 2020 roku, w ogólnym rozrachunku nie wpłynęła na zwiększenie liczby osób pobierających zasiłki w ramach systemu pomocy społecznej. W województwie wielkopolskim do 2017 roku systematycznie wzrastała liczba osób pobierających zasiłki stałe.

W roku oceny w porównaniu do 2019 roku spadła liczba osób korzystających z dodatków mieszkaniowych i energetycznych. Pomimo 5,5% spadku świadczeniobiorców w przypadku dodatku mieszkaniowego, kwota wydatkowana na ten cel nieznacznie wzrosła, o niecały 1%.

Eksperci twierdzą, że wypłaty dodatku energetycznego nie są ukierunkowane na trwałe rozwiązanie problemu ubóstwa energetycznego, jedynie okresowo w niewielkim stopniu poprawiają płynność budżetu gospodarstwa domowego. Dodatek energetyczny to niewystarczający obecnie instrument ochrony najuboższych odbiorców energii i powinien w przyszłości zostać wpisany w kompleksowy system ochrony takich odbiorców²¹.

Usługi socjalne

Należy zwrócić uwagę na wydatki związane z pieczą zastępczą. Środki finansowe wykazane przez JST w rozdziale budżetowym 85508 – Rodziny zastępcze w roku oceny wyniosły 136 845 083 zł. W prognozach wykazanych na rok 2021 JST wykazują wzrost wydatków na ten cel.

Prognozowany wzrost potrzebnych środków przeznaczanych na ten cel może wynikać z tego, iż zgodnie z art. 191 ust. 8 i 9 ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej, w przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej gmina ponosi wydatki w wysokości: 10% w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej, 30% –

²¹ <https://www.wnp.pl/energetyka/dodatek-energetyczny-to-instrument-obecnie-niewystarczajacy-uwaza-mariusz-swora,339377.html> [Dostęp: 01.06.2021 r.]

w drugim roku i 50% w trzecim i kolejnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej. W ostatnich latach wzrastają również wydatki przeznaczane na pieczę instytucjonalną, **w 2020 roku wydatki w rozdziale 85510 – Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych wyniosły 90 362 969 zł. Wzrastają wydatki związane z zapewnieniem wsparcia w domach pomocy społecznej.** Środki finansowe ujęte w rozdziale budżetowym 85202 – Domy pomocy społecznej w latach 2018-2019 **zwiększyły się o 30 177 154 zł.** W 2020 roku JST planują wydatkować na ten cel 421 356 882 zł. Przedstawiciele OPS zaznaczają, że wydatki na ten cel stanowią istotną część budżetu gminy.

W województwie wielkopolskim w 2020 roku zmalała, o 233 osoby, liczba osób korzystających z usług opiekuńczych o charakterze podstawowym. O 7% zmniejszyła się liczba godzin usług opiekuńczych w skali roku, natomiast o 11% wzrosła kwota wydatkowana na ten cel.

Wzrost kwoty wydatkowanej przez gminy na realizację tego zadania wynika ze wzrostu stawek wynagrodzeń za godzinę usług opiekuńczych. W komentarzach gmin do sprawozdania pojawiają się informacje na temat wzrostu nakładów na usługi opiekuńcze, który wynika np. z dużej liczby osób w wieku poprodukcyjnym, osób samotnych, osób z niepełnosprawnościami, wymagających wsparcia w czynnościach dnia codziennego. Trend dotyczący spadku intensywności świadczenia usług opiekuńczych w roku 2020 utrzymał się.

W przypadku usług specjalistycznych w porównaniu do 2019 roku w 2020 roku nieznacznie wzrosła liczba świadczeniobiorców (17 osób więcej w przypadku usług specjalistycznych i 11 osób więcej w przypadku specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi).

W przypadku usług specjalistycznych finansowanych przez gminę zmalały zarówno nakłady jak i liczba świadczeń, te pierwsze o 2%, drugie o 6%. W przypadku specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi wzrosły zarówno nakłady, jak i liczba świadczeń, pierwsze o 2%, drugie o 8%.

Liczba pracowników socjalnych, zatrudnionych w gminach i powiatach na tym stanowisku, nie uległa znaczącej zmianie w porównaniu z rokiem poprzednim.

Warto podkreślić, że w roku oceny odnotowano spadek liczby pracowników zarówno w ogólnej liczbie pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, jak i liczbie osób zatrudnionych na stanowisku pracownika socjalnego, co może mieć związek ze spadkiem liczby klientów pomocy społecznej. Przyczyn odpływu pracowników socjalnych z zawodu, z jednej strony można dopatrywać się w trudnych warunkach pracy, niskim wynagrodzeniu (w stosunku do liczby obowiązków), przechodzeniu pracowników na emeryturę i trudnościach w rekrutacji nowej kadry. Przedstawiciele JOPS podkreślają, że pogłębia się problem z zatrudnieniem pracowników socjalnych, ponieważ coraz mniej osób jest zainteresowanych podjęciem pracy w zawodzie „o niskim prestiżu społecznym” i „bardzo stresogennym”, za proponowane wynagrodzenie. Ponadto coraz częściej wskazują na konieczności zwiększenia przez samorzządy nakładów finansowych na wynagrodzenia dla kadry socjalnej oraz podniesienie tychże wynagrodzeń. Wg przedstawicieli JOPS wynagrodzenia pracowników socjalnych są nieadekwatne w stosunku do oczekiwań związanych z kwalifikacjami (skończone studia, kursy, itp.), umiejętnościami kadry socjalnej i faktycznie wykonywanymi obowiązkami. Ponadto często brakuje jasnej ścieżki awansu, szczególnie w małych ośrodkach. Podlegające ciągłym zmianom prawo, wprowadzanie nowych zadań dla pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny wymaga od tych specjalistów ciągłego zwiększania kompetencji zawodowych. Zatem konieczne jest umożliwienie pracownikom socjalnym i asystentom rodziny rozwoju zawodowego (np. zdobywanie specjalizacji) poprzez tworzenie do tego warunków oraz finansowanie lub współfinansowanie przez pracodawców różnych form podnoszących i wzmacniających kwalifikacje zawodowe. Ponadto, w celu udzielenia wsparcia, zapobiegania wypaleniu zawodowemu i podnoszenia skuteczności pracy, **niezbędne jest umożliwienie udziału pracownikom socjalnym i asystentom rodziny w profesjonalnej superwizji.**

Nie wszystkie wielkopolskie gminy spełniają kryteria ustawowe dotyczące zatrudnienia pracowników socjalnych. W roku oceny 43 (↓2) gminy nie spełniały wymogu zatrudnienia nie mniej niż 3 pracowników socjalnych. Z kolei wskaźnik zatrudnienia 1 pracownika socjalnego na 2000 mieszkańców osiąga 36,7% gmin w województwie, natomiast wskaźnik 1 pracownika na 50 środowisk objętych pracą socjalną – 64,6% gmin. Wszystkich wskaźników dotyczył spadek wartości.

Rekomenduje się zwiększenie zatrudnienia pracowników socjalnych, w szczególności w tych gminach, które nie spełniają wymogów ustawowych oraz opracowanie standardu odpowiednich warunków pracy pracownika socjalnego poprzez m.in. stworzenie warunków lokalowych do godnego przyjmowania osób korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej. W licznych rekomendacjach i wnioskach formułowanych przez OPS w OZPS pojawia się zagadnienie bezpieczeństwa pracowników socjalnych i jego poprawy, w szczególności w sytuacji kontaktu z klientem, który potencjalnie może być niebezpieczny. Ważnym zadaniem, a jednocześnie obowiązkiem samorządów staje się podjęcie działań zmierzających do podniesienia poziomu bezpieczeństwa w miejscu pracy i poza nim (w środowisku), przy wykonywaniu indywidualnych zadań przez pracowników tej instytucji. Niezbędne również staje się wypracowanie szczegółowych standardów BHP (w biurze i terenie) oraz stosowanie oceny ryzyka zawodowego pracowników socjalnych. Proponuje się opracowanie we wszystkich instytucjach pomocy społecznej niezbędnych procedur na wypadek zagrożenia epidemicznego lub innych sytuacji kryzysowych, aby utrzymać ciągłość i wysoką jakość pracy.

Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

Ośrodki oferujące wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami w województwie wielkopolskim to m.in.: 74 środowiskowe domy samopomocy (↑ 3), 15 DPS dla OzN (↓4) i 11 dla osób z zaburzeniami psychicznymi (↑ 2). W przypadku aktywizacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami w roku oceny, odnotowano nieznaczny wzrost liczby WTZ – 89 (↑ 2) oraz niezmienną liczbę ZAZ (9). Wśród placówek, których wsparcie skierowane jest do osób z grup podwyższonego ryzyka socjalnego zauważyć można spadek liczby placówek (dot. CIS, KIS) oraz zmniejszenie liczby osób korzystających ze wsparcia (dot. CIS, noclegowni, schronisk i domów dla osób bezdomnych). Nieznaczny wzrost liczby osób, którym udzielono pomocy zanotowano w KIS i ogrzewalniach dla osób bezdomnych.

Można domniemywać, że zmniejszenie się liczby osób korzystających z placówek wspierających osoby z kręgu wysokiego ryzyka socjalnego jest związane częściowo z sytuacją epidemiczną np. czasowym zawieszeniem funkcjonowania podmiotów, z drugiej strony z odroczeniem terminów corocznego raportowania. Pomimo pandemii i czasowego ograniczenia funkcjonowania WTZ, zajęcia w nich częściowo realizowano poprzez zdalne formy komunikacji, w których uczestnicy przy wsparciu rodziny brali udział w spotkaniach i wykonywali zadania online.

Mając na względzie powyższe informacje rekomenduje się poszerzenie środowiskowego systemu wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi poprzez zwiększenie liczby klubów samopomocy oraz utworzenie dodatkowych miejsc w Środowiskowych Domach Samopomocy. Istotną rolę w poprawie infrastruktury wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi mogłyby odegrać organizacje pozarządowe, którym zlecano by te zadania w drodze otwartych konkursów ofert oraz utworzenie nowych typów ŚDS np. dla osób z autyzmem, osób z zaburzeniami sensorycznymi czy ze sprzężoną niepełnosprawnością.

Zgłaszano potrzebę **kontynuowania działań oraz zwiększenia ich innowacyjności w zakresie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami**. Niniejsze wsparcie uwzględniać ma trzyetapowy proces aktywizacji zawodowej, w sposób szczególny dedykowany osobom z niepełnosprawnościami w stopniu umiarkowanym i znacznym. W pierwszym etapie zakłada się uczestnictwo w warsztatach terapii zajęciowej, następnie osoby, które są w stanie pracować, mogą podjąć zatrudnienie w zakładach aktywności zawodowej i tym samym uzyskać niezbędne umiejętności i doświadczenie

przed wejściem na otwarty rynek pracy. Wsparciem powinny być zatem objęte nie tylko zakłady aktywności zawodowej oraz warsztaty terapii zajęciowej, ale również osoby z niepełnosprawnościami chcące podjąć zatrudnienie na otwartym rynku pracy. Istotny w zakresie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami jest monitoring obecności na rynku pracy byłych uczestników warsztatów terapii zajęciowej oraz zakładów aktywności zawodowej. Nową i aktualnie dobrze zorganizowaną przestrzenią dla osób z niepełnosprawnościami do realizowania się zawodowo są podmioty ekonomii społecznej, zwłaszcza spółdzielnie socjalne, które mogą być tworzone m.in. przez organizacje pozarządowe czy JST.

Większość pracowników socjalnych rekomendowała również inne formy wsparcia poza ofertą domów pomocy społecznej. Istotna jest zatem dywersyfikacja form wsparcia instytucjonalnego oferowanego osobom starszym tak, aby w najlepszy sposób odpowiadały na ich zróżnicowane potrzeby.

Zaleca się zatem utworzenie **większej liczby ośrodków wsparcia dziennego i mieszkań chronionych, dla osób, które są na tyle samodzielne, aby funkcjonować przy umiarkowanym wsparciu i nie są obłożnie chore.** Plusem powyższych rozwiązań są ich koszty relatywnie niższe niż opieka w domach pomocy społecznej. Po drugie, osoba starsza pozostaje w swoim naturalnym środowisku społecznym, co gwarantuje poczucie ontologicznego bezpieczeństwa. W 2019 roku na terenie całego województwa wielkopolskiego funkcjonowało 109 mieszkań chronionych, z których skorzystało 358 osób oraz 33 Dzielne Domy Pomocy, z których oferty skorzystały 2 762 osoby. Jak wynika z rekomendacji wielkopolskich JOPS – zasoby te, pomimo poprawy ich dostępności, ze względu na wdrożenie rządowego programu „Senior+” są nadal niewystarczające w porównaniu ze zgłaszanymi lokalnymi potrzebami.

Z uwagi na znaczne obciążenie opiekunów osób niesamodzielnych należy propagować tworzenie instytucji opieki „wytchnieniowej” (takich jak Dom Krótkiego Pobytu) na terenie całego województwa, które pomogłyby odciążać opiekunów zamieszkujących również gminy odległe od m. Poznań.

Istotne znaczenie ma również szereg rekomendacji związanych z problemem przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zwracano uwagę na konieczność **utworzenia większej liczby Ośrodków Interwencji Kryzysowej (OIK) – jako formy pomocy dla ofiar przemocy**, rozszerzenia zakresu pracy z tymi rodzinami o specjalistyczne poradnictwo, tworzenie grup samopomocowych, uruchomienie szkół dla rodziców, organizowania szkoleń i warsztatów związanych z funkcjonowaniem rodziny i prowadzeniem gospodarstwa domowego. W tym kontekście istotne jest również **zintensyfikowanie działań Zespołów Interdyscyplinarnych ds. Przeciwdziałania Przemocy** chociażby poprzez inicjowanie działań informacyjnych w środowisku o możliwościach uzyskania pomocy dla ofiar przemocy. Zasadne jest również zwiększenie środków finansowych na szkolenia członków Zespołów Interdyscyplinarnych.

W wielu wnioskach końcowych formułowanych w OZPS pojawił się problem niezaradności opiekuńczo-wychowawczej rodzin.

Gospodarstwa domowe przeżywające trudności w wypełnianiu swoich podstawowych mogą liczyć na wieloaspektowe wsparcie. Formy pomocy wobec tego typu rodzin zostały zapisane w Ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Samorządy odnotowują wzrost kosztów przeznaczanych na instytucjonalne formy pieczy zastępczej, stąd przedstawiciele JOPS rekomendują zwiększenie nakładów finansowych na **utrzymanie rodzinnych form pieczy zastępczej**. Konieczne jest zatem zabezpieczenie środków finansowych na dalszy rozwój rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych i rodzinnych domów dziecka. Zadania z tym związane to: diagnozowanie, szkolenie i kwalifikowanie kandydatów zgłaszających chęć stworzenia rodziny zastępczej, wypłata pełnego zakresu świadczeń obligatoryjnych i fakultatywnych na rzecz tych rodzin. Rekomenduje się tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, jako jednego z elementów systemu wsparcia rodzin z dziećmi.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej dopuszczała funkcjonowanie instytucjonalnej pieczy zastępczej (placówki opiekuńczo-wychowawcze) z miejscami dla 30 dzieci do końca roku 2020. Po tym okresie w każdej placówce opiekuńczo-wychowawczej może przebywać maksymalnie 14 dzieci.

Mając świadomość konsekwencji tych zmian systemowych pracownicy socjalni zgłaszają konieczność podejmowania dalszych działań na rzecz tworzenia rodzinnych domów dziecka oraz rodzin zastępczych zawodowych. Dodatkowo, kalkulacje kosztów ponoszonych przez samorządy lokalne w ramach wydatków na poszczególne rodzaje pieczy zastępczej pokazują, że **średniomiesięczny koszt utrzymania 1 wychowanka w rodzinie zastępczej (887,6 zł) jest prawie sześciokrotnie niższy niż koszt utrzymania 1 wychowanka placówki opiekuńczo-wychowawczej (5 066,9 zł).**

Rekomenduje się zwiększenie nakładów na szkolenia dla rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka i kandydatów na rodziny adopcyjne.

Jak wynika również z rekomendacji eksperckich sformułowanych w ramach raportu „Diagnoza systemu pieczy zastępczej w Wielkopolsce”: „Służby profesjonalne muszą aktywnie zachowywać się w stosunku do rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka sugerując im fachowe wsparcie dla dziecka, czy to medyczne, czy psychologiczno-pedagogiczne czy też inne”.

Wskazane byłoby prowadzenie większej liczby mieszkań chronionych dla pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych, jak i dziennych ośrodków wsparcia.

Jednakże należy zaznaczyć, że zwiększenie ww. zasobów pomocy społecznej możliwe jest pod warunkiem posiadania dodatkowych środków finansowych.

Z uwagi na sygnalizowany przez przedstawicieli wielkopolskich PCPR problem rosnącej liczby dzieci wymagających specjalistycznego wsparcia (w rozumieniu art. 183 ustawy o pieczy zastępczej), rekomenduje się utworzenie na terenie województwa wielkopolskiego regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej – formy instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Pracownicy socjalni zgłaszali również potrzebę podjęcia zintensyfikowanych działań na rzecz opracowania systemowego wsparcia dla osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi poprzez działalność Zespołu Wczesnego Rozpoznawania i Wczesnej Terapii, którego głównym celem byłaby wszechstronna pomoc dzieciom upośledzonym umysłowo, poprzez zdiagnozowanie i określenie właściwej terapii, jak również pomoc i wsparcie

rodziny w długotrwałym procesie terapeutycznym dziecka. We wnioskach końcowych jeden z ośrodków pomocy społecznej podniósł kwestię dzieci z niepełnosprawnością o szczególnych potrzebach opiekuńczych. Szczególnie podkreśla się konieczność uzupełnienia luki w katalogu typów domów pomocy o domy dla dzieci i młodzieży chorych psychicznie lub z zaburzeniami psychicznymi.

Z uwagi na wzrastającą liczbę osób w wieku poprodukcyjnym wielu pracowników socjalnych zgłaszało potrzebę intensyfikacji działań w zakresie rozwoju potencjału, zainteresowań i samorealizacji osób starszych. Możliwości takie dają kluby seniora, czy uniwersytety trzeciego wieku.

We wnioskach końcowych OZPS zgłaszano brak na terenie wielu gmin jednostek specjalistycznego poradnictwa oraz brak specjalistów takich, jak psycholog, terapeuta, mediator, prawnik.

Często, wsparcie to świadczą pracownicy socjalni, jednak w wielu przypadkach konieczne jest organizowanie doradztwa/konsultacji o charakterze specjalistycznym.

Nierównomiernie rozlokowane zasoby wsparcia.

Analizując rozmieszczenie istniejących zasobów pomocy i wsparcia zwraca uwagę **nierównomierne ich rozlokowanie** – w pobliżu centrum województwa, a więc głównie w mieście Poznań i w jego okolicach, a także innych większych miast (Konin, Kalisz, Leszno, Piła), natomiast gminy położone na obrzeżach województwa, zwłaszcza północnym oraz wschodnim nie dysponują już ofertą tak zróżnicowaną i dostosowaną do potrzeb. Warto byłoby uwzględnić ten fakt przy planowaniu kolejnych inwestycji.

Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityk społecznej

Należy zwrócić uwagę na wydatki związane z pieczęcią zastępczą. Środki finansowe wykazane przez JST w rozdziale budżetowym 85508 – Rodziny zastępcze w roku oceny wyniosły 136 845 083 zł. W prognozach wykazanych na rok 2021 JST wykazują wzrost wydatków na ten cel.

Prognozowany wzrost potrzebnych środków przeznaczanych na ten cel może wynikać z tego, iż zgodnie z art. 191 ust. 8 i 9 ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej, w przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej gmina ponosi wydatki w wysokości: 10% w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej, 30% – w drugim roku i 50% w trzecim i kolejnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej. W ostatnich latach wzrastają również wydatki przeznaczone na pieczę instytucjonalną, **w 2020 roku wydatki w rozdziale 85510 – Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych wyniosły 90 362 969 zł. Wzrastają wydatki związane z zapewnieniem wsparcia w domach pomocy społecznej.** Środki finansowe ujęte w rozdziale budżetowym 85202 – Domy pomocy społecznej w latach 2018-2019 **zwiększyły się o 30 177 154 zł.** W 2020 roku JST planują wydatkować na ten cel 421 356 882 zł. Przedstawiciele OPS zaznaczają, że wydatki na ten cel stanowią istotną część budżetu gminy.

Wzrastają wydatki związane z zapewnieniem wsparcia w domach pomocy społecznej. Środki finansowe ujęte w rozdziale budżetowym 85202 – Domy pomocy społecznej w latach 2019-2020 zwiększyły się o 53 499 702 zł i w 2020 roku wyniosły 459 805 656 zł. W 2021 roku JST planują wydatkować na ten cel 461 895 703 zł.

Przedstawiciele OPS zaznaczają, że wydatki na ten cel stanowią istotną część budżetu gminy. Zapewnienie opieki środowiskowej dla wielu gmin staje się działaniem priorytetowym, na realizację którego pozyskują środki zewnętrzne. Zwiększające się koszty utrzymania w DPS, a także zmiana sposobu funkcjonowania rodzin, z roku na rok wymaga planowania zwiększonych wydatków na domy pomocy społecznej.

Pozytywnym trendem są wzrastające wydatki JST w rozdziale 85203 – ośrodki wsparcia.

W roku oceny w porównaniu z 2019 rokiem wydatkowano na ten cel 354 967 zł więcej, i to pomimo pandemii, która w istotny sposób ograniczyła, a w pewnych momentach w całości wyłączyła możliwość korzystania z ośrodków wsparcia.

Wzrastają wydatki związane z zapewnieniem usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych. W rozdziale budżetowym 85228 – usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w porównaniu z 2019 rokiem w 2020 wydatkowano w skali całego województwa o 9 114 971 zł więcej.

Prognozy na 2021 rok wskazują na dalszy wzrost wysokości środków przeznaczonych na ten cel, o 12 203 921 zł w porównaniu z 2020 rokiem. Zapewnienie opieki środowiskowej dla wielu gmin staje się działaniem priorytetowym.

12. Aneks

Ocena zasobów pomocy społecznej

FORMULARZ OZPS

za rok 2020

**Tabela nr 1. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA
DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ
stan na 31 XII**

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2019	Rok oceny 2020	Prognoza ¹⁾ 2021
0		1	2	3
INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA				
Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	1	OZPS 2019 (T1_W1_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy	2	OZPS 2019 (T1_W2_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym z wiersza 1: Liczba mieszkań socjalnych (lokali)	3	OZPS 2019 (T1_W3_K2)	Własne dane	Własne dane

Liczba oczekujących na mieszkanie socjalne	4	OZPS 2019 (T1_W4_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego	5	OZPS 2019 (T1_W5_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów	6	OZPS 2019 (T1_W6_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba hospicjów	7	OZPS 2019 (T1_W7_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba ośrodków dla cudzoziemców	8	OZPS 2019 (T1_W8_K2)	Własne dane	Własne dane

- 1) Wielkość prognozy nie dotyczy wartości przyrostu lub spadku. W przypadku braku możliwości oszacowania wielkości liczbowych dla prognozy należy wpisać liczby odpowiadające danym z kolumny „Rok oceny 2020”. Niniejsza instrukcja dotyczy wypełniania wszystkich tabel OZPS.

Tabela nr 2. DANE O KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA w całym okresie sprawozdawczym

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2019	Rok oceny 2020	Prognoza 2021
0		1	2	3
OSOBY I RODZINY, KTÓRYM UDZIELONO POMOCY I WSPARCIA				
Liczba osób	1	OZPS 2019 (T2_W1_K2)	Własne dane	Własne dane
OSOBY I RODZINY, KTÓRYM PRYZNANO ŚWIADCZENIE				
Liczba osób	2	OZPS 2019 (T2_W2_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-3_W1_K1)	Wartość z kol. 2
W tym: osoby długotrwale korzystające	3	OZPS 2019 (T2_W3_K2)	WAW	Wartość z kol. 2
Wiek 0-17	4	OZPS 2019 (T2_W4_K2)	WAW	Wartość z kol. 2
Wiek produkcyjny *	5	OZPS 2019 (T2_W5_K2)	WAW	Wartość z kol. 2
Wiek poprodukcyjny **	6	OZPS 2019 (T2_W6_K2)	WAW	Wartość z kol. 2
Liczba rodzin	7	OZPS 2019 (T2_W7_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-3_W1_K2)	Wartość z kol. 2

Liczba osób w rodzinach	8	OZPS 2019 (T2_W8_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-3_W1_K4)	Wartość z kol. 2
w tym: KOBIECY (z wierszy 2-6)				
Ogółem	9	OZPS 2019 (T2_W9_K2)	WAW	Wartość z kol. 2
W tym: osoby długotrwale korzystające	10	OZPS 2019 (T2_W10_K2)	WAW	Wartość z kol. 2
Wiek 0-17	11	OZPS 2019 (T2_W11_K2)	WAW	Wartość z kol. 2
Wiek 18-59	12	OZPS 2019 (T2_W12_K2)	WAW	Wartość z kol. 2
Wiek 60 lat i więcej	13	OZPS 2019 (T2_W13_K2)	WAW	Wartość z kol. 2
OSOBY I RODZINY, Z KTÓRYMI PRZEPROWADZONO WYWIAD ŚRODOWISKOWY				
Liczba osób ogółem	14	OZPS 2019 (T2_W14_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba rodzin	15	OZPS 2019 (T2_W15_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba osób w rodzinach	16	OZPS 2019 (T2_W16_K2)	Własne dane	Własne dane
KONTRAKT SOCJALNY				
Liczba zawartych kontraktów socjalnych - ogółem	17	OZPS 2019 (T2_W17_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba osób objętych kontraktem socjalnym - ogółem	18	OZPS 2019 (T2_W18_K2)	Własne dane	Własne dane

* wiek produkcyjny: kobiety w wieku 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lat

** wiek poprodukcyjny: kobiety w wieku 60 i więcej, mężczyźni 65 i więcej

**Tabela nr 3. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia
GMINA - ZADANIA OPS oraz MOPS, MOPR
wypełniane wyłącznie przez gminy i miasta na prawach
powiatu
w całym okresie sprawozdawczym**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2019	Rok oceny 2020	PROGNOZA 2021
0	1	2	3
ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNE Z POMOCY SPOŁECZNEJ			
ZASIŁEK STAŁY			

Liczba osób	1	OZPS 2019 (T3_W1_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W2_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	2	OZPS 2019 (T3_W2_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W2_K3)	Wartość z kol. 2
W tym: (wiersze 3 - 6)				
Zasilek stały dla osób samotnie gospodarujących				
Liczba osób	3	OZPS 2019 (T3_W3_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W5_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	4	OZPS 2019 (T3_W4_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W5_K3)	Wartość z kol. 2
Zasilek stały dla osoby w rodzinie				
Liczba osób	5	OZPS 2019 (T3_W5_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W6_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	6	OZPS 2019 (T3_W6_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W6_K3)	Wartość z kol. 2
ZASILEK OKRESOWY				
Liczba osób	7	OZPS 2019 (T2.1_W7_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W7_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	8	OZPS 2019 (T3_W8_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W7_K3)	Wartość z kol. 2
W tym: (wiersze 9 - 16)				
Zasilek okresowy z tytułu bezrobocia				
Liczba osób	9	OZPS 2019 (T3_W9_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W10_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	10	OZPS 2019 (T3_W10_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W10_K3)	Wartość z kol. 2
Zasilek okresowy z tytułu długotrwałej choroby				
Liczba osób	11	OZPS 2019 (T3_W11_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W11_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	12	OZPS 2019 (T3_W12_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W11_K3)	Wartość z kol. 2
Zasilek okresowy z tytułu niepełnosprawności				
Liczba osób	13	OZPS 2019 (T3_W13_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W12_K1)	Wartość z kol. 2

Kwota świadczeń w złotych	14	OZPS 2019 (T3_W14_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W12_K3)	Wartość z kol. 2
Zasilek okresowy z tytułu możliwości utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego				
Liczba osób	15	OZPS 2019 (T3_W15_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W13_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	16	OZPS 2019 (T3_W16_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W13_K3)	Wartość z kol. 2
Zasilek okresowy kontynuowany niezależnie od dochodu na podstawie art. 38 ust. 4a i 4b				
Liczba osób	17	OZPS 2019 (T3_W17_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W15_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	18	OZPS 2019 (T3_W18_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W15_K3)	Wartość z kol. 2
ZASIŁEK CELOWY OGÓLEM				
Liczba osób	19	OZPS 2019 (T3_W19_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W33_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	20	OZPS 2019 (T3_W20_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W33_K3)	Wartość z kol. 2
W tym: (wiersze 21 - 22)				
ZASIŁEK CELOWY PRZYZNANY W RAMACH PROGRAMU WIELOLETNIEGO „POSILEK W SZKOLE I W DOMU”				
Liczba osób	21	OZPS 2019 (T3_W21_K2)	(CAS) Dożywianie 2020 (Dz-II_W1_K2)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	22	OZPS 2019 (T3_W22_K2)	(CAS) Dożywianie 2020 (Dz-II_W5_K2)	Wartość z kol. 2
ZASIŁEK CELOWY PRZYZNANY NIEZALEŻNIE OD DOCHODU na podstawie art. 39a ust. 1 i 2				
Liczba osób	23	OZPS 2019 (T3_W23_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W35_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	24	OZPS 2019 (T3_W24_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W35_K3)	Wartość z kol. 2
ŚWIADCZENIA NIEPIENIĘŻNE Z POMOCY SPOŁECZNEJ				
POSILEK OGÓLEM				
Liczba osób	25	OZPS 2019 (T3_W25_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W22_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	26	OZPS 2019 (T3_W26_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W22_K3)	Wartość z kol. 2

W tym: (z wierszy 25 – 26)				
DLA DZIECI				
Liczba osób	27	OZPS 2019 (T3_W27_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W23_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	28	OZPS 2019 (T3_W28_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W23_K3)	Wartość z kol. 2
W tym: (z wierszy 25 – 26)				
POSILEK świadczenie przyznane w ramach programu wieloletniego „POSILEK W SZKOLE I W DOMU”				
Liczba osób	29	OZPS 2019 (T3_W29_K2)	(CAS) Dożywianie 2020 (Dz-III_W1_K2)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	30	OZPS 2019 (T3_W30_K2)	(CAS) Dożywianie 2020 (Dz-III_W11_K2)	Wartość z kol. 2
W tym: (z wierszy 29 – 30)				
DLA DZIECI				
Liczba osób	31	OZPS 2019 (T3_W31_K2)	(CAS) Dożywianie 2020 (Dz-III_W1_K4+K6)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	32	OZPS 2019 (T3_W32_K2)	(CAS) Dożywianie 2020 (Dz-III_W11_K4+K6)	Wartość z kol. 2
SCHRONIENIE - OGÓLEM				
Liczba osób	33	OZPS 2019 (T3_W33_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W16_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	34	OZPS 2019 (T3_W34_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W16_K3)	Wartość z kol. 2
UBRANIE				
Liczba osób	35	OZPS 2019 (T3_W35_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W24_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	36	OZPS 2019 (T3_W36_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W24_K3)	Wartość z kol. 2
SPRAWIENIE POGRZEBU				
Liczba rodzin	37	OZPS 2019 (T3_W37_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W31_K4)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	38	OZPS 2019 (T3_W38_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W31_K3)	Wartość z kol. 2
ODPŁATNOŚĆ GMINY ZA POBYT W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ				

Liczba osób	39	OZPS 2019 (T3_W39_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2B_W43_K1)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	40	OZPS 2019 (T3_W40_K2)	(CAS) MRPiPS -03 2020 (Dz-2B_W43_K3)	Wartość z kol. 2
WSPIERANIE RODZINY I PIECZA ZASTĘPCZA				
Liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny	41	OZPS 2019 (T3_W41_K2)	(DOT) WRiSPZ-G 2020 Wsparcie Rodziny (Tab-B_W8_K3) za II półrocze	Wartość z kol. 2
Liczba rodzin wspierających	42	OZPS 2019 (T3_W42_K2)	(DOT) WRiSPZ-G 2020 Wsparcie Rodziny (Tab-A_W1_K3) za II półrocze	Wartość z kol. 2
Liczba asystentów rodziny	43	OZPS 2019 (T3_W43_K2)	(DOT) WRiSPZ-G 2020 Wsparcie Rodziny (Tab-B_W1_K3) za II półrocze	Wartość z kol. 2
Odpłatność za pobyt dziecka w pieczy zastępczej w złotych	44	OZPS 2019 (T3_W44_K2)	Własne dane	Własne dane

**Tabela nr 4. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia
POWIAT - ZADANIA PCPR oraz MOPR
wypełniane przez powiaty i miasta na prawach powiatu
w całym okresie sprawozdawczym**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2019	Rok oceny 2020	PROGNOZA 2021
0	1	2	3
INDYWIDUALNE PROGRAMY POMOCY			
PROGRAM ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE			

Liczba osób korzystających z usług	1	OZPS 2019 (T4_W1_K2)	(CAS) PRZEMOC 2020 (Działanie 3.3.5 wskaźnik: „liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno- edukacyjnych – ogółem”)	Wartość z kol. 2
USAMODZIELNIENIE				
PEŁNOLETNIE OSOBY OPUSZCZAJĄCE INSTYTUCJE O KTÓRYCH MOWA W ART. 88 UST. 1 USTAWY O POMOCY SPOŁECZNEJ				
Liczba osób	2	OZPS 2019 (T4_W2_K2)	Własne dane	Własne dane
Kwota świadczeń w złotych	3	OZPS 2019 (T4_W3_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2C_ W4+W8+W12+W16+W20 +W24+W28+W32_dla_K2 _K3_K4_K6)	Wartość z kol. 2
W TYM: (od poz. 4 do poz. 9)				
POMOC PIENIĘŻNA NA USAMODZIELNIENIE				
Liczba osób	4	OZPS 2019 (T4_W4_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2C_ W2+W6+W10+W14+W18 +W22+W26+W30_dla_K2)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	5	OZPS 2019 (T4_W5_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2C_ W4+W8+W12+W16+W20 +W24+W28+W32_dla_K2)	Wartość z kol. 2
POMOC PIENIĘŻNA NA KONTYNUOWANIE NAUKI				
Liczba osób	6	OZPS 2019 (T4_W6_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2C. W2+W6+W10+W14+W18 +W22+W26+W30_dla_K3)	Wartość z kol. 2
Kwota świadczeń w złotych	7	OZPS 2019 (T4_W7_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2C_ W4+W8+W12+W16+W20 +W24+W28+W32_dla_K3)	Wartość z kol. 2
POMOC PIENIĘŻNA NA ZAGOSPODAROWANIE				
Liczba osób	8	OZPS 2019 (T4_W8_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz- 2C_W2+W6+W10+W14+ W18+W22+W26+W30_dla _K6)	Wartość z kol. 2

Kwota świadczeń w złotych	9	OZPS 2019 (T4_W9_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-2C_ W4+W8+W12+W16+W20 +W24+W28+W32_dla_K6)	Wartość z kol. 2
REHABILITACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH				
Ogólna kwota dofinansowania (PFRON, środki własne powiatu)	10	OZPS 2019 (T4_W10_K2)	OZPS 2019 (T4_W10_K3)	Wartość z kol. 2
POMOC NA LIKWIDACJĘ BARIER ARCHITEKTONICZNYCH, TECHNICZNYCH I W KOMUNIKOWANIU SIĘ				
Liczba osób, które uzyskały dofinansowanie	11	OZPS 2019 (T4_W11_K2)	OZPS 2019 (T4_W11_K3)	Wartość z kol. 2
Wartość dofinansowania w złotych	12	OZPS 2019 (T4_W12_K2)	OZPS 2019 (T4_W12_K3)	Wartość z kol. 2
TURNUSY REHABILITACYJNE				
Liczba osób, które uzyskały pomoc	13	OZPS 2019 (T4_W13_K2)	OZPS 2019 (T4_W13_K3)	Wartość z kol. 2
Wartość dofinansowania w złotych	14	OZPS 2019 (T4_W14_K2)	OZPS 2019 (T4_W14_K3)	Wartość z kol. 2
ZAOPATRZENIE W PRZEDMIOTY ORTOPEDYCZNE, ŚRODKI POMOCNICZE I SPRZĘT REHABILITACYJNY				
Liczba osób, które uzyskały pomoc	15	OZPS 2019 (T4_W15_K2)	OZPS 2019 (T4_W15_K3)	Wartość z kol. 2
Wartość dofinansowania w złotych	16	OZPS 2019 (T4_W16_K2)	OZPS 2019 (T4_W16_K3)	Wartość z kol. 2
PROGRAM "AKTYWNY SAMORZĄD"				
Liczba świadczeń	17	OZPS 2019 (T4_W17_K2)	OZPS 2019 (T4_W17_K3)	Wartość z kol. 2
Wartość dofinansowania w złotych	18	OZPS 2019 (T4_W18_K2)	OZPS 2019 (T4_W18_K3)	Wartość z kol. 2
Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających z form wsparcia pomocy społecznej ogółem	19	Własne dane	Własne dane	Własne dane
DOFINANSOWANIE SPORTU, KULTURY, REKREACJI I TURYSTYKI				
Liczba dofinansowanych imprez	20	OZPS 2019 (T4_W19_K2)	OZPS 2019 (T4_W19_K3)	Wartość z kol. 2
Liczba niepełnosprawnych uczestników	21	OZPS 2019 (T4_W20_K2)	OZPS 2019 (T4_W20_K3)	Wartość z kol. 2
Wartość dofinansowania ogółem w	22	OZPS 2019	OZPS 2019	Wartość z kol. 2

złotych		(T4_W21_K2)	(T4_W21_K3)	
DOFINANSOWANIE USŁUG TŁUMACZA JEZYKA MIGOWEGO LUB TŁUMACZA – PRZEWODNIKA				
Wartość dofinansowania w złotych	23	OZPS 2019 (T4_W22_K2)	OZPS 2019 (T4_W22_K3)	Wartość z kol. 2

Tabela nr 5. Inne rodzaje pomocy i świadczeń

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2019	Rok oceny 2020	PROGNOZA 2021
0		1	2	3
DODATKI MIESZKANIOWE				
Liczba gospodarstw domowych	1	OZPS 2019 (T5_W1_K2)	Własne dane	Własne dane
Kwota świadczeń w złotych	2	OZPS 2019 (T5_W2_K2)	Własne dane	Własne dane
DODATKI ENERGETYCZNE				
Liczba gospodarstw domowych	3	OZPS 2019 (T5_W3_K2)	Własne dane	Własne dane
Kwota świadczeń w złotych	4	OZPS 2019 (T5_W4_K2)	Własne dane	Własne dane

Tabela nr 6. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2019	Rok oceny 2020	Prognoza 2021
0		1	2	3
OŚRODKI WSPARCIA – OGÓLEM				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	1	X	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W2_dla_K3+K6) + (Dz-6B_W2_dla_K3+K6)	Wartość z kol. 2
Liczba osób korzystających	2	X	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W2_dla_K4+K7) + (Dz-6B_W2_dla_K4+K7)	Wartość z kol. 2
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	3	X	Własne dane	Własne dane
Liczba decyzji odmownych (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	4	X	Własne dane	Własne dane

Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	5	X	Własne dane	Własne dane
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	6	X	Własne dane	Własne dane
W TYM (wiersze 7-27):				
ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	7	OZPS 2019 (T6_W7_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W5_dla_K3+K6) + (Dz-6B_W5_dla_K3+K6)	Wartość z kol. 2
Liczba osób korzystających	8	OZPS 2019 (T6_W8_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W5_dla_K4+K7) + (Dz-6B_W5_dla_K4+K7)	Wartość z kol. 2
Liczba osób umieszczonych	9	OZPS 2019 (T6_W9_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	10	OZPS 2019 (T6_W10_K2)	Własne dane	Własne dane
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	11	OZPS 2019 (T6_W11_K2)	Własne dane	Własne dane
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	12	OZPS 2019 (T6_W12_K2)	Własne dane	Własne dane
DZIENNE DOMY POMOCY				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	13	OZPS 2019 (T6_W13_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W8_dla_K3+K6) + (Dz-6B_W8_dla_K3+K6)	Wartość z kol. 2
Liczba osób korzystających	14	OZPS 2019 (T6_W14_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W8_dla_K4+K7) + (Dz-6B_W8_dla_K4+K7)	Wartość z kol. 2
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	15	OZPS 2019 (T6_W15_K2)	Własne dane	Własne dane
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	16	OZPS 2019 (T6_W16_K2)	Własne dane	Własne dane
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	17	OZPS 2019 (T6_W17_K2)	Własne dane	Własne dane
KLUBY SAMOPOMOCY				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	18	OZPS 2019 (T6_W18_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-	Wartość z kol. 2

			6A_W7+W12_dla_K3+K6)) + (Dz-6B_W7+W12_dla_K3+K6)	
Liczba osób korzystających	19	OZPS 2019 (T6_W19_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W7+W12_dla_K4+K7)) + (Dz-6B_W7+W12_dla_K4+K7)	Wartość z kol. 2
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	20	OZPS 2019 (T6_W20_K2)	Własne dane	Własne dane
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	21	OZPS 2019 (T6_W21_K2)	Własne dane	Własne dane
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	22	OZPS 2019 (T6_W22_K2)	Własne dane	Własne dane
SCHRONISKA DLA OSÓB BEZDOMNYCH I SCHRONISKA DLA OSÓB BEZDOMNYCH Z USŁUGAMI OPIEKUŃCZYMI				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	23	X	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W10 + W11 dla K3+K6) + (Dz-6B_W10 +W11_dla_K3+K6)	Wartość z kol. 2
Liczba osób korzystających	24	X	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W10 + W11_dla_K4+K7) + (Dz-6B_W10 +W11_dla_K4+K7)	Wartość z kol. 2
Liczba osób skierowanych w wyniku eksmisji	25	X	Własne dane	Własne dane
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	26	X	Własne dane	Własne dane
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	27	X	Własne dane	Własne dane
OGRZEWAŁNIE				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	28	OZPS 2019 (T6_W28_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W15_dla_K3+K6) + (Dz-6B_W15_dla_K3+K6)	Wartość z kol. 2
Liczba osób korzystających	29	OZPS 2019 (T6_W29_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W15_dla_K4+K7) + (Dz-6B_W15_dla_K4+K7)	Wartość z kol. 2
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	30	OZPS 2019 (T6_W30_K2)	Własne dane	Własne dane

Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	31	OZPS 2019 (T6_W31_K2)	Własne dane	Własne dane
NOCLEGOWNIE				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	32	Własne dane	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W14 dla K3+K6) + (Dz-6B_W14 dla K3+K6)	Wartość z kol. 2
Liczba osób korzystających	33	Własne dane	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W14 dla K4+K7) + (Dz-6B_W14 dla K4+K7)	Wartość z kol. 2
Liczba osób skierowanych w wyniku eksmisji	34	Własne dane	Własne dane	Własne dane
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	35	Własne dane	Własne dane	Własne dane
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	36	Własne dane	Własne dane	Własne dane

Tabela nr 7. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia c.d.

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2019	Rok oceny 2020	Prognoza 2021
	0	1	2	3
DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	1	OZPS 2019 (T7_W1_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W1_dla_K3+K6) + (Dz-6B_W1_dla_K3+K6)	Wartość z kol. 2
Liczba osób korzystających	2	OZPS 2019 (T7_W2_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W1_dla_K4+K7) + (Dz-6B_W1_dla_K4+K7)	Wartość z kol. 2
Liczba osób umieszczonych	3	OZPS 2019 (T7_W3_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	4	OZPS 2019 (T7_W4_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba decyzji odmownych (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	5	OZPS 2019 (T7_W5_K2)	Własne dane	Własne dane
Kadra placówek – liczba osób	6	OZPS 2019	Własne dane	Własne dane

zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)		(T7_W6_K2)		
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	7	OZPS 2019 (T7_W7_K2)	Własne dane	Własne dane
MIESZKANIA CHRONIONE OGÓLEM				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	8	OZPS 2019 (T7_W8_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W17_dla_K3+K6) + (Dz-6B_W16_dla_K3+K6)	Wartość z kol. 2
Liczba osób korzystających	9	OZPS 2019 (T7_W9_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W17_dla_K4+K7) + (Dz-6B_W16_dla_K4+K7)	Wartość z kol. 2
Liczba osób umieszczonych	10	OZPS 2019 (T7_W10_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	11	OZPS 2019 (T7_W11_K2)	Własne dane	Własne dane
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	12	OZPS 2019 (T7_W12_K2)	Własne dane	Własne dane
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	13	OZPS 2019 (T7_W13_K2)	Własne dane	Własne dane
OSRODKI INTERWENCJI KRYZYSOWEJ OGÓLEM				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	14	OZPS 2019 (T7_W14_K2)	Własne dane	Własne dane
Liczba osób korzystających	15	OZPS 2019 (T7_W15_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W22_dla_K4+K7) + (Dz-6B_W21_dla_K4+K7)	Wartość z kol. 2
PLACÓWKI SPECJALISTYCZNEGO PORADNICTWA				
Liczba osób korzystających	16	OZPS 2019 (T7_W16_K2)	(CAS) MRPiPS-03 2020 (Dz-6A_W25_dla_K4+K7) + (Dz-6B_W24_dla_K4+K7)	Wartość z kol. 2
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	17	OZPS 2019 (T7_W17_K2)	Własne dane	Własne dane
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	18	OZPS 2019 (T7_W18_K2)	Własne dane	Własne dane
PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	19	OZPS 2019 (T7_W19_K2)	(DOT) WRiSPZ-G 2020 Wsparcie Rodziny (Tab-C_W2_dla_K3) za II półrocze + (DOT) WRiSPZ-P 2020 Piecza Zastępcza (Tab-	Wartość z kol. 2

			K_W2_dla_K3) za II półrocze	
Liczba osób korzystających	20	OZPS 2019 (T7_W20_K2)	(DOT) WRiSPZ-G 2020 Wsparcie Rodziny (Tab-C_W3_dla_K3) za II półrocze + (DOT) WRiSPZ-P 2020 Piecza Zastępcza (Tab-K_W3_dla_K3) za II półrocze	Wartość z kol. 2
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	21	OZPS 2019 (T7_W21_K2)	Własne dane	Własne dane
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	22	OZPS 2019 (T7_W22_K2)	(DOT) WRiSPZ-G 2020 Wsparcie Rodziny (Tab-C_W4_dla_K3) za I i II półrocze + (DOT) WRiSPZ-P 2020 Piecza Zastępcza (Tab-K_W4_dla_K3) za I i II półrocze	Wartość z kol. 2
PLACÓWKI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE OGÓLEM				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	23	OZPS 2019 (T7_W23_K2)	(DOT) WRiSPZ-P 2020 Piecza Zastępcza (Tab-E_W2_dla_K3) za II półrocze	Wartość z kol. 2
Liczba osób korzystających	24	OZPS 2019 (T7_W24_K2)	(DOT) WRiSPZ-P 2020 Piecza Zastępcza (Tab-E_W3_dla_K3) za II półrocze	Wartość z kol. 2
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	25	OZPS 2019 (T7_W25_K2)	Własne dane	Własne dane
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	26	OZPS 2019 (T7_W26_K2)	(DOT) WRiSPZ-P 2020 Piecza Zastępcza (Tab-C_W1_dla_K6) za I i II półrocze	Wartość z kol. 2
W tym: PLACÓWKI TYPU RODZINNEGO				
Liczba miejsc w placówkach ogółem	27	OZPS 2019 (T7_W27_K2)	(DOT) WRiSPZ-P 2020 Piecza Zastępcza (Tab-E_W2.4_dla_K3) za II półrocze	Wartość z kol. 2
Liczba osób korzystających	28	OZPS 2019 (T7_W28_K2)	(DOT) WRiSPZ-P 2020 Piecza Zastępcza (Tab-E_W3.4_dla_K3) za II półrocze	Wartość z kol. 2
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	29	OZPS 2019 (T7_W29_K2)	Własne dane	Własne dane

Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	30	OZPS 2019 (T7_W30_K2)	(DOT) WRiSPZ-P 2020 Piecza Zastępcza (Tab-C_W1.4_dla_K6) za I i II półrocze	Wartość z kol. 2
CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ				
Liczba uczestników zajęć	31	OZPS 2019 (T7_W31_K2)	(DOT) CIS 2020 (Cz-IV_W1_dla_K2)	Wartość z kol. 2
KLUB INTEGRACJI SPOŁECZNEJ				
Liczba uczestników zajęć	32	OZPS 2019 (T7_W32_K2)	Własne dane	Własne dane
WARSZTAT TERAPII ZAJĘCIOWEJ				
Liczba uczestników zajęć	33	OZPS 2019 (T7_W33_K2)	Własne dane	Własne dane
Kadra placówek – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	34	OZPS 2019 (T7_W34_K2)	Własne dane	Własne dane
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	35	OZPS 2019 (T7_W35_K2)	Własne dane	Własne dane
ZAKŁAD AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ				
Liczba uczestników zajęć	36	OZPS 2019 (T7_W35_K2)	Własne dane	Własne dane

**Tabela nr 8. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia
inne instytucje pomocy i wsparcia**

INNE INSTYTUCJE POMOCY I WSPARCIA				
Rodzaj instytucji	WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2019	Rok oceny 2020	Prognoza 2021
Spółdzielnie socjalne dla których JST jest założycielem lub członkiem	Liczba spółdzielni socjalnych	Własne dane	Własne dane	Własne dane
	Liczba osób korzystających / uczestników	Własne dane	Własne dane	Własne dane
	Kadra spółdzielni socjalnych – liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	Własne dane	Własne dane	Własne dane
Liczba organizacji pozarządowych w obszarze włączenia społecznego działających na terenie JST		Własne dane	Własne dane	Własne dane
Własne dane	Liczba placówek	Własne dane	Własne dane	Własne dane
	Liczba osób korzystających / uczestników	Własne dane	Własne dane	Własne dane

Tabela nr 9. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego zadania własne i zadania zlecone - w złotych

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2019	Rok oceny 2020	Prognoza 2021
0		1	2	3
OGÓLEM				
OGÓLEM (działy)	1	Suma wierszy nieparzystych od W3 do W73 z K1 bez wiersza W33	Suma wierszy nieparzystych od W3 do W73 z K2 bez wiersza W33	Suma wierszy nieparzystych od W3 do W73 z K3 bez wiersza W33
W tym: w budżecie OPS/PCPR	2	Suma wierszy parzystych od W4 do W74 z K1 bez wiersza W34	Suma wierszy parzystych od W4 do W74 z K2 bez wiersza W34	Suma wierszy parzystych od W4 do W74 z K3 bez wiersza W34
851 - OCHRONA ZDROWIA				
85153 – Przeciwdziałanie narkomanii	3	OZPS 2019 (T9_W3_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	4	OZPS 2019 (T9_W4_K2)	Własne dane	Własne dane
85154 – Przeciwdziałanie alkoholizmowi	5	OZPS 2019 (T9_W5_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	6	OZPS 2019 (T9_W6_K2)	Własne dane	Własne dane
852 – POMOC SPOŁECZNA				
85202 – Domy pomocy społecznej	7	OZPS 2019 (T9_W7_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	8	OZPS 2019 (T9_W8_K2)	Własne dane	Własne dane
85203 – Ośrodki Wsparcia	9	OZPS 2019 (T9_W9_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	10	OZPS 2019 (T9_W10_K2)	Własne dane	Własne dane
85205 – Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	11	OZPS 2019 (T9_W11_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	12	OZPS 2019 (T9_W12_K2)	Własne dane	Własne dane

85213 – Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej oraz za osoby uczestniczące w zajęciach w centrum integracji społecznej	13	OZPS 2019 (T9_W13_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	14	OZPS 2019 (T9_W14_K2)	Własne dane	Własne dane
85214 – Zasilki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	15	OZPS 2019 (T9_W15_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS	16	OZPS 2019 (T9_W16_K2)	Własne dane	Własne dane
85215 – Dodatki mieszkaniowe	17	OZPS 2019 (T9_W17_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS	18	OZPS 2019 (T9_W18_K2)	Własne dane	Własne dane
85216- Zasilki stale	19	OZPS 2019 (T9_W19_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS	20	OZPS 2019 (T9_W20_K2)	Własne dane	Własne dane
85218 – Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie	21	OZPS 2019 (T9_W21_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie PCPR	22	OZPS 2019 (T9_W22_K2)	Własne dane	Własne dane
85219 – Ośrodki Pomocy Społecznej	23	OZPS 2019 (T9_W23_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS	24	OZPS 2019 (T9_W24_K2)	Własne dane	Własne dane
85220- Jednostki specjalistycznego poradnictwa, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	25	OZPS 2019 (T9_W25_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	26	OZPS 2019 (T9_W26_K2)	Własne dane	Własne dane
85228 – Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	27	OZPS 2019 (T9_W27_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	28	OZPS 2019 (T9_W28_K2)	Własne dane	Własne dane
85230 - Pomoc w zakresie dożywiania	29	OZPS 2019 (T9_W29_K2)	Własne dane	Własne dane

w tym: w budżecie OPS	30	OZPS 2019 (T9_W30_K2)	Własne dane	Własne dane
85231 - Pomoc dla cudzoziemców	31	OZPS 2019 (T9_W31_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	32	OZPS 2019 (T9_W32_K2)	Własne dane	Własne dane
W tym (z wiersza 31): Wydatki na pomoc dla cudzoziemców w celu integracji ze środowiskiem (cudzoziemcy, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą)	33	OZPS 2019 (T9_W33_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	34	OZPS 2019 (T9_W34_K2)	Własne dane	Własne dane
85232 – Centra Integracji Społecznej	35	OZPS 2019 (T9_W35_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	36	OZPS 2019 (T9_W36_K2)	Własne dane	Własne dane
85278 – Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	37	OZPS 2019 (T9_W37_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	38	OZPS 2019 (T9_W38_K2)	Własne dane	Własne dane
85295 – Pozostała działalność	39	OZPS 2019 (T9_W39_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	40	OZPS 2019 (T9_W40_K2)	Własne dane	Własne dane
853 – POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ				
85311 – Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	41	OZPS 2019 (T9_W41_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	42	OZPS 2019 (T9_W42_K2)	Własne dane	Własne dane
85321 – Zespoły orzekania o niepełnosprawności	43	OZPS 2019 (T9_W43_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie dyspozycji OPS / PCPR	44	OZPS 2019 (T9_W44_K2)	Własne dane	Własne dane
85324 – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	45	OZPS 2019 (T9_W45_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	46	OZPS 2019 (T9_W46_K2)	Własne dane	Własne dane
85395 – Pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	47	OZPS 2019 (T9_W47_K2)	Własne dane	Własne dane

w tym: w budżecie OPS / PCPR	48	OZPS 2019 (T9_W48_K2)	Własne dane	Własne dane
854 – EDUKACYJNA OPIEKA WYCHOWAWCZA				
85415 - Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	49	OZPS 2019 (T9_W49_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	50	OZPS 2019 (T9_W50_K2)	Własne dane	Własne dane
85416 - Pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	51	OZPS 2019 (T9_W51_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	52	OZPS 2019 (T9_W52_K2)	Własne dane	Własne dane
855 – RODZINA				
85501 – Świadczenie wychowawcze	53	OZPS 2019 (T9_W53_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	54	OZPS 2019 (T9_W54_K2)	Własne dane	Własne dane
85502 – Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	55	OZPS 2019 (T9_W55_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	56	OZPS 2019 (T9_W56_K2)	Własne dane	Własne dane
85504 – Wspieranie rodziny	57	OZPS 2019 (T9_W57_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	58	OZPS 2019 (T9_W58_K2)	Własne dane	Własne dane
85505 – Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	59	OZPS 2019 (T9_W59_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	60	OZPS 2019 (T9_W60_K2)	Własne dane	Własne dane
85506 – Tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	61	OZPS 2019 (T9_W61_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	62	OZPS 2019 (T9_W62_K2)	Własne dane	Własne dane
85507 – Dzienni opiekunowie	63	OZPS 2019 (T9_W63_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	64	OZPS 2019 (T9_W64_K2)	Własne dane	Własne dane
85508 – Rodziny zastępcze	65	OZPS 2019 (T9_W65_K2)	Własne dane	Własne dane

w tym: w budżecie OPS / PCPR	66	OZPS 2019 (T9_W66_K2)	Własne dane	Własne dane
85510 – Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	67	OZPS 2019 (T9_W67_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	68	OZPS 2019 (T9_W68_K2)	Własne dane	Własne dane
85513 - Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne, zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz za osoby pobierające zasiłki dla opiekunów, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów	69	OZPS 2019 (T9_W69_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	70	OZPS 2019 (T9_W70_K2)	Własne dane	Własne dane
85514 - Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby przebywające na urloпах wychowawczych, za osoby zatrudnione jako nianie oraz za osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem	71	OZPS 2019 (T9_W71_K2)	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	72	OZPS 2019 (T9_W72_K2)	Własne dane	Własne dane
85578 – Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	73	Własne dane	Własne dane	Własne dane
w tym: w budżecie OPS / PCPR	74	Własne dane	Własne dane	Własne dane

Uzasadnienie
do uchwały Nr XXXII/587/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego
z dnia 21 czerwca 2021 r.

w sprawie przyjęcia oceny zasobów pomocy społecznej województwa wielkopolskiego za rok 2020 w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej

Zgodnie z art. 16a ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876, z późn. zm.) zarząd województwa przedstawia do dnia 30 czerwca sejmikowi województwa ocenę zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej.

Zasoby obejmują, w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot je finansujący i realizujący. Ocena obejmuje osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.

Wobec powyższego podjęcie niniejszej uchwały przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego jest zasadne.